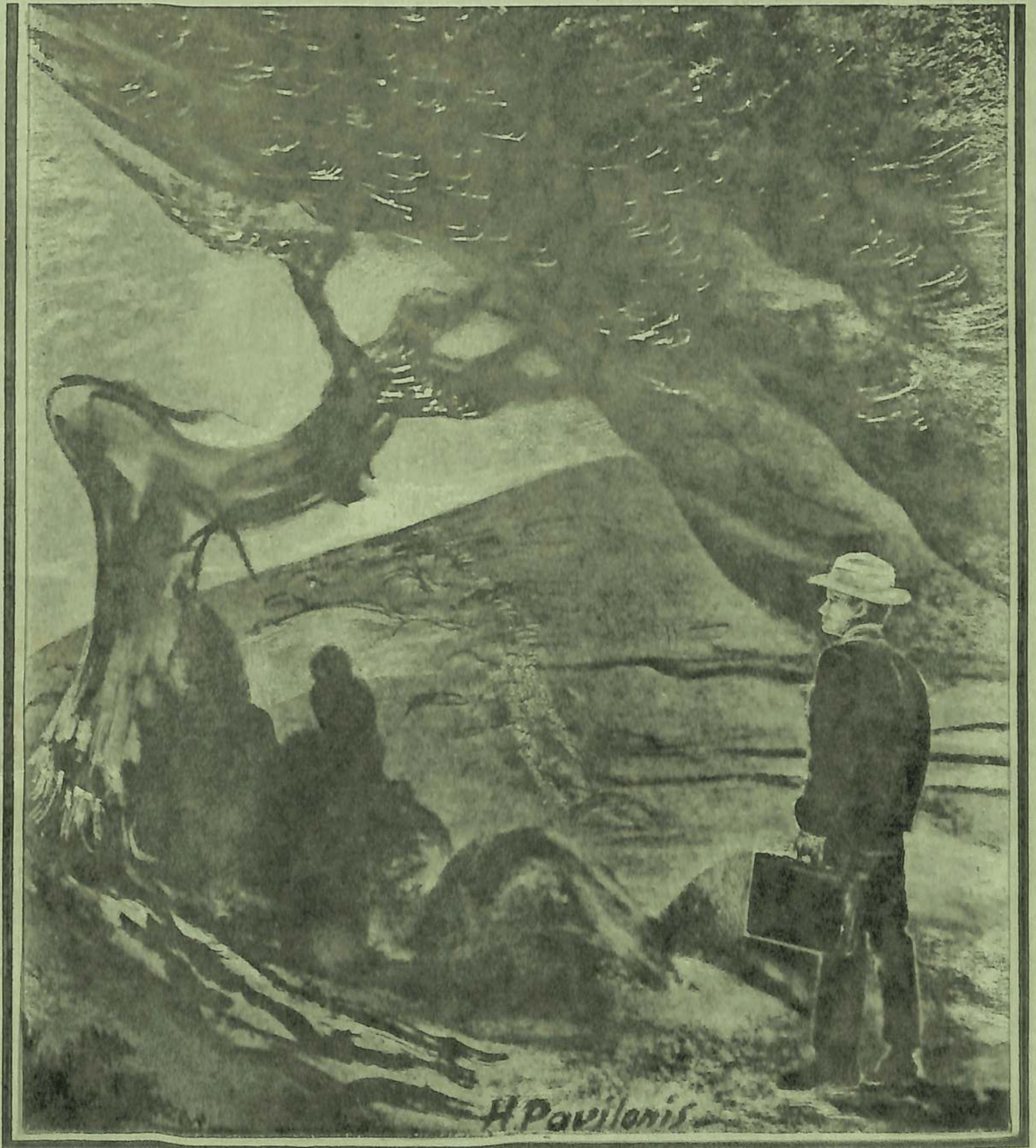

MŪSU SPARNAI

HP

OUR WINGS
PUBLISHER
ADDRESS

Lithuanian Protestant Journal, est. 1951
Lithuanian Ev. Reformed Church, est. 1555
5230 So. Artesian Ave., Chicago, IL, 60632, U. S. A.

TURINYS

		Psl.
Dail. inž. H. Pavilionis	PRAEIVIS PRIE PALAUŽTO MEDŽIO (viršl. ir vinj.)	
Kun. St. Neimanas	KAIP GYVENTI?	2
V. Karosas	JOKŪBAS KREGŽDĖ	5
Kun. St. Neimanas	KUN. FR. BARNELIS	14
A. G.	CONFESSIO AUGUSTANA 450 M. JUBILIEJUS	18
Aleksandra Vaisiūnienė	PASKUTINĖ DOVANA	20
M. T.	XXXIII SINODAS IŠEIVIJOJE	24
Jurgis Jašinskas	FANATIZMAS IR TOLERANCIJA	29
M. Z-kas	MŪSŲ DIENOS	34
J. Kregždė	BIRŽŲ KUNIGAİKŠTIJOS GIMNAZIJA	35
Dr. Danutė Kregždienė	PROF. DR. JONAS YČAS	45
M. Z-kas	LIETUVAI	50
Vysk. J. Kalvanas	RELIGIJA IR EV. LIUTERONŲ BAŽN. LIETUVOJE	51
Arėjas Vitkauskas	MINTIS IR BENZINAS	56
V. K.	KUN. POVILAS DILYS	57
P. Bružas	DAIL. HERMANAS PAVILONIS	59
V. K.	KURT. PETRAS BRUŽAS	61
Dagys	JOKŪBAS KREGŽDĖ-ENERGIJOS ŽMOGUS	63
J. Kr.	ELENA KRAFTAITĖ-ŠLEKIENĖ	64
L. N.	VILIUS ŠLEKYS	66
A. G.	VYSK. JONAS KALVANAS	67
A. G.	SENJR. ANSAS TRAKIS	68
P. V.	KUN. FRICAS SKĖRYS	69
L. N.	ELENA CUMFTAITĖ-NASTOPKIENĖ	70
* * *	ATSISVEIKINIMAS SU J. KREGŽDE	73
Sūnėnas Motiejus	MOTIEJUS TAMULĖNAS, SNJ.	79
* * *	SKAITYTOJŲ ŽODIS	81
* * *	NAUJI LEIDINIAI	85
* * *	UŽUOJAUTOS REDAKCIJAI	86
* * *	KRONIKA	88

LEIDĖJAS
REDAKCINĖ KOMISIJA

Lietuvos Evangelikų Reformatų Bažnyčios Kolegija
Petras BRUŽAS, Eugenius GERULIS, generalinis su-
perintendentas kun. Štasyš NEIMANAS, Jonas PAL-
ŠIS, Arvydas RAMONIS, Jonas VARIAKOJIS

REDAGUOJA

Petras BRUŽAS, 4429 S. Talman Ave., Chicago, IL,
60632, U. S. A.

ADMINISTRUOJA

Jonas PALŠIS, 5718 S. Richmond St., Chicago, IL,
60629, U. S. A.

KAINA

A U K A

REDAKCIJA rankraščius taiso, trumpina savo nuožiūra. Autorių pageidavimai ger-
biami. Straipsniai su autoriaus pavarde, slapyvardžiu ar inicialais nebūtinai reiškia
redakcijos ar leidėjo nuomonę.

 MŪSU SPARNAI
LIETUVIŲ EVANGELIKŲ REFORMATŲ ŽURNALAS

ĮSTEIGTAS 1951

1980 GRUODIS

Nr. 49

Kuratorius inž. JOKŪBAS KREGŽDĖ
Lyglaukiai, 1903.X.23 — Chicago, 1980.VIII.10

KAIP GYVENTI?

"Gerbk savo tėvą ir savo motiną,
kad ilgai gyventumei žemėje,
kurią tau Dievas duoda." 2 Moz. 20, 12

Praeitis, esamas laikas, ateitis! Kuris šių trijų gyvenimo laikotarpis mus daugiausiai jaudina, domina?

Esamas laikas, kuriame gyvename, veikiam, surištas su praeitimi. Praeitis mus suformavo, esame praeities išdava. Nebepakeičiama ji ir mūsų savo laiku padaryti žygiai turi savo pasekmes esamame laike. Ateitis gi, priešingai, dar nenustatyta. Ji iškyla kaip viltis arba rūpestis esamame laike. Ir taip, kaip esamas laikas yra išdava mūsų praeities darbų ir kadaise apsileidimų, taip ir mūsų ateitis bus išdava mūsų šių dienų pasiryžimų. Ateitis surišta su mumis, ji nėra tiksliai akla likimas, kuri pasislėpus mus tykotų. Ateitis, kaip ir visas gyvenimas, turi daug nenumatytų, neapskaičiuotų aspektų. Ta mums nežinoma, svetima iš kitur ateinanti, neapskaičiuota srovė yra gi gyvenimo tikrovė, kurios išvengti negalim. Mūsų dabartinis stovis, tačiau nėra vien tik išdava to, ką mes patys arba kiti padarė. Šalia to būta likimo, laimės, nelaimės, aplinkybių ir supuolimo. Taip tad gyvenimas dalinai susideda iš likimo ir pasiryžimo. Praeitis, esamas laikas ir ateitis yra lyg mūsų tėvai, protėviai. Mes gi, gyvi išlikę ir jaunesnioji ateinanti karta, turės savo problemas spręsti.

Valstybių, tautų ir žmonių gyvenimas nestovi vietoje. Nepaliaujamai sukasi žmonijos istorinis vyksmas, generacijų pasaulėžiūrų pasikeitimai. Ir tėvynėje Lietuvoje, kaip ir mūsų išeivijoje, generacijoms besikeičiant vyksta dideli socialiniai, ekonominiai, industriniai, kultūriniai pasikeitimai, kurie kartu yra surišti ir su visa krikščionių Bažnyčia. Ir mūsų ateitis dalinai priklausys nuo to, kiek mes sugebėsime perduoti, įskiepyti savo vaikams tai, kas mums miela, reikšminga, šventa. Visi mūsų išeivijoje sušaukti Sinodai, giesmių šventės, vyresniųjų ir jaunesniosios kartos suruošti kongresai, suvažiavimai, dainų, šokių šventės, lituanistinės mokyklos, lankymasis tėvų žemėje rodo, kad jaunimui rūpi praeitis, o tėvams - jaunimo ateitis. Visi to veikimo rezultatai priklauso ateičiai.

Gyvenimas, brangiausia Dievo dovana, tvarkomas įstatymais, kaip lygiai keliavimas greitkeliais - taisyklėmis, rodyklėmis, kad išvengus susidūrimo nelaimių. Greta įstatymų, tačiau, didelę reikš-

mę turi ir vadovybė, kuri imasi atsakomybės kitiems vadovauti, padėti. Taip ir Mozės Dievo vardan paskelbti 10 įsakymų prie Sinajaus kalno, buvo iki šiol tik pagrindiniai kelrodžiai, kurių laikydamies myli Dievą išsilaikė. Beveik 3300 metų tie įsakymai buvo gerbiami ir griežtai dabojami. Jie mokė žmones Dievo ir artimo pareigų ir tarpusavio santykiavimo. Tik šis penktasis Dievo įsakymas yra surištas su Dievo pažadu. O kas gi nenorėtų ilgai gyventi? Pažadas buvo tartas Izraelio tautai, kuri keliaudama ieškojo sėslios pažadėtos žemės.

Tauta kaip bendruomenė išsilaiko ir naujoje aplinkumoje, jei ji ir prie pasikeitusių sąlygų svetur savo šeimai ir jos gyvenimui reikia tinkamą dėmesį, pagarbą, susirūpinimą, paklusnumą. Išsilaikys ir sėsliai svetur apsigyvenus, jei neišsižadės, neužmirš savo tėvų kalbos, papročių, troškimų ir siekių. To siekti šiuo laiku nelengva, kai pavergtųjų kraštų jaunimo auklėjimas pavestas ateistinei vadovybei. Laisvajame pasaulyje gi, buvusi patriarchalinė šeimos santvarka pasikeitė, duodama daugiau laisvės ir savarankiškumo jaunajai kartai, nenorint sulaukti apkaltinimo konservativizmu.

Dabartinis pasaulyje politinis, ekonominis įtempimas, kova už savo teises, žemę (Izraelis, Egiptas, Palestina, pavergtos tautos), jų įrodinėjimai, kad tai jų žemė - tėvų žemė, kad jie turi teisę ją valdyti, atgauti - ten gyventi, remiasi dalinai praeitimi. Bet dalykai vystos savo keliu. Įrodinėjimai vien negelbsti. Ir taip kova tęsiasi, vaikai kovoja už prarastas tėvų teises, žemę, ganyklas, vandenį ir kurą. Susidūrimai ore, žemėje, vandenyse, žmonių susidūrimai pasaulėžiūrose, dėl tikėjimo, žemės, vietos stokos, nesuvaldomo grobuoniško noro neapleidžia žmonijos.

Ko Dievas reikalauja, pažadėdamas ilgą gyvenimą, penktame įsakyme? Heidelbergo katekizmo 104 klausime skaitom, "kad mes savo tėvui ir motinai, ir visiems savo vyresniesiems reikštume pagarbą, meilę ir ištikimybę, priderančiu paklusnumu pasiduotume geram pamokymui ir drausmei, turėtume kantrybės net jų silpnybėms, nes Dievas nori mus jų ranka valdyti". Tiems, kuriems sunku kai kada jaunesniosios kartos laikyseną suprasti, įsidėmėtinas teologo Karl Bartho pasisakymas, kuris pateikia šias septynias gyvenimo taisykles senesniems žmonėms jų santykiuose su jaunesniais:

1. Tau turi būti aišku, kad jaunesnieji, nežiūrint, ar jie tau būtų giminės, ar šiaip artimi bet kurios lyties žmonės, turi teisę eiti savais keliais pagal savo (ne tavo) nusistatymą, idėjas ir pomėgius; savo patyrimus daryti ir pagal savo (ne tavo) fasoną siekti laimės.

2. Tu taip pat neturi per daug jų įtaigoti savo asmens pavyzdžiu, savo amžiaus išmintimi, savo polinkiais bei geradarybėmis pagal savo skonį.

3. Tu jokiu būdu nesistenk jų prie savęs prisirišti ir jų sau įpareigoti.

4. Tu neturi stebėtis ar net pykti ir liūdėti, jei tu pastebėsi, kad jie dažnai mažai arba visai neturi tau laiko ir, kad nežiūrint tavo gerų tikslų ir įsitikinimų jų atžvilgiu, tu kartais juos trukdai, esi jiems nuobodus ir, kad jie dėl to nerūpestingai į tavo ir tavo patarimus nekreipia dėmesio.

5. Tiems taip elgiantis tu turi su apgailestavimu prisiminti, kad ir tu jaunystėje, bendraudamas su senesniais žmonėmis, gal būt (tikrai) panašiai pasielgdavai.

6. Taip pat tu turi būti jiems dėkingas už kiekvieną iš jų pusės tikro dėmesio bei rimto pasitikėjimo parodymą, tačiau tu neturi teisės to iš jų tikėtis arba reikalauti.

7. Tokiu būdu, tu neturi jų išsižadėti, tačiau juos atpalaiduodamas, tu turi juos su giedria ramybe palydėti ir, pasitikėdamas Dievu, iš jų vien geriausio tikėtis, juos visados mylėti ir už juos melstis.

-----oOo-----

Biržų gimnazijos mokinių konfirmacija 1938 m. su kunigais — (iš k.) Fr. Bernelis ir P. Jašinskas.

JOKŪBAS KREGŽDĖ

Redaktorius J. Kregždė daro pranešimą apie žurnalo stovį.

Prisiartinau prie atviro Jokūbo Kregždės karsto. Nuostabi mirties ramybė skleidėsi jo veide. Atrodė, kad užmerktomis akimis žvelgia į nematomas tolas.

Pamatęs šį reginį nejučiomis savyje nurimau, nes žinojau kokias baisias kančias kentėjo Jokūbas nuo išsikverbusio į jo plaučius ir smegenis vėžio. Akimirkai slinko mintyse vieni po kitų prisiminimai, žvelgiant į Jokūbo mirties ramybę apgaubtą veidą, kurie kartu kėlė vieną po kito klausimą.

Ką ženklina mums likusiems Jokūbo Kregždės mirtis, ką jis paliko reformatams ir visai lietuvių tautai? Kaip turėsime su-

glausti savo gretas netekus darbo didžiūno ir kas tęs jo neužbaigtą darbą?

Atsakomybė griūna ir ant mano pečių, nes abu buvome Lietuvos reformacijos ir kung. Radvilų palikto testamento palikuonys; lankėme tą pačią Biržų gimnaziją, nors būdami skirtingose klasėse. Atblošksti į Ameriką veik per ketvirtį šimtmečio petys į petį dirbome tą patį darbą, siekėme tų pačių idealų, artimai vienas kitą papildydami ir praturtindami.

Laikas ir erdvė pirmiausia apsprendžia kiekvieno žmogaus gyvenimą, po kurių seka paveldėta socialinė padėtis, paveldėti ar įgyti idealai, mokslai, charakteris, gabumai ir laimė.

Jokūbas Kregždė gimė 1903 m. spalio 23 d. Lyglaukių vkm. Biržų valsč. pasiturinčio ūkininko šeimoje, turėjusio, su pievomis Medžvalakiuose, 56 ha. žemės. Lyglaukiai rubežiavosi su grafo Tiškevičiaus Astravo dvaro žemėmis, kur jo protėviai atlikinėjo baudžiavą, ir buvo tik 3 km atstu nuo Biržų miesto.

Jokūbo prosenelis, išėjęs iš baudžiavos ir pasistatęs sau pamiškėje grytelę, dėl ko kaimynų buvo pramintas "kregžde", sugebėjo savo tris sūnus įkurdinti stambiuose 36 ha ūkiuose. Tas darbštumo, sumanumo ir nepaprastos energijos bruožas buvo paveldėtas jo tėvo Jono ir visos šeimos. Šie sugebėjimai tiesioginiai rišosi su paveldėta reformatų dvasia, kuri skatino per darbą, sumanumą ir iniciatyvą įrodyti savo žmogišką vertę.

Jokūbas Kregždė, gimęs iš tėvo Jono ir motinos Onos Pavilonytės, augo skaitlingoje šeimoje. Tėvai sulaukė 9 vaikų, iš kurių išaugino 7. Vyriausioji duktė Ona ištekėjo už gretimo stambaus ūkininko Martyno Kregždės. Pirmasis sūnus Jonas, dėl savo paveldėto sumanumo ir darbštumo, buvo paliktas valdyti ūkį, kurį vėliau praplėtė iki 73 ha ir sumodernino. Jis taip pat reiškėsi visuomeninėje, kooperacinėje ir reformatų veikloje. Antrasis sūnus Petras, baigęs agronomijos mokslus, pasižymėjo savo veikla atstatant Lietuvos nepriklausomybę, buvo išrinktas liaudininkų sąrašė atstovu į Steigiamąjį seimą. Vėliau tapo Žemės Banko direktorium. Išrinktas kuratorium pasižymėjo reformatų veikloje. Trečias sūnus Konstantinas, baigęs Veiverių mokytojų seminariją, pradžioje trumpai mokytojavo kaime, bet greitai dėl savo didelių sugebėjimų pasireiškė visuomeninėje, meno ir politinėje veikloje. Buvo išrinktas liaudininkų sąrašė atstovu į I-ji ir II-ji Lietuvos seimą. Vėliau plačiai veikė meno ir kooperacinėje veikloje. Buvo išrinktas kuratorium, bet didesne veikla šioje srityje nepasižymėjo.

Mirus iš eilės dviem dukrom, vėliau gimusi duktė Matilda sudarė tolimesnį šeimos tęsinį. Matilda baigė Biržų gimnaziją ir ištekėjo už gimnazijos mokytojo J. Bružo. Po jos sekė mūsų Jokūbas, kuris iš mažens buvo silpnos sveikatos, kas atsiliepė į jo visą gy-

venimą. Pats jauniausias brolis Jurgis, baigęs teisių mokslus, buvo teisėju ir reiškėsi politiniame ir visuomeniniame gyvenime.

Iš visos Kregždžių šeimos, - tėvai, sesuo Ona su šeima, brolis Jonas su šeima, brolis Jurgis su šeima buvo išvežti į Sibirą, kur vieni rado mirtį, kiti sugrižę su palaužta sveikata buvo pažeminti iki žemiausių visuomeninių pakopų, vargingai ir anksti užbaigė savo gyvenimą. Taip pat abu broliai Petras ir Kostas mirė tuojau po karo, vos peržengę 50 metų amžiaus slenkstį.

Sąmoningai aptariau kiek plačiau apie Jokūbo gimtinę ir jo tėvų šeimą, iš kurios išėjo net penki išsimokslinę inteligentai, iš kurių keturi buvo išrinkti Lietuvos Ev. Reformatų Bažnyčios kuratoriais. Daug nuveikė atstatant Lietuvos nepriklausomybę ir dar daugiau atkentėjo už savo pasiaukojimą Lietuvos labui. Šioje darbščioje, pažangioje ir patriotiškoje aplinkoje teko bręsti ir augti Jokūbo Kregždės asmenybei.

Sprendžiant iš palikto J. Kregždės rankraščio "Lyglaukiai - Atsiminimų pluoštelis", velionis labai mažai papasakojo apie savo jaunystę, apie santykius su tėvais, broliais, seserimis, apie šeimoje kilusius konfliktus, dvasinius išgyvenimus ar savo susidūrimus su svetima aplinka. Nieko nepasakyta apie šeimos pamaldumą ar jų, kaip reformatų, veiklą, nors trys vyresnieji broliai buvo išrinkti kuratoriais. Tikrai labai jausmingai atsiliepė apie savo motiną, kuri, kaip silpnos sveikatos, savo sūnų itin mylėjo ir dabojo.

Sulaukęs 10 metų, 1914 m., drauge su sesute Matilda ir broliu Jurgiu ėmė lankyti Druseikių liaudies mokyklą, į kurią įstojo jau pramokęs iš brolių skaityti ir kiek rašyti. 1915 m. vasarą karas priartėjo prie pat Lyglaukių, kurie netrukus atsidūrė niekeno žemėje. Virš šeimos galvų, įsikasusių į bunkerį, skriejo į vieną ir kitą pusę vokiečių ir rusų patrankų sviediniai. Aprimus frontui, rusų karininkas įsakė per 2 valandas visiems gyventojams paimti savo gyvulius ir mantą ir pasikrovus į vežimus pasitraukti į užnugarį. Likę būsią nušauti vietoje.

Pasikrovę paskubomis vežimus, traukėsi toliau nuo fronto, kuris tuo metu staigiai pajudėjo rytų link. Po sunkios ir vargingos kelionės pasiekė Latvijos miestą Rezeknę. Čia visi atvaryti gyvuliai ir vežimai buvo valdžios rekvizuoti, o Kregždžių šeima su likusia manta buvo pakrauta į prekinius vagonus ir po ilgos kelionės atsidūrė Sibire, Tambovo gub. Sasovo bažnytkaimy, kur jau anksčiau atvykęs brolis Kostas vadovavo pereinamai pabėgėlių stovyklai. Brolis Petras anksčiau buvo evakuotas su visa Dotnuvos žemės ūkio mokykla į Rusijos gilumą, kurią baigus, buvo mobilizuotas ir pasiūstas į karo mokyklą.

Savo atsiminimuose Jokūbas nieko nerašo ką veikė ir kur mo-

Prie vaišių stalo minint J. Kregždės 75-tą gimtadienį 1978.X.29.

kėsi tremtyje. Iš Petro Variakojo pasakojimo sužinojau, kad jaunas Jokūbas, drauge su broliu Jurgiu, buvo brolio Petro nuvežtas į Voronežą ir patalpintas Martyno Yčo gimnazijoje. Nors tuo laiku Voronežo gimnazijoje virte virė idėjinis gyvenimas ir jo globėjas P. Variakojis aktyviai dalyvavo aušrininkų veikloje, bet jaunasis Jokūbas nebuvo paveiktas nei idėjiniai, nei politiniai.

1919 m. pavasarį sugrižo Kregždžių šeima į Lyglaukius, kur rado kiek anksčiau sugrižusius brolius Petrą ir Kostą, pradėjusius atstatinėti per karą sugriautą ūkį. Vyresnieji broliai buvo paskendę Lietuvos atstatymo darbuose, o jaunesnieji - Matilda, Jokūbas ir Jurgis ėmė lankyti Biržų gimnaziją. Įstojęs į trečiąją klasę, baigė gimnaziją 1924 m. Tuo pačiu laiku ir man teko lankyti Biržų gimnaziją, būnant bent trimis klasėmis žemiau, neprisimenu Jokūbą dalyvaujant idėjinuose sambūriuose.

Iš jo amžininkų sužinojau, kad būdamas silpnos sveikatos ir amžinai turėdamas bėdos su ausies uždegimu, vengė moksleivių parengimų ir šeštadieniais po pamokų droždavo pėsčias į Lyglaukius. Tuo metu Biržų gimnazijoje veikė ateitininkų ir aušrininkų moksleivių kuopelės, prie kurių Jokūbas nepritapo. Jo vyresnieji broliai buvo žymūs liaudininkų veikėjai. Ta pačia kryptimi buvo paveiktas ir Jokūbas. Mokslas Jokūbui sekėsi daugiau vidutiniškai, buvo stiprus matematikoje, bet žymiai silpnesnis kalboms.

Baigęs Biržų gimnaziją įstojo į Kauno u-to technikos fakulteto statybos skyrių, kur, be mokslinio entuziasmo, suklestėjo ir jo idė-

Dr. Viktorija Kregždienė ir Jokūbas Kregždė 1978.X.29, Chicago.

jinis veiklumas. Buvo labai veiklus varpininkų organizacijose, prisidėjo prie Žalgirio korporacijos įsteigimo ir buvo jos pirmininku, kuri veikė tautinėje ir pažangos dvasioje. Be to, jo iniciatyva buvo įsteigta profesinio pobūdžio inžinierių korporacija Plienai, kuriai ilgesnį laiką vadovavo. Priklausė studentų evangelikų draugijai, bet joje retai dalyvavo ir nebuvo jos valdyboje.

Studijuodamas kartu dirbo Žemės Ūkio Rūmų statyboje. Paskendęs darbuose ir studentiškoje veikloje, išlaikė egzaminus ir gavo statybos inžinieriaus titulą, bet nesuskubo paruošti diplominio darbo.

Šiame laikotarpyje formavosi Jokūbo Kregždės idėjinis ir politinis veidas. Kaip varpininkų ideologijos atstovas jis apsisprendė už lietuvių, pažangą ir demokratiją. Tuo pačiu jis krypo į pozityvizmą ir realizmą, nepasiduodamas tuščioms svajonėms ir sentimentalumo nuotaikoms. Šis jo bruožas išliko ir visoje vėlesnėje jo veikloje. Jis reikalavo iš savęs ir kitų tiesos įrodymui vien faktų, įrodytų ir patvirtintų moksliniu metodu.

Patys faktai turėjo išsakyti mintį ir išvadas, kurie paliekami padaryti skaitytojui. Nesidomėjo ir tiesiog nemėgo filosofijos ir filosofinio samprotavimo, laikydamas tą viską gryną spekuliacija.

Religiniu požiūriu jis didžiavosi didinga kung. Radvilų praeitimi ir reformatų kultūros ir pažangos įnašu į lietuvių tautos dvasi-

nį lobyną. Tuo požiūriu reiškėsi jo reformatiškas patriotizmas.

Užklupus Lietuvą pirmajai bolševikinei okupacijai, sukrėstas įvykių, kurie skaudžiai palietė visą jo giminę, Jokūbas nepasimetė, bet atsirėmė į reformatų tikėjimą, kuris jam tapo dvasiniu prieglobsčiu siaučiančioje audroje. Iki tol nuošaliau ir abejingai laikydamasis nuo savo Bažnyčios, staiga įsijungė į reformatų veikėjų eiles. Jo brolis Petras vadovavo reformatų bažnyčios statybai Kaune, pradėtos prieš pat karą. Užėjus vokiečių okupacijai, brolis Petras įtraukė į statybos darbą ir savo brolių Jokūbą, kuris labai sumaniai ir energingai ėmėsi darbo. Būdamas suvalstybtos "Statybos" bendrovės viršininko padėjėju, jis parūpindavo visą reikalingą medžiagą ir tuo prisidėjo prie bažnyčios statybos užbaigimo.

Taip pat veikdami kartu su kun. P. Dagiui ir kitais, brolis Petras ir Jokūbas, labai sunkiomis sąlygomis, padėjo išleisti evangelikų giesmyną. Už šiuos nuopelnus Jokūbas buvo Sinodo išrinktas kuratorium, kurio pareigas ėjo iki pat mirties.

Prieš pat karą, 1938 m. Jokūbas vedė biržietę dantų gydytoją Viktoriją Korsakaitę. Juos rišo gili meilė, tapusi tikra palaima visam Jokūbo gyvenimui. Po metų jie sulaukė dukters Jonės. Dukrai asmeniškai rašė "Lyglaukius", kad pažintų ir perduotų savo ateinančiai kartai apie savo ir prosenelių tėviškę, jų gyvenimą, nuopelnus tautai ir išgyventas kančias.

Artėjant antrajai sovietinei okupacijai, jau giliai įsiveržus Raudonajai armijai į Lietuvos žemę, 1944 m. rugpiučio mėn. Jokūbas su šeima, drauge su broliu Petro ir Kosto šeimomis, vadovaujant kun. P. Dagiui, sunkvežimiu pasiekė Palangą. Iš čia, susidarius didesnei pabėgėlių grupei, dviem žvejų kuteriais pabėgo į Švediją. Brolis Kostas, pabūgęs jo žmonai keliauti tokiu rizikingu keliu, paskutinę valandą liko Lietuvoje, kur už poros metų pasimirė. Atsidūręs Švedijoje, Jokūbas ilgesnį laiką su šeima gyveno stovyklose. Vėliau gavo darbą pielyčių fabrike.

Švedijoje išgyveno iki 1948 m. Gal būtų likęs ten pastoviai gyventi, nes labai patiko gamtos aplinka ir žmonės, bet išdavus švedų vyriausybei pabaltiečių kareivius sovietams, pasklido gandai, kad panašaus likimo laukia ir visi pabėgėliai, išskyrus estus, kurie buvo laikomi gimininga švedams tauta. Broliai Kregždės tuo jau pradėjo rūpintis išvažiuoti iš Švedijos į Ameriką. Broliui Petruui pasisekė anksti gauti leidimą išvažiavimui, nes jo žmona buvo Amerikos pilietė. Jokūbo reikalai užtruko, nes dėl mažos Lietuvos kvotos susidarė ilga laukimo eilė. Tuomet surado sponsorių Kanadoje, buvusį Lyglaukių kaimyną, kurio pagalba atvyko į tą kraštą. Atvykęs Kanadon pradžioje dirbo tabako ūkyje nuimant derlių, vėliau, persikėlęs į Toronto, gavo darbą baldų fabrike. Sunkūs fiziniai darbai pakirto Jokūbo sveikatą, prisidėjus priedui nu-

garos skausmams.

Po metų atvyko Chicagon. Čia išigijo kuklų namuką netoli savo darbovietės ir pradėjo dirbti Central Steel&Wire Co., kaip metalo konstrukcijų statybai paruošėjas. Darbas buvo ne tiek sunkus, kiek atsakingas, bet dėl sveikatos turėjo atsisakyti nuo viršvalandžių. Vengė tolimesnių kelionių autobusais ir dažnai lankė dr.Šabanus.

Taip jis gyveno apie dešimtmetį. Per tą laiką sustiprėjo jo sveikata ir tvirčiau atsistojė ant ekonominių kojų. Duktė ištekėjo už inž. V.Šerno. Po to jis ėmė aktyviau įsitraukti į reformatų veiklą. Nuo 1964 m. tapo išrinktas Kolegijos nariu ir pakviestas "Mūsų Sparnų" žurnalo techniniu redaktorium. Nuo 1967 m. tapo atsakingu redaktorium. Nuo tada prasidėjo jo pats intensyviausias ir kūrybingiausias gyvenimo laikotarpis.

Išėjus jam 1969 m. į pensiją, visą savo energiją aukojo vien visuomeniniam darbui. Drauge su krt. P. Bružu ir krt. V. Variakoku pagrindinai atremontuoja išsigytą lietuvių reformatų bažnyčią Brighton Parke. Veikia biržėnų klube, atnaujina savo ryšius su varpininkais ir liaudininkais. Jo būta visur ir veikta už kelis.

Įsikūrus 1974 m. Devenių Kultūriniam Fondui, Jokūbui Kregždei atsidarė naujas, platus veikimo laukas. Turėjo paruošti spaudai kitų parašytus veikalus ir parašyti savus Lietuvos reformacijos temomis. Bedirbant šį darbą jį užklupo mirtis; nesuspėjo panaudoti visos surinktos medžiagos kitoms knygoms parašyti. Paskutinėmis jėgomis užbaigė redagavimą ir paruošimą paskutiniojo "Mūsų Sparnų" 48 numerio ir vos spėjo išvysti iš spaudos išėjusių savo knygą "Reformacija Lietuvoje". Vis skubėjo. Žmonos raginamas kiek pailsėti, nuvykti pasitikrinti sveikatą, atsikalbinėjo sakydamas: "Man daug laiko neliko, turiu pirma užbaigti darbą".

Lieka apibūdinti jo idėjinį ir literatūrinį palikimą. Nebaigęs humanitarinių mokslų, nemėgęs filosofijos ar teologijos, Jokūbas turėjo nugalėti begales sunkumų, kad paruošti aukšto lygio žurnalą ir parašyti savas knygas. Šiuos trūkumus nugalėjo savo tiesiog pasakišku pasiaukojimu darbui, uoliu kruopštumu ir giliu įsitikinimu dėl savo pašaukimo ir paskirties gyvenime.

Jis nebuvo, ką mes vadintume, religiniu žmogumi, paskendęs maldose ar šventraščio apmąstymuose, bet jam rūpėjo iškelti užgožtą ir paniekintą Lietuvos Reformaciją, ne vien dėl savo didingos, bet drauge tragiškos praeities, bet ir dėl lietuvių tautos ateities.

Jo buvojimas Švedijoje, vėliau Kanadoje ir paskiausiai Amerikoje, įtikinančiai įrodė jam apie tų kraštų aukštos kultūros, gerbūvio ir demokratinių laisvių sąryšį su reformacija, be kurios nebūtų pasiekti šie didingi žmonijos laimėjimai. Jie, savo keliu, pasi-

tarnavo ne vien savo tautoms, bet ir likusiam pasauliui, tame skaičiuje ir lietuvių tautai.

Turėdamas savyje šią išvalgą, Jokūbas jau nebepasitenkino romantiniu patriotizmu apie kung. Radvilas ar Biržų pilies griuvėsius, bet siekė Lietuvos reformaciją pažinti jos istorinėje realybėje, jos paliktus kultūrinius ir dvasinius turtus, iškelti juos viešumon visai lietuvių tautai, kartu parodant ir reformatų nuopelnus.

Šio tikslo siekdamas jis paruošė spaudai 6 veikalus, kurie buvo išleisti Devenių Kultūrinio Fondo. Tame skaičiuje buvo paties Jokūbo Kregždės parašytos dvi knygos: "Lietuvos Reformatų Raštija", kurioje surinko visus reformatų rašytojus nuo pat pirmųjų autorių pradžios iki paskutiniųjų, bet neįjungęs dar gyvenančių ir rašančių. Kitame savo veikale "Reformacija Lietuvoje" apžvelgė istorinę reformacijos raidą ir jos grumtynes su kontrreformacijos jėgomis politinio, kultūrinio ir religinio gyvenimo plotmėje.

Jis nepasitenkino vien Lietuvos rėmais, bet pasiremdamas mokslininkų ir istorikų nagrinėjimais, matė tamprų Lietuvos reformacijos ryšį su Vakarų Europos pažangos sąjūdžiais, kurie paruošė dirvą Naujųjų amžių epochai ir Vakarų demokratijų iškilimui.

Nesupratus šios istorinės tiesos negalima suprasti ir lietuvių tautos istorinės raidos, nes su Lietuvos reformacijos pralaimėjimu neišvengiamai atėjo Didžiosios Lietuvos Kunigaikštijos žlugimas. Tuo tarpu išlikusi reformacija Mažojoje Lietuvoje užtikrino XIX a. tautinio atgimimo sėkmę, atstatant Lietuvos nepriklausomybę.

Mūsų amžiuje pavergta Lietuva savo likiminėje kovoje vėl yra pastatyta tarp Vak. demokratinio pasaulio ir Sovietinio imperializmo, o ne tarp Romos ir Maskvos, kaip skelbia katalikų ideologai. Todėl reformacijos idėjų ir dvasios pažinimas yra būtinas ir mūsų laikų lietuvių tautos laisvės kovoje.

Šios mintys buvo itin branginamos ir vertinamos Jokūbo Kregždės, kuris pats rašė ir kitus kvietė prisidėti savo plunksna prie jų iškelimo jo redaguojamame žurnale "Mūsų Sparnai" ar jo rašomuose veikaluose. Jis kitaip neišivaizdavo Lietuvos ateities, kaip atgimusios demokratinės tautos, tvirtai įsijungusios į Vak. demokratinį pasaulį, kur surastų sau užtikrintą tautinę ir žmonišką laisvę bei saugumą. Šie idealai nėra nauji, nes juos pirmas paskelbė kunig. Mikalojus Radvila Juodasis savo genialiu protu nužymėjęs lietuvių tautai istorinį kelią. Tas buvo jau iškelta Bruno Bušackio knygoje "Radvila Juodasis", kurią Jokūbas paruošė spaudai.

Be šių idėjinių momentų Jokūbas Kregždė rinko viską, kas mažiausiai rišosi su Lietuvos reformacija ar reformatų veikla, kurią talpino žurnale, idant, jo pasakymu, išliktų ateičiai įrodymu, kad

reformatai, atsidūrę tremtyje, negyveno tuščiomis svajonėmis apie atgyventą praeitį.

Nenuostabu, kad šios Jokūbo puoselėjamos idėjos prasiskverbė pro visas užtvaras ir savo naujumu pasiekė platesnę lietuvių išei-
vijos visuomenę. Jam mirus prisirinko pilnutėlė salė gerbėjų ati-
duoti paskutinę pagarbą už jo nuveiktus darbus. Tartuose atsisvei-
kinimo žodžiuose pasireiškė mintis, kad jo palikti darbai nebus
užmiršti, bet sugriš į tėvynę, kaip sugrižo pirmųjų tremtinių -
Kulviečio, Rapalionio, Zablockio ir Mažvydo raštai ir darbai į Vil-
nių ir visą Lietuvą.

*J. Kregždė tarp kaimynų ir prietelių. (Iš k. j d.): H. Pavilionis, P. Bružas,
H. Bružienė, J. Dagys ir J. Kregždė. Chicago, 1977.IX.12*

Prieš pat mirtį Jokūbas valandėlei atgavo pilną sąmonę ir pa-
reiškė savo susirūpinimą dėl "Mūsų Sparnų" tolimesnio likimo.
Su tais žodžiais užgeso jo gyvybė. Jį laidojant, sukalbėjus paskuti-
nę maldą, horizonte pasirodė tamsūs debesys ir žaibai raižė dan-
gų, nušviesdami palydėjusių Jokūbą Kregždę veidus. Pati gamta
paženklino jo audringą gyvenimo kelią, žengusio nuo pat jaunystės
dienų per pasaulinius karus, revoliucijas, okupacijas ir trėmimus
iki pat tautinių kapinių.

KUNIGAS FRIDRIKAS BARNELIS

Kun. Fridrikas BARNELIS, 1980 m. Hofheim.

Mieli Lietuvos Ev. Reformatų Bažnyčios 33-čio Sinodo tremtyje dalyviai - kuratoriai, svečiai ir iš Californijos atskridę atstovai.

Jau 425 metai, jei neklystu, praslinko, kaip jos nariai pirmą kartą buvo į savo pirmąjį Sinodą Vilniuje suvažiuavę, kunigaikščio Radvilos globojami, apsvarstyti savo Bažnyčios reikalų, padėkoti Dievui už apvaizdą, nustatyti gaires ateities veiklai, pasidžiaugti atsiektais laimėjimais ir pasiguosti pasitaikiusiais sunkumais. Per tuos 4-is šimtmečius Bažnyčia turėjo derlingus laikus ir ne taip jau džiuginančių patyrimų, atsidavusius ir ne taip jau stropius tarnus, talkininkus. Pastatė nemažai bažnyčių, kurių pamatai išliko, atlaikę siaučiančias audras, bet gyvų narių ten nebeliko. Kaip krikščionys, kaip reformatai, prisiminkim, kas yra ir ką mes vadiname Bažnyčia. Pagal Heidelbergo katekizmą išpažįstame: "Mes tikim, kad Dievo sūnus savo žodžiu ir dvasia nuo pasaulio pradžios iki pabaigos renka sau iš visos žmonijos vieną, amžinam gyvenimui

skirtą, Bažnyčią; saugo ir išlaiko ją tikro tikėjimo vienybėje; kad mes esame ir amžinai pasiliegame gyvais jos nariais".

Apaštalas Povilas aiškiai skelbė: "Dievas gyvena ne žmonių ranka pastatytoje šventykloje. Dievas didingesnis, negu puošni, prabangi Bažnyčia. Dangus yra Jo sostas ir žemė jo pakoja". Dievo žodis savo nesulaikoma galia stipresnis, negu visi puošnūs Dievo šlovei statyti pastatai. Reformatorius Liuteris gi sako: "Ne akmenys, pastatai, ne auksas, ne sidabras puošia Bažnyčias ir ją daro šventa, bet Dievo žodis ir grynas Dievo pamokymas. Kur žmonės Dievo šlovė skelbiama, ten yra ir graži šventovė, nors tai būtų ir kukli pastogė ar net miškas". Viduramžių mistikas Jonas Tauler tvirtino: "Nepasitikėkite, kad jūsų prabangios bažnyčios jus išganys, jei patys nebūssite drausmingi. Vien bažnyčios dar nepada- ro žmogų šventu, bet žmonės, kurie ją sudaro. "

Mes čia susirinkę, kaip vienos šeimos nariai ir jos svečiai, pagarbinti Dievą dvasioj ir tiesoj, norim prisiminti visus tuos, kurie joje veikė, dirbo ir tebeveikia ne savo, bet Dievo garbei.

Lietuvos Ev. Reformatų Bažnyčia tremtyje ir okup. Tėvynėje praeiti ir šie metai yra lyg auksinio jubiliejaus metai, nes turime keletą jos narių, kurie atšventė, švenčia ar švęs - minės savo 50 metų kunigavimo ir brandaus amžiaus 75 metų sukaktuves.

Prieš 50 metų per Jonines, birželio 24 dieną Biržuose, Generalinio superintendente prof. dr. Povilo Jakubėno ordinuotas kunigu Fridrikas Barnelis, gimęs 1905 m. rugpiučio mėn. 21 dieną Dorpate. Jis kartu su manim studijavo Kaune Evangelikų teologijos fakultete ir buvo vienas metais vėliau už mane ordinuotas. Baigus jam studijas, buvo vieniems metams, kolegijos pageidavimu, išvykęs studijoms į Vokietiją, pagilinti, praplėsti gautas žinias ev. teologijos srityje.

Kartu su juo ir mūsų šeimomis, dar Lietuvoje nepriklausomybės laikais, turėjome džiaugsmo, o vėliau sunkiuose laikuose - teko kartu pergyventi ir daug vargo. Todėl aš, jo jubiliejaus proga, norėjau parašyti straipsnį "Mūsų Sparnuose". Kadangi šiam sumanymui neturėjau medžiagos ir kolegijai pavedus man tą minėjimą atlikti, tuo reikalu parašiau jubiliatui laišką. Gavau atsakymą ir tokiu būdu, Barnelio žodžiais, jums galiu atpasakoti, ką jis apie savo gyvenimą parašė. Jis rašo: "Didžiausias mano tėvelio noras buvo, kad aš tapčiau kunigu. Vieną dieną po mano ordinacijos tėvelis Karaliaučiaus ligoninėje mirė. Jo noras išsipildė, bet jis nebegalėjo pasveikinti sūnaus. Mūsų šeima yra Prancūzijos Hugenotų kilmės. Hugenotų persekiojimo laikais protėviai buvo priversti palikti savo tėvynę. Jie rado prieglaudą Šiaurės Vokietijoje. XIX šimt- metyje mano senelis emigravo į Petrapilį. Tėvas gimė Petrapilyje. Baigęs Dorpato universiteto Ev. Teologijos Fakultetą, ten pat

buvo ordinuotas kunigu. Jis mokytojavo ir kunigavo Petrapilyje, Pietų Rusijoje, Estijoje, Latvijoje ir Archangelske. Iki revoliucijos mūsų šeima (tėvai, 3 seserys ir aš) galėjom laimingai gyventi. Dėl revoliucijos anglų kariuomenė turėjo pasitraukti iš Archangelsko. Norėdama gelbėti vaikus nuo bado ir priespaudos, organizavo vaikų ir dalinai jų šeimų evakuaciją. Tokiu būdu aš, 13 metų būdamas, turėjau skirtis nuo savo tėvų ir iškeliauti į Angliją. Iš Archangelsko pažištama šeima, kuri apsigyveno Olandijoje, pakvietė mane pas save. Kadangi gyvenimas Olandijoje pasidarė labai brangus, su minėta šeima turėjau persikelti į Hamburgą. Nelengva buvo man, pripratusiam prie olandų kalbos, įstoti į vokiečių kalba dėstomą mokyklą. Tuo tarpu Rusijoje, dėl bado ir priespaudos, vis sunkiau pasidarė gyventi. Po sunkiausių pergyvenimų tėvams pavyko persikelti į Latviją. Dėka kunigų - Jakubėno ir Kurnatausko, sjr. draugiškumo, pažištamų tėvui iš studentavimo laikų. Lietuvos Ev. Reformatų sinodas mano tėvą pakvietė sutvarkyti karo metu nukentėjusią Seirijų parapiją.

Baigęs Hamburgo mokyklą, aš, pagaliau, galėjau grįžti pas savo tėvus. Nuo to laiko man Lietuva pasidarė nauja tėvynė, kurioje vėliau daug meilės ir draugiškumo teko patirti. Po ordinacijos man buvo pavesta Seirijų parapijos administracija. 1931 metais aš vedžiau prof. dr. Jono Yčo dukterį Birutę. Deja, prof. Yčas po mūsų vestuvių netrukus mirė, palikdamas savo žmoną su dar mažais vaikais ir mus visus nuliūdusius.

1932 metais gimė mums duktė Renatė-Birutė. 1934 metais sinodo buvau paskirtas Biržų parapijos II-uuju kunigu, kur su kunigu A. Balčiausku labai gražiai sugyvenome.

1937 m. gimė mums, dr. Mikelėno vadovaujamoje apskrities ligoninėje, duktė Erika-Jūratė. Antras pasaulinis karas neleido tęsti taip laimingai pradėtą gyvenimą. Rusams užėmus Lietuvą, mes repatriavom į Vokietiją. Žmonai su vaikais, vokiečiams užėmus Lietuvą, pavyko grįžti į tėvynę ir perimti jos tėvų ūkį Šimpeliškiuose. Tuo tarpu aš, būdamas vertėju vokiečių kariuomenėje Rusijoje buvau sužeistas. Mano žmonos pastangomis gavau leidimą grįžti pas savo šeimą. Deja, netrukus visi turėjome vėl bėgti nuo karo pavojaus. Bėgome į Vakarus, nežinodami kur likimas mus nuves.

Dievui padedant, mes su Yčų, Neimanų, Kregždžių, Šernų šeimomis ir Mažuikiene galėjome Holzheime apsigyventi ir dirbti pas ūkininkus. Karui pasibaigus, vokiečių Bažnyčios vadovybė man pavedė pavaduoti apylinkės parapijų kunigus, kurie dar nebuvo grįžę iš belaisvės.

1947 m. Frankfurte mirė mano sesuo Gudrun. Jos laidotuvių proga susipažinau su Frankfurto reformatų parapijos kunigu Ring. Jo iniciatyva buvau pakviestas padėti rinkti karo metu išsklaidytus

parapijonis ir prisidėti prie parapijos atstatymo darbų. Miestas buvo griuvėsių krūva. Nežiūrint to, 1955 m. parapijos ir mano pastangomis pavyko pastatyti mano miesto rajone naują, modernišką bažnyčią.

Už mano gyvenimo kelią aš galiu Viešpačiui Dievui tik nuoširdžiai dėkoti, kad jis mano šeimą ir mane audringame gyvenime apsaugojo ir maloniai lydėjo. Dėkingas esu, kad prisiminimai iš Lietuvos ir Frankfurto man primena žmones, su kuriais aš ir šiandieną mintyse draugiškai esu surištas, ir kurie man, mano šeimai ir giminėms daug gero padarė. Kartu su visais tėvynės netekusiais ir priespaudoje gyvenančiais patyrėme, kad šiame pasaulyje esame tiktai svečiai ir ateiviai, ir kad bendrai turime ieškoti amžinos tėvynės danguje. "

Barneliai su vaikais ir anūkais: pirmas iš k. kun. Fr. Barnelis, pirma iš d. Birutė Yčaitė, Barnelienė. 1980 m. Hofheim, V. Vok.

Kun. Fr. Barnelio gyvenimas nuo pat mažens buvo keliavimas, kilnojimasis. Tie 50 kunigavimo metų buvo pilni pasisekimo, džiaugsmo ir apsvylimo, kai Lietuvą okupavus turėjo pamiltą Biržų parapiją palikti, kur buvo jau daug savo darbo vaisių sulaukęs. Jam buvo pavesta dėstyti tikybą Biržų ir valsčiaus pradžios mokyklose. Šiuo būdu užsimezgė glaudūs ryšiai su priaugančiu jaunimu. Padėjo kun. dr. P. Jakubėno leidžiamame dvisavaitiniame laikraštelyje "Sėjėjas" redaguoti jaunimo skyrių.

Kunigui A. Balčiauskui įsteigus Ev. Reformatų jaunimo "Radvila" draugiją, kartu su juo daug laiko skyrė jaunimui. Išėivijoje, kiek laikas ir sąlygos leido, nebuvo nutraukęs ryšių su mūsų Bažnyčia, nors turėjo daug darbo savo Frankfurto parapijoje. Pasili-

kus Europoje, Frankfurte prie Maino, jam teko keletą kartų atstovauti mūsų Liet. Ev. Reformatų Bažnyčiai. Jis palaidojo generalinį superintendentą dr. kun. Povilą Jakubėną Šveicarijoje, superintendentą kun. Joną Šepetį, prof. dr. gener. superintendentą Konstantiną Kurnatauską ir kun. Vytautą Kurnatauską Vokietijoje.

1948 metais Hanau stovyklėje pirmame lietuvių evangelikų tremtyje suvažiavime buvo išrinktas tarybos vicepirmininku.

Kun. Vytautui Kurnatauskui mirus, išrinktas Kolegijos nariu. Šias pareigas tebeeina iki šios dienos.

Kaip mūsų protėviai prieš 425 metus buvo susirinkę pirmam sinodui Vilniuje, taip panašiai kun. Barnelio protėviai, bažnyčios atstovai - hugenotai, kurie skelbė Jono Kalvino doktrinas, savo pirmam Sinodui Prancūzijoje buvo susirinkę keturiais metais vėliau, 1559 m. Taip tad mūsų Liet. Ev. Reformatų Bažnyčios nariai glaudžiai yra surišti su Barnelių šeima jau nuo senų laikų. Kas pažino ir prisimena kun. Fr. Barnelį ir jo garbingą tėvą, juos paminės su pagarba ir dėkingumu, kaip atsidavusius Dievo tarnus.

Kun. S. Neimanas

1980. VI. 21
Chicago

CONFESSIO AUGUSTANA 450 M. JUBILIEJUS

Augsburgo mieste įvyko šiais metais nuo birželio 22 - 29 d. d. Augsburgo tikėjimo išpažinimo (Confessio Augustana) 450 metų jubiliejus. Karalius Karolis V buvo davęs įsakymą sušaukti seimą (Reichstagą) Augsburge, kad numalšintų visokius neramumus ir ginčus, kurie po reformacijos buvo atsiradę. Jis ir be šitų imperijos vidaus reikalų turėjo gana rūpesčių užsienio politikoje, nes turkai bandė įsiveržti į Reichą ir okupuoti jo kraštus. Jis norėjo ginčus bažnytiniais reikalais užbaigti ir reikalavo, kad tie, kurie išpažino Liuterio mokslą surašytų, kuo remiasi jų tikėjimas, kuo jis skiriasi nuo Romos katalikų išpažinimo ir kuriuose reikaluose katalikai ir evangelikai sutaria.

Liuterio bendradarbis P. Melanchtonas galutinai suredagavo Augsburgo Tikėjimo išpažinimą, kuris susideda iš 28 dalių (artikelių). Jis buvo surašytas vokiečių ir lotynų kalbomis ir birželio mėn. 25 dieną 1530 metais karaliaus ir jo didikų susirinkime (seime) perskaitytas. Romos katalikų teologai, perskaitę šitą Tikėjimo

mo išpažinimą, įteikė jų parašytą vadinamą confutaciją, kritikos raštą, kuris didelio įspūdžio nepadarė.

Augsburgo tikėjimo išpažinimas turėjo anais laikais didelę reikšmę karaliaus Karolio imperijos valstybinėje teisėje, nes daugelis imperijos kunigaikščių jau buvo priėmę Liuterio mokslą ir vaidijosi su katalikų kunigaikščiais.

Evangeliško tikėjimo žmonės nuo to laiko pasirodė tokiais, su kuriais reikia skaitytis, kurių pamaldas ir bažnytinius parengimus nebegalima buvo, pasirėmus valstybės įstatymais, uždrausti.

Bet ne visur laikėsi katalikų tikybos didikai ir dvasininkai lojaliai evangelikų atžvilgiu. Todėl protestantai vėl, gindami savo teises, įsivėlė į vadinamą Schmalkaldų (Šmalkaldų) karą. Ciecorius (karalius) Karolis V tame kare nugalėjo sukilusius protestantų kunigaikščius 1546-47 metais. Bet 1555 m. buvo sudaryta Augsburgo religijų taika.

Mes žinome, kad dar apie šimtą metų praėjo, kol po 30 metų karo Westfalijos taikoje, Mūnsterio mieste, 1648 metais evangelikai galutinai gavo lygias teises su katalikais. Šiais metais birželio mėnesį į jubiliejinę liuteronų šventę Augsburge susirinko apie 25 tūkstančiai tikinčiųjų. Apie 70 milijonų liuteronų laiko šiandien Confessio Augustaną savo tikėjimo išpažinimo pagrindu.

Šitame dideliame atvykusių iš Europos, Afrikos, Azijos, Amerikos ir Australijos skaičiuje buvo 200 oficialių Bažnyčios delegatų. Lietuvos evangelikų liuteronų Bažnyčios oficialus atstovas buvo vyskupas Jonas Kalvanas iš Tauragės. Lietuvių evangelikų liuteronų išeivių Bažnyčios atstovais buvo garbės senjoras A. Gelžinius iš Braunschweigo ir kunigas A. Trakis iš Čikagos. Svečiais iš lietuvių ten dalyvavo kunigai J. Urdzė ir Fr. Skėrys.

Confessio Augustana jubiliejaus savaitė prasidėjo birželio mėn. 22 d. iškilmingomis pamaldomis įvairiose bažnyčiose. Buvo apie 100 visokių renginių, Biblijos valandų, mokslinių paskaitų, skaitytų žymių teologijos profesorių, Bažnyčios vadovų bei vyskupų. Netrūko ir įvairių koncertų, teatrinių parengimų ir parodų. Didelį įspūdį padarė vaidinimas vadinamame "Fronhofe", kuris parodė, su kokiais sunkumais turėjo kovoti po reformacijos žmonės, kurie norėjo gyventi pagal Šventą Raštą, pagal Liuterio mokslą.

Iškilmėse ir paskaitose aktyviai ar pasyviai dalyvavo ne vien liuteronai, bet ir Romos katalikai, jų dvasiškiai, vyskupai ir profesorai. Sukaktuvėse taip pat dalyvavo pravoslavų Bažnyčios delegatai, reformatų Bažnyčios ir kitų denominacijų ir mažesnių tikybinių grupių atstovai.

Penktadienį, birželio 27 d., buvo ekumeninės pamaldos, kur pamokslus sakė evangelikų liuteronų vyskupas Rathke iš Schwerino (DDR) ir katalikų vyskupas dr. Stimpfle iš Augsburgo. Liturgijos

apeigas atliko evangelikų liuteronų Bažnyčios vyskupas iš Tanzanijos (Afrikos) Kibira ir švedų ev. liuteronų Bažnyčios vyskupas Sundby iš Uppsalos. Per pamaldas giedojo chorai iš Tanzanijos, USA ir Brazilijos.

Labai gyvą ir reikšmingą Biblijos valandą pravedė katalikų vyskupas dr. Hemmerle iš Aacheno, kurio žodžiams pritarti galėjo kiekvienas evangelikas. Sekmadienį, birželio 29 d., vėl buvo pamaldos visose Augsburguro bažnyčiose. Šv. Tomo bažnyčioje pamokslą sakė vyskupas lic. Jonas Kalvanas iš Lietuvos. Pamokslui tekstą jis pasirinko Mato Evangeliją 16, 13-18 skirsnelio. Pamokslas sakytas vokiečių kalba.

Jubiliejaus užbaigimas įvyko sekmadienį po pamaldų 11.00 val. Rotušės aikštėje, kur su lietsargiais rankose, dideliame Lietuje, dalyvavo apie 5000 žmonių. Pabaigos susirinkimo šūkis buvo: "Išpažinti tikėjimą". Prkalbas sakė Bavarijos evangelikų liuteronų vyskupas dr. Hanselmannas, Vakarų Vokietijos valstybės prezidentas K. Carsten'as, katalikų Bažnyčios kardinolai Willebrandt'as iš Olandijos ir Ratzinger'is iš Mūncheno.

A. G.

(Iš k. į d.) Senj. kun. A. Trakis, garb. senj. A. Gelžinius, vysk. J. Kalvanas, kun. J. Urdzė ir kun. Fr. Skėrys, Augsburg, 1980 m.

ALEKSANDRA VAISIŪNIENĖ

PASKUTINĖ DOVANA

Kiekvienas iš mūsų savo gyvenime turėjome kokį nors stipresnį išgyvenimą, kuris paliko visam laikui atmintyje. Taip ir man,

sidabrinio laikroduko istorija lydėjo mane visur.

Vieną šaltą, niūrią, rudens dieną Biržuose, mano motina vos kiek sustiprėjusi išėjo su manimi į miestą ir nupirko man sidabrinį laikroduką. Tai buvo jos paskutinė dovana man, nes po to už keletos mėnesių pasimirė.

Sidabrinio laikroduko istorija mane sekė daugelį metų. O buvo taip. Aš būdama dar gimnaziste labai norėjau turėti laikroduką. Man nebuvo svarbu, koks tas laikrodukas turėjo būti - sidabrinis ar auksinis, nes man jo vertė nerūpėjo ir nebuvo svarbi, svarbiausia tik, kad turėčiau laikroduką.

Anais laikais mergaitei turėti laikroduką buvo didelis pasididžiavimas. Ko tik tėvai iš meilės savo vaikams nepadaro, jei jie ko geidžia, kaip aš anuomet to sidabrinio laikroduko.

Mano motina tuomet jau sunkiai sirgo ir nebuvo vilties, kad pasveiktų. Aš tuomet šeimos nario mirtį dar nevisai gerai supratau, nes niekuomet nesitikėjau, kad kas nors iš namiškių galėtų mirti. Man tuomet rūpėjo laikrodukas ir rūpestis, kaip jį galėčiau įsigyti, o mano motiną vis ramindavau sakydama:

- Tu, mamyte, greitai pasveiksi ir eisime drauge pirkti laikroduko, kurį man jau taip seniai buvai pažadėjusi.

Dienos ir mėnesiai slinko, namuose pradėjau pastebėti prislėgtą nuotaiką. Mano sesuo buvo vyresnė ir geriau suprato šią tragišką mūsų šeimos padėtį. Aš kartais, kai pagalvodavau apie motinos mirtį, tai prisimindavau tik pasakose skaitytą apie pamotę raganą, kuri skriaudžianti vaikus našlaičius.

Mintis apie laikroduką manęs nepaleido: nejaugi mamytė nepasitaisys ir laikrodukas liks nenupirktas; aišku, aš apie tai niekam neužsiminiau, bet tą mintį nešiojau su savimi. Pagaliau, vieną dieną iš ryto motina man sako:

- Žinai ką, mažyte, aš jaučiuosi šiandieną kiek stipresnė, eisime į miestą ir tau nupirksiu laikroduką, nes matau, kaip tu labai nori tą laikroduką turėti. Vėliau, gal oras bus dar blogesnis, pradės atšalti ir lyti. - Nežinia, gal motina jautė ką kitą taip sakydama.

Mano džiaugsmui nebuvo galo. Pradėjau skubiai rengtis, bet ne-

Mano džiaugsmui nebuvo galo. Pradėjau skubiai rengtis, bet nesisėkė. Širdis smarkiai plakė, rankos drebėjo, batukų negalėjau susirišti, nesuradau tinkamų rūbų, sagų neužsisėgiau - viską sujaukiau.

Įsikibus motinai tvirtai į ranką, lyg norėdama ją vesti, iš lėtoėjome Biržų miesto gatve pas laikrodininką. Krautuvininkas parodė visokių laikrodukų, bet man patiko tik vienas, sidabrinis, labiausiai blizgantis, kurio kaina buvo 25 litai. Matyti motinai ši suma

buvo prieinama, nes man ji tą laikrodiką nupirko. Užsidėjau ant rankos ir tyčia norėjau visiems rodyti, kad turiu laikrodiką, kaip jis gražiai blizga ir laiką rodo.

Saugojau jį nepaprastai, kaip kokį brangiausią daiktą, kad nepamėsčiau. Net einant gulti nenorėjau jo nuo rankos nuimti.

Motinos sveikata greit blogėjo ir 1927 metais gruodžio mėn. 17 dieną, sulaukusi vos 37 metų, atsisveikino su šiuo pasauliu ir mumis. Viską atsimenu gerai, kaip šiandieną. Mes tuo metu gyvenome pas Koškulienę prie Dagilio aikštės kampo. Tėvai turėjo išnuomavę visą namą. Apačioje buvo "Pili ečių Klubas", o viršuje mūsų gyvenamieji kambariai. Kieme turėjome du vilkinis šunis, kuriuos tėvas naktį paleisdavo.

Porą dienų prieš motinos mirtį šunys labai staugė. Tą staugimą dar ir šiandien girdžiu ir net dabar nejauku darosi, kai girdžiu šunis staugiant. Jie tada taip draskėsi, kad nukando virves, kuriomis buvo pririšti. Patekę į laisvę tiesiog užlėkė į antrą aukštą kur gulėjo motina. Prie durų krapštėsi, kad įleistume į vidų. Subėgę į kambarį, atsigulė prie motinos lovos. Vienas iš jų įsidrąsino ir priėjęs prie motinos pradėjo laižyti jai ranką. Tą patį darė ir kitas vizgindamas uodegą ir cypdamas žiūrėjo motinai į akis. Atrodė, lyg jis suprato ir užjautė ją ligoje. Man tas vaizdas pasiliko atmintyje ir jo nepamiršau. Vėliau, po motinos mirties, kaimynės man pasakojo, kad šunys buvo atėję atsisveikinti su savo šeimininke, kuri juos visuomet maitino.

1927 metų žiema buvo ypatingai šalta. Gruodžio mėn. 17 dieną motina jau buvo nustojus sąmonės. Mes visi tą naktį nemiegojome, budėjome prie jos. Apie 6 val. ryto, dar buvo tamsu, tėvelis prisartinęs prie manęs tarė:

- Bėk, mažyte, atvesk kunigą.

Aš taip išsigandau, kad bėgdama pamiršau užsidėti net paltą, įsiaviau basnyčia į vilokiukus, išbėgau į gatvę. Kunigas gyveno ketletą kvartalų nuo mūsų. Nuo tada pradėjau suprasti, kad greitai neteksiu mamytės.

Kai kunigas atėjo, mamytė jau neberodė gyvybės ženklų. Palaidojus motiną, grįžus namo, namas atrodė toks tuščias, šaltas, tylus ir nejaukus. Jautėsi kažko trūksta. Kambaryje bijojau viena pasilikti. Net ir vakare bijojau per koridorių pereiti į kitus kambarius. Jaučiau didelį ilgesį, norėjau išgirsti motinos balsą, ją matyti, pamyluoti, kaip buvau įpratusi anksčiau tai daryti.

Kada jau buvau suaugusi ir laikrodikas po tiek metų nešiojimo man daugiau nebetarnavo, tačiau jo išmesti negalėjau. Laikiau dėžutėje prisiminimui. Žiūrėdama į jį prisimindavau jo įsigijimo istoriją.

Tik po ilgo laiko supratau to laikrodiko sentimentalumo reikš-

mę. Jis keliavo, kur keliavau aš, lyg būtų man talismanu, laimės nešėju. Visas apsitrynęs, nebeturėjo to blizgesio, po stiklu pridulkėjęs, skaičiai sunkiai išžiūrimi, tačiau buvo toks mielas ir artimas...

Užėjus antram pasauliniam karui, išvažiuojant iš Lietuvos, vežiausi ir seną sidabrinį laikroduką su savimi. Man atrodė, kad jis priklauso prie mano vertingiausių daiktų. Per bombardavimus, bėgdama į slėptuvę, nešdavausi su savimi maišelyje su kitais man brangesniais prisiminimais, nes galvojau, kad jis mane apsaugos nuo žuvimo. Taip ir buvo.

Austrijoje, Vienoje, dirbau praterijoje privatiškoje ligoninėje, visai prieš geležinkelio stotį, kuri buvo kelis kartus per dieną bombarduojama. Kai eidavau į slėptuvę, visuomet nueidavau paskutinė, nes turėdavau klinikoje atidarinėti visus langus, kad trauka neišmuštų stiklų. Tą dieną, kaip visuomet nuėjau paskutinė. Sargai manęs neišleido, nors ir verkdama prašiausi, sakydami, kad slėptuvė pilna žmonių ir požemyje trūksta oro. Mačiau čia pat priešų lėktuvus atskrendant. Prieš lėktuvinę taip šaudė, kad atrodė dangus su žeme maišėsi. Bėgau keletą namų į priekį ir prašiau mažo namelio savininko, ar jis negalėtų mane išleisti apsisaugojimui nuo sviedinių skeveldrų. Tuo metu išgirdome švilpimą ir stiprų smūgį, kad net mūsų namelis susiūbavo. Šeiminkas mus visus nuramino tardamas:

- Bomba sprogo čia pat, bet ne mūsų name.

Bombardavimui pasibaigus, vos galima buvo išeiti į lauką per lentgalius ir išvelgti per dūmų debesį, kaip tik toje vietoje, kur buvo vieša slėptuvė ir manęs neišleido, nors prašiausi per ašaras, sprogo bomba ir užmušė du tūkstančius gyventojų. Mano išsitikinimu, mane apsaugojo sidabrinis laikrodukas.

Antras atsitikimas, kuris nulėmė laikroduko likimą. Baigiantis karui gyvenau Insbruko mieste, prie kalnų. Vieną dieną, stipriai bombarduojant miestą, bėgau į kalnų slėptuvę. Minia žmonių stumdydamosi grūdosi per tiltą ir man iš rankų išplėšė maišelį, kuriame buvo laikrodukas ir kiti daiktai. Bėgdama pamečiau batus, nuo galvos nutraukė skarelę, suplėšė rūbus. Uždususi vos įbėgau į slėptuvę. Aplinkui girdėjosi tik sprogimai ir degė namai.

Man labai buvo gaila dingusių daiktų, bet labiausiai sidabrinio laikroduko, kuris saugojo mane nuo nelaimių. Tačiau raminau save kad karas jau pasibaigė, baigsis ir nelaimės.

Taip praradau karo metu laikroduką, mano motinos paskutinį prisiminimą, kurį labai branginau, nes tai buvo jos paskutinė dovana man.

Venezuela, 1980 m. liepos mėn. 31 d.

XXXIII SINODAS IŠEIVIJOJE

Lietuvos Ev. Reformatų XXXIII Sinodas, įvykęs 1980 m. birželio mėn. 21-22 d. d., mūsų bažnyčios patalpose, 5230 So. Artesian Ave. Chicago, išryškino, kad reformatai būdami laisvajame pasaulyje nėra pasimetę, domisi bažnytine veikla. Reformatų Bažnyčia tvarkosi demokratiniais pagrindais. Nors būdami ir išblaškyti po tolimas pasaulio šalis, visi nariai jos veiklą remia moraliai ir materialiai. Šiuo metu nelinksmos žinios ateina iš tėvynės. Pasaulyje apsiniaukęs dangus, o vis tik šis sinodas vyko pakilioje nuotaikoje, optimistinėje dvasioje ir tvirtu įsitikinimu sėkmingai ateičiai.

Sinodą atidarė genr. suprnt. kun. St. Neimanas trumpomis pamaldomis. Kun. E. Gerulis tarė žodį, kuriame nurodė tikėjimą, kaip dvasinės jėgos šaltinį, kurį praradus, žmogus grimsta į pesimizmą.

Sinodą pravedė, slaptu balsavimu išrinkta, direktorė kurt. Hypatija Yčaitė-Petkienė. Sinodo cenzorium išrinktas suprnt. kun. P. Dilys, į sekretorijatą išrinkti - kurt. V. Karosas ir kun. E. Gerulis. Rezoliucijų ir mandatų komisijon - kurt. P. Variakojis, kurt. J. Variakojis ir kurt. J. Indriūnas.

XXXIII Sinodo dalyviai ir svečiai bažnyčioje po pamaldų, Chicago.

Mirusiųjų ir ištremtųjų pagerbimą, giliu susikaupimu ir malda, pravedė kun. P. Dilys. Per praėjusius metus mirė: Kurt. dr. P. Šepetys, Marė Krisiukėnaitė-Pesienė, pulk. M. Karaša, Walter Peliachewsky ir Kostas Snarskis. Trumpa apžvalga kun. P. Dilys priminė liūdną Lietuvos pavergimo 40 metų sukaktį ir maldoje prisiminė visus žuvusius ir ištremtuosius už lietuvių tautos laisvę.

Žodžiu sveikino kun. K. Burbulys. Jo pagrindinė mintis buvo - stiprinti evangelijos tiesų skelbimą lietuvių tautai. Alg. Kleinaitis sveikino Tėviškės parapijos ir vice-senj. kun. A. Trakio vardu, išvykusio į rengiamą V. Vokietijoje Confessio Augustana 450 metų sukakties minėjimą, kurt. J. Kutra sveikino Lietuvių protestantų Sąjungos vardu.

Sveikinimus raštu perskaitė Kolegijos reikalų vedėjas kurt. Karosas.

Sinodą sveikino:

Prof. dr. James I. Mc. Cord, Pasaulio Reformatų Bažnyčių Sąjungos (WARC) prezidentas, Princeton, N. J.

Kun. dr. E. Perret, WARC genr. sekr. Geneva, Šveicarija.

Kun. dr. J. E. Andrews, WARC Western Section genr. sekr., Atlanta, Ga.

Kun. dr. M. Pradervand, garbės kuratorius, Geneva, Šveicarija.

Senj. kun. A. Keleris, Lietuvių Ev. Liuteronų Exilinė Bažnyčia, Bremen.

Kun. Fr. Barnelis su žmona, Hofheim, Vak. Vokietija
(auka 50 dol.)

Dr. Algis Devenis, Long Beach CA. (auka 100 dol.)

Kurt. Alena Devenienė, Santa Monica, CA. (auka 50 dol.)

Kurt. Hypatija Yčienė-Žiūrienė, Santa Fe, N. M.

Kurt. Evelyn Yčaitė Taggart, Santa Fe, N. M. (auka 20 dol.)

Kurt. Petras Ramutėnas, Wellington, N. Zelandija
(auka 40 dol, N. Z. valiuta)

Kurt. Dail. Jokūbas Dagys, Toronto, Canada (auka 50 dol.)

Petras Kėželis, Chicago, Ill. (auka 20 dol.)

Prof. Martynas, s. Martyno, Yčas, Syracuse N. Y. (auka 100 dol.)

Kurt. Leonas Knopfmileris, Lehigh Acres, Flor. (auka 50 dol.)

Antanina Michuraitė, Yonkers, N. Y. (auka 20 dol.)

Marija Šenferienė, Toronto, Canada.

Marija Bernšteinaitė, Hannover, Vak. Vokietija (auka 20 dol.)

Kurt. Motiejus Tamulėnas, West Palm Beach, Florida.

Kurt. Felicija Mažuikienė, Hofheim, Vak. Vokietija.

Kurt. Alisa Neimanaitė, Vak. Vokietija.

Kurt. Jurgis Trečiokas, Toronto, Canada.

Kurt. Juozas Valiūnas, Brockton, Mass.

Kurt. dr. Petras Tunkūnas, Chicago, Ill.

Julius Bernšteinas, So. Boston, Mass.

Kurt. Gytis Šernas, Toronto, Canada.

Kurt. Ona Yčienė, North Bay, Canada (auka 30 dol.)

Kurt. Jonas Aukštikalnis, Williamsburg, N. Y.

Valerija Anysienė, Toronto, Canada.

Po sveikinimų sekė trys paskaitos. Kun. P. Dilio paskaita "Confessio Augustana ir Reformatai", kurios mintis vėliau pakartotojo pamoksle. 1550 m. Augsburguro seime buvo paskelbtas Confessio Augustana - Reformacijos tikėjimo išpažinimas. Juo norėta reformuoti visą katalikų Bažnyčią. Tam sumanymui pritarė Reichstagas ir imp. Karolis V, bet popiežius atmetė ir nuo to laiko prasidėjo skilimas katalikiško ir protestantiško pasaulio. Antru atveju prelegentas išryškino esminį skirtumą tarp liuteroniškos ir kalviniškos reformacijos. Liuteris Confessio Augustaną laikė galutinai ir tobulai suformotu krikščionybės tikėjimo išpažinimu, bet Kalvinas ir kiti reformatų teologai pasisakė už evoliucinę reformacijos pažangą, nes žmogus dėl savo protinio ribotumo tik palaipsniui gali atidengti naujas dieviškas ir žmogiškas tiesas, kurios veda žmogų į kultūrėjimą ir tobulėjimą. Taip nuo reformacijos pradžios susidarė dvi srovės: Konservatyvinė ir liberalinė, kurios padarė pradžią pasaulio demokratiniam išsivystymui.

Genr. suprint. kun. St. Neimano paskaita buvo skirta kun. Fr. Barnelio 50 metų kunigavimo ir 75 metų amžiaus paminėjimui. Kun. Barnelio protėviai yra kilę iš hugenotų. Jam baigus teologijos mokslus, gen. sup. kun. P. Jakubėno 1930 m. buvo ordinuotas kunigu. Dirbo Biržų parapijoje iki 1940 m. Pasitraukęs Vokietijon, tarnavo vokiečių reformatų parapijoje ir kartu aptarnavo lietuvius reformatus. Visą laiką palaikė artimus ryšius su kolegija, kaip nuolatinis jos narys.

Trečią paskaitą skaitė dr. Danutė Yčaitė-Kregždienė, skirtą prof. Jono Yčo 100 metų gimimo sukakčiai paminėti. Paskaita įdomi, nes ją paruošė jo dukra. Paskaiton įjungė asmenines detales ir išskėlė neeilinę J. Yčo asmenybę. Jis buvo baigęs Petrapilio universiteto istorijos-filologijos fakultetą. Dirbo Tomske. Karo metu persikėlė į Voronežą ir vadovavo Martyno Yčo ir savo vardo gimnazijoms, paruošdamas lietuviškos inteligentijos kadrus atgimtančiai Lietuvai. Sugrižęs į Vilnių buvo pakviestas pirmuoju Lietuvos švietimo ministru. Šiame poste išbuvo trijuose kabinetuose. Kurį laiką buvo Panevėžio gimnazijų direktorium ir kartu ruošė doktoratą, kurį apgynė Karaliaučiaus universitete. Likusį gyvenimą profesoriavo V. D. Universitete. Yra palikęs eilę veikalų iš Lietuvos istorijos. Jis buvo veiklus ev. reformatų gyvenime, dažnai pirmininkavo Sinodams ir prisidėjo plunksna prie Lietuvos reforma-

cijos iškėlimo spaudoje.

Po paskaitų buvo kavutė, kurios metu atsikvėpta ir pasidalinta paskaitose iškeltomis mintimis. Sekė, pagal priimtą dienotvarkę, kolegijos pareigūnų ir kitų organų pranešimai su apyskaitomis ir numatomais ateities darbais. Kolegijos prezidentas kurt. M. Tamulėnas pranešė apie praėjusių metų kolegijos darbus ir veiklą konstatuodamas, kad Sinodo pavesti darbai, pagal esamas galimybes, buvo atlikti.

Kolegijos kasininkas kurt. P. Bružas, patiekė kruopščiai sudarytas kolegijos kasos ir Šalpos Fondo metines apyskaitas, o taip pat ir 1980-81 sinodiniams metams sąmatą.

Iš apyskaitų paaiškėjo, kad per praėjusius metus gautos pajamos daugiausia buvo iš aukų, kurios viršija išlaidas, kas sudaro tvirtus finansinius pagrindus ateičiai.

Apie parapijų veiklą pranešimus padarė kun. St. Neimanas ir kun. P. Dilys. Chicagos parapijos veikla esminiai nepasikeitė. New Yorko evangelikų parapiją, likusią be kunigo, kartas nuo karto aplanko kun. Dilys. Mirus kun. M. Preikšaičiui, Los Angelės evangelikų parapija liko be kunigo. Klausimas, kaip sutvarkyti jos dvasinį aptarnavimą. Kun. P. Dilys atstovavo mūsų Bažnyčią Pasaulio Reformatų Bažnyčių Sąjungos Vakarų sekcijos suvažiavime. "Mūsų Sparnų" žurnalo vardu pranešimą padarė adm. J. Palšis. Red. J. Kregždei sunkiai sergant, jis sinode dalyvauti negalėjo.

Devenių Kultūrinio Fondo vardu pranešimą padarė kurt. R. Pipynė. Per atskaitomybės metus buvo išleistas J. Andriaus paruoštas "Lietuvos žemėlapis" ir J. Kregždės veikalas "Reformacija Lietuvoje". Abu leidiniai platinami. Spaudai ruošiami kiti leidiniai.

Svečiai iš Californijos XXXIII Sinode: (iš k. į d.) Ant. Pavilionis, kun. P. Dilys, H. Yčaitė-Petkus, H. Pavilionis, kun. E. Gerulis, kun. St. Neimanas, J. Kutra, M. Tamulėnas, Mrs. A. Pavilionis. 1980.VI.22

Apie Lietuvių Evangelikų Tarybos veiklą pranešė kurt. V. Karosas, pasidžiaugdamas, kad per pastaruosius metus veikla pagyvėjo. Šiais metais Vasario 16 d. proga kun. E. Gerulis Amerikos kongrese skaitė invokaciją.

Lietuvių Protestantų Sąjungos veiklą nušvietė jos pirmininkas kurt. J. Kutra. Jis prašė deleguoti vieną kunigą iš Chicagos atlaikyti pamaldas Kalėdų eglutės proga, gruodžio mėn. Dalį kelionės išlaidų galėtų padengti Los Angeliečiai.

Moterų Draugijos pirmininkė kurt. K. Neimanienė pasidžiaugė, kad d-jos narės yra veiklios, ruošia valgius parengimams, sinodinius pietus ir finansiniai remia parapijos veiklą.

Revizijos komisijos pirm. kurt. P. Variakojis perskaitė revizijos aktą, pagal kurį kasos dokumentai ir atskaitomybės knygos vedamos tvarkingai.

Sinodas pareiškė padėką kunigams, kolegijai ir jos žinioje esantiems organams už gerai atliktus darbus ir pasišventimą mūsų Bažnyčios gerovei. Taip pat patvirtino sąmatą 1980-81 sinodiniams metams.

Sinodas svarstė ir priėmė sekančias rezoliucijas-nutarimus:

1. Susitarus su Chicagos reformatų parapijos vadovybe, paruošti planą, pagal kurį būtų teikiama pastovi finansinė parama bažnyčios pastato išlaikymui.

2. Sutvarkyti bažnyčios ir salės šaldymo sistemą.

3. Paminėti Chicagos reformatų parapijos 30-ties metų sukaktį.

4. Pasiųsti kun. Fr. Barneliui ir jo žmonai Birutei linkėjimus ir mažą dovanėlę, jubiliejaus proga.

5. Pareikšti kurt. Jokūbui Kregždei Sinodo susirūpinimą dėl jo sunkios ligos ir palinkėti jam greito sveikatos atgavimo.

6. Pasiųsti kurt. Onai Yčienei ir kurt. M. Tamulėnui, sr. su žmona linkėjimus, sulaukus brandaus amžiaus.

7. Kunigų dvasinei sesijai pasiūlius, Sinodas nutarė toliau finansiniai remti kun. E. Gerulio teologines studijas. Sinodas pageidavo, kad kun. E. Gerulis, susidarius sąlygoms, išklaustų papildomą kursą pasaulinio garso universitete.

Sekmadienį, birželio 22 d. įvyko sinodinės pamaldos su šv. vakariene. Pamaldas pravedė gen. supt. kun. St. Neimanas, supt. kun. P. Dilys ir kun. E. Gerulis. Pagrindinį pamokslą pasakė kun. P. Dilys, pašvęstą Confessio Augustana 450 metų sukakčiai atžymėti. Kun. St. Neimanas savo žodį skyrė Lietuvos okupacijos 40 metų sukakčiai paminėti, paėmęs pagrindan Jeremijo raudų 5-jį perskyrimą.

Po pamaldų visi Sinodo dalyviai buvo pakviesti pietų, kuriuos paruošė Moterų Draugija. Pietų metu buvo pristatyti svečiai, pasa-

kytos kalbos ir pasidalinta mintimis. Buvo labai džiugu, kad iš šil-
tosios Los Angeles buvo atvykę kurt. Hypatija Yčaitė-Petkeliene,
kurt. H. Pavilionis su šeima ir kurt. J. Kutra.

Sinodo direktorė kurt. Hypatija Yčaitė-Petkienė savo optimis-
tiška nuotaika užkrėtė visus dalyvius ir pareiškė džiaugsmą dėl
pakilioje nuotaikoje praėjusio Sinodo. Pareiškė padėką kunigams
už teikiamą mums dvasinę paguodą, Kolegijai už atliktus darbus,
"Mūsų Sparnų" redakciniam kolektyvui už puikų ir laiku išleidžia-
mą žurnalą. Devenių Kultūrinio Fondo valdybai, Moterų Draugijai,
ir visiems darbuotojams, prisidėjusiems auka ir darbu prie mūsų
Bažnyčios išlaikymo tėvynėje ir išėivijoje.

Direktorė Hypatija Yčaitė-Petkienė trumpu žodžiu uždarė
XXXIII Sinodą, sukalbėjus kun. E. Geruliui maldą ir visiems Sinodo
dalyviams sugiedojus Lietuvos himną.

JURGIS JAŠINSKAS

FANATIZMAS IR TOLERANCIJA

(Tęsinys iš "Mūsų Sparnų" Nr. 48)

II-sis Pasaulinis karas dešimtis tūkstančių lietuvių išbloškė iš
gimtojo krašto į Vakarų karo Sąjungininkų griaunamą ir deginamą
Vokietiją. Tos lietuvių masės, vejamos antrą kartą į Lietuvą besi-
veržiančio komunistinio siaubo, kurio baisumą lietuviai buvo paty-
rę 1940-41 m. pirmosios okupacijos metu, pasklido po visą Vakarų
Vokietiją.

Tų masių tarpe buvo jau anksčiau iš Lietuvos išvykę vadina-
mieji repatriantai. Toji repatriacija iš komunistinės Rusijos oku-
puotos Lietuvos į nacinę Vokietiją buvo pravesta 1941 m. vasario
mėnesį. Ja pasinaudojo ne vien Didžiosios Lietuvos, bet ir Klaipė-
dos krašto lietuviai, Hitlerio ordoms okupuojant jų kraštą, 1939
metais pasitraukę į tada dar laisvą Lietuvą.

Repatriacija buvo vykdoma ne tautine kilme, bet pasiremiant
religiniu principu: protestantų religijos išpažinėjai buvo laikomi
vokiečių kilmės tautiečiais. Šiuo nuostatu pasinaudojo ne vien pro-
testantai, bet ir didelis skaičius katalikų, kurių giminėje ar šeimo-
je buvo mišrių religijų narių arba fiktyviai galinčių įrodyti tokių
buvimą.

Tie repatriantai nacinėje Vokietijoje nebuvo laikomi gryna-

kraujais vokiečiais ir dėl to negalėjo naudotis visomis to krašto piliečių teisėmis. Jie buvo apgyvendinti specialiai jiems skirtose vietose arba stovyklose. Vienok nacinė karo mašina juos visai išnaudojo. Visų pirma į vokiečių kariuomenės (Wermachto) arba į SS dalinius buvo sumobilizuoti ir įjungti visi jaunesnio amžiaus vyrai, buvę nepriklausomos Lietuvos kariai, aktyvios tarnybos ir atsargos karininkai. Jie, kartu su vokiečiais, buvo siunčiami į mūšių frontus kautis bei žūti už "Didžiosios Vokietijos" idealus. Tie repatriantai, išlikę gyvi, kaip buvę, taip ir pasiliko lietuviais. Jie tą įrodė pokario metais. Pvz., V. Vokietijoje veikiančioje 16 Vasario lietuvių gimnazijoje ilgus metus mokytojavo ir dabar tebesidarbuoja ne vienas Klaipėdos krašto lietuvis; V. Vokietijoje veikiančioje Lietuvių Bendruomenėje veikia ne vienas buvęs repatriantas; JAV, St. Luoise, Ill., yra susibūręs nemažas vienetas klaipėdiečių, aktyviai besireiškiančių lietuviškoje veikloje, o ir kituose laisvojo Pasaulio kraštuose darbuojasi lietuviai repatriantai, kurių skaičiuje nestokoja ir religingų katalikų.

* * *

Pokario metais Vakarų Vokietiją okupavę Sąjungininkų karinės valdžios organai surinko iš savo gimtųjų kraštų pasitraukusius Rytų Europos gyventojus, jų tarpe ir lietuvius, ir juos neribotam laikui apgyvendino didesnio ar mažesnio masto stovyklose.

Stovyklose apgyvendinti lietuviai religine sudėtimi daugumoje buvo katalikai. Kartu su jais gyveno ir kitų religijų išpažinėjai - ev. liuteronai, ev. reformatoriai, metodistai ir kt. Katalikų

ev. liuteronai, ev. reformatai, metodistai ir kt. Katalikų pažiūra į juos buvo nepalanki. Jie buvo pravardžiuojami "vokiečiais", "naciiais" ir p. n. Jų gi mažamečiai vaikai, vienokiu ar kitokiu būdu buvo stengiamasi ištraukti į katalikų tikėjimą ir net juos pakrikštyti katalikais. Šios katalikų kunigų pastangos, galima sakyti, buvo paskatintos aukštesniųjų dvasiškių, ruošusių planus išlaisvintos iš maskvinio komunizmo Lietuvos valdymui. Tais laikais stovyklose buvo pasklidęs savotiškai populiarus vyskupo V. Padolskio viešas išsireiškimas: "Kas ne katalikas, - tas ne lietuvis". Šis aukšto rango dvasiškio šūkis, gal būtų, religingiems katalikams buvo malonus, bet ne katalikus lietuvius jis labai išžeidė, atimdamas jiems teisę išpažinti jų tėvų-tėvų tikėjimą, o kartu ir lietuvių vardą. Jį ir dabar, įvairiuose laisvojo pasaulio kraštuose gyvenantieji lietuviai protestantai su didžiausiu liūdesiu atsimena.

Žinodamas ne vieną katalikų išsišokimą prieš nekatalikus V. Vokietijoje buvusiose ištremtųjų lietuvių stovyklose, bet nenorė-

damas šio rašinio ištęsti, atsiminimų formoje pateikiu pavyzdžius, atsitikusius stovykloje, kurioje teko gyventi iki 1949 m. vasaros.

Nuo 1946 m. vasario mėn. aš su savo žmona, klaipėdiete, Lidija Mickaityte, iki iškeliavimo į JAV 1949 metais, gyvenome Bavarijoje esančiame Traunšteino mieste, kur buvo išvietintųjų stovykla. Toje lietuvių, latvių ir estų mišrioje stovykloje gyveno arti 400 lietuvių. Jų skaičiuje buvo 50 lietuvių ev. liuteronų ir tik vienas ev. reformatas, biržietis - aš. Turiu pasakyti, kad aš asmeniškai, o ir mano žmona, ev. liuteronė, niekad negirdėjome mudviem nepalankių iš katalikų pusės pasisakymų ar pravardžiavimų. Nei iš toje stovykloje gyvenusių inteligentų katalikų, nei iš paprastų lietuvių, ir net iš stovyklos lietuvių kunigų - Jurgio Riaubos ir Kazimiero Dobrovolskio (dabar Romoje gyvenančio monsinjoro). Juos visus pagarbiai atsimenu. Gal būtų, aš mokėjau su jais sutarti ir prie jų "prisitaikinti", nes pakartotinai būdavau išrenkamas tos stovyklos komiteto pirmininku ar jo pavaduotoju. Tas pareigas eidamas, turėjau progos, o ir pareigą, nuolat stebėti stovyklos gyventojų polinkius ir nuotaikas. Prisieidavo nesklandumus derinti, išaiškinti ir juos išlyginti, vengiant kraštutinumų.

Traunšteino lietuvių tremtinių kolonija buvo įsteigta iš dviejų mažesnių stovyklų: Mittenwaldo ir Haagos. Pirmojoje kunigu buvo Jurgis Riauba, o antroje - Kazys Dobrovolskis.

Aš, kartu su kitais ten gyvenusiais lietuviais, iš Mittenwaldo stovyklos į Traunšteiną buvau atkeltas ir čia besidairydamas po iš Haagos atkeltų lietuvių sąrašus, pastebėjau keistą dalyką: tuose sąrašuose buvo įrašyta Morta Steponkienė ir du jos mažamečiai vaikai: berniukas, vardu Brunonas, 8 metų amžiaus, ir mergaitė, vardu Lena, 9 metų amžiaus. Motina ir jos duktė Lena įrašyti ev. liuteronais, o berniukas - kataliku. Tą berniuką, einantį į katalikų bažnyčią patarnauti mišių eigoje, mačiau kelis kartus. Užėjau pas tą Steponkienę ir pasiteiravau, kodėl jos mažamečiai vaikai yra skirtingų tikėjimų. Motina pradėjo verkti ir paaiškino: "Ką aš, našlė su mažais vaikais, galėjau padaryti, kai mane pasikvietė katalikų kunigas pas save ir pasakė: "Leisk savo berniuką pakrikštyti kataliku. Jeigu neleisi, - turėsi išsikraustyti iš stovyklos". O kur aš, našlė, gausiu kitur prieglaudą?" Palikau verkiančią motiną, nes niekuo jai negalėjau pagelbėti. Jos mažametis sūnelis jau buvo pakrikštytas kataliku ir turėjo laikytis tos religijos nuostatų...

Traunšteino lietuvių stovykloje buvo įsteigta pradžios mokykla, kurią lankė visi vaikai: ir katalikų, ir evangelikų liuteronų. Mokytojai buvo visi katalikai. Jų skaičiuje aukštuosius mokslus (biologijos) Lietuvos universitete Kaune baigęs Jonas Dobrovolskis. Kartą stovykloje kilo triukšmas dėl vaikų išgąsdinimo: evangelikų liuteronų tėvų vaikai, grįžę iš mokyklos, verkdami pradėjo savo

tėvus maldauti, kad jie jiems leistų persikrikštyti katalikais. Klausinėjami tėvų, tie mažamečiai pasisakė nenorį eiti į pragarą ir ten degti amžinoje ugnyje. Jiems tokią baisenybę išaiškino jų mokytojas. Susidarė labai rimta padėtis, todėl komiteto pirmininkui teko nueiti pas tą mokytoją ir paprašyti jį daugiau panašių nesąmonių mažamečiams vaikams nepasakoti. Jų tėvai, savo ruožtu, jiems išaiškino jų mokytojo neteisingą pasakojimą. Tokie reiškiniai mokyklinių vaikų tarpe nebepasikartojo.

Atėjo kartą pas komiteto pirmininką buvęs geležinkelio tarnautojas Nikodemas Žibas. Jis ir jo žmona bei mažametis sūnus Horstas visi ev. liuteronai. Nikodemas guodėsi sakydamas, kad jo sūnų Horstą katalikų kunigas nuolat kviečia į bažnyčią patarnauti mišioms. Ką tėvas turįs daryti? Jam buvo paaiškinta, kad jis yra savo mažamečio sūnaus tėvas ir gali sūnui neleisti eiti į katalikų bažnyčią iki tol, kol jis sulauks savo brendimo metų ir pats galės apsispręsti į kurią bažnyčią vaikščioti. Buvo patarta tai pasakyti ir kunigui, kuris turėjo keleriopai daugiau jaunuolių katalikų, galinčių jam patarnauti mišių apeigose. Po to ev. liuteronų vaikų viliojimas į katalikų bažnyčią liovėsi. Jaunuolis Horstas Žibas dabar su šeima gyvena JAV ir visi yra ev. liuteronai.

Iš atminties vis dar neišblėsta religinio pobūdžio rimtas ir kartu komiškas įvykis, atsitikęs 1948 m. Traunšteino lietuvių stovykloje. Tos stovyklos komiteto vieno posėdžio metu atėjo kun. J. Riauba ir papasakojo, kad vieną sekmadienį maldininkams renkantis į lietuvių katalikų bažnyčią, kurią jiems buvo pavedusi vietinė vokiečių dvasiškija, lietuvė moteris iškoliojo į tą bažnyčią einančią vokiečių. (Traunšteino ir jo apylinkės maldingi vokiečiai katalikai nuolat lankydavosi į lietuvių bažnyčią, kuri pačių lietuvių buvo gražiai išpuošta, ypatingai Kalėdų ir Velykų švenčių proga. Be to, toje bažnyčioje per pamaldas giedodavo gerai išlavintas mišrus choras, vedamas kompozitoriaus Juliaus Gaidelio). Tą atsitikiną papasakojęs, kunigas prašė komitetą tą lietuvę kolytoją išpėti, kad ji daugiau tokių išsišokimų nebedarytų. Komiteto nariams buvo žinoma, kad toji lietuvė moteris yra labai nervuota, todėl nutarė į tą posėdį pasikviesti jos vyrą ir, paaiškinus jam nepagirtiną jo žmonos pasielgimą, paprašyti jį paveikti savo žmoną tokių išsišokimų nebekartoti. Kunigui iš posėdžio išėjus, atėjo kaltininkės vyras. Jam komiteto pirmininkas reikalą išaiškino. Vyras, pasirodo, irgi buvo labai nervingas. Jis pradėjo pirmininkui išmėtinėti, kad jis, nebūdamas kataliku, neturi teisės jo žmoną kaltinti, nes jie abu esą nuoširdūs katalikai. Tą žinojęs ir Telšių, kur jie gyvena, vyskupas. Komitete buvo manyta, kad posėdyje įsikarščiajęs vyras, rimtai pasikalbės su savo žmona ir reikalas bus pamirštas. Ta-

čiau apsirakta: visuotiname stovyklos gyventojų susirinkime moteriškės vyras, paprašęs žodžio, apkaltino pirmininką apšmeižus jo žmoną, reikalaujamas atsiprašymo ir nurodyti tą įvykį girdėjusius liudininkus. Buvo kebli padėtis: vienintelis liudininkas buvo kunigas, kuriam tą atsitikimą buvo papasakojusi pati užpultoji, kurios tėvų namuose kunigas gyveno. Pirmininkas, nenorėdamas į ginčą įvelti kunigą, dairėsi į susirinkime esančius, abejodamas, ar bent vienas iš jų atsilies ir sutiks būti liudininku. Pirmas atsiliespė stovyklos vaikų mokytojas: "Aš esu liudininkas". Jį pridurmai pasekė senutė K. Jankauskienė, kuri niekada nepraleisdavo pamaldų ir mišių. Pirmininko kaltintojas dėl to labai susinervino ir, kumščiu daužydamas stalą, šaukė: "Nenoriu liudininkų, nenoriu..." Kilo triukšmas ir susirinkimą, nebaigus numatytos dienotvarkės svarstymo, teko nutraukti. Kitą dieną į pirmininko kambarį atėjo dievotoji senutė ir pasakė: "Ponas. Jašinskai, jūs žinote, kad aš nesikišu į jokių stovyklos reikalus, bet kas liečia mano bažnyčią ir kunigus, ginsiu juos iki mirties. Ačiū jums. Visada tame reikale padėsiu jums."

Toji religinga senutė, drauge su savo dukra Kazimiera, Lietuvoje buvusia mokytoja, 1949 m. pavasarių atvyko į JAV. Gyveno Chicagoje, kur 1977 m. mirė, išlaikoma ir slaugoma savo dukters, kurios sužadėtinį 1941 m. rusai ištrėmė į Sibirą ir jis ten žuvo. Senutė mirė, būdama 86 metų. Už jos vėlę, vieton įprastinių gėlių, So. Bostono lietuvių katalikų parapijos bažnyčioje užpirkau Šv. Mišias.

* * *

Pokariniais metais lietuviai, turėdami viltį grįžti į išlaisvintą iš komunistinio jungo Lietuvą, ruošė įvairius planus bei projektus būsimai gimtojo krašto santvarkai. Juos ruošė politiniai veiksniai, įvairių profesijų specialistai ir išeivijoje esantieji aukštieji katalikų Bažnyčios pareigūnai. Su jų paruoštu Lietuvos valdymo projektu verta susipažinti ne tik kitų religijų išpažinėjams, bet ir pasauliečiams.

1952 m. Romoje buvo išspausdinta nedidelė, 50 psl. knygelė, pavadinta: "Lietuvos Rymo Katalikų Episkopato Direktyvos Katalikams". Ji nebuvo plačiai paskleista, bet netenka abejoti, kad tas direktyvas ruošiant, jų metmenys buvo žinomos pokario V. Vokietijoje gyvenusiems katalikams dvasiškiams, kurie tas direktyvas buvo pradėję vykdyti stovyklose gyvenančių lietuvių tarpe.

Čia pateikiamos iš tos knygelės ištraukos akivaizdžiai rodo katalikų aukštosios vadovybės pažiūras į būsimos laisvos Lietuvos santvarką ir jos valdymą:

"Lietuvos katalikai sieks, kad Lietuvoje tebūtų leidžiamas

tik mokslinis katalikų tiesų ir doros dėsnių vertinimas..., kad tikėjimą ir dorą liečią klausimai nebūtų viešų diskusijų spaudoje, susirinkimuose ir parlamento objektu".

"Katalikų Bažnyčios skelbiamas mokslas yra teisingas... Katalikų Bažnyčios nevaržomas veikimas yra visais atžvilgiais išganingas visuomenei... Katalikų Bažnyčia turi pilną laisvę vykdyti savo dvasinę galią ir jurisdikciją; tvarkyti savo reikalus ir nuosavybę pagal savo kanonų teisę...".

"... Išeinant iš to fakto, kad kitos religijos neturi joms Dievo skirto autoriteto, kuris tvarkytų jų reikalus, seka, jog jų gyvenimo viešųjų reikalų tvarkyme natūrali kompetencija priklauso valstybei..."

"... Bažnyčia yra antgamtinė ir tobula institucija. Ji savo kompetencija auklėjimo srityje viršija ne tik Valstybę, bet kai kuriais atžvilgiais net šeimą..."

Komentarai nereikalingi. Tik verta būtų žinoti, kaip laisvoje Lietuvoje dvasiškija, pretenduojanti į savo rankas paimti ne tik švietimo reikalus, bet ir politinį Valstybės gyvenimo tvarkymą, viską tą suderins su dabartinio popiežiaus Jono Pauliaus II-jo pavidymu, draudžiančiu katalikams dvasiškiams dalyvauti bet kurios valstybės politikoje?

(Bus daugiau)

1980. X. 14

So. Boston, Mass.

MŪSŲ DIENOS (Naujų Metų proga)

Mūsų dienos, kaip šventė-
Nesitęs amžinai:
Tik pradėjai gyventi,
Kaip ilgai-nežinai.

Mūsų dienos, kaip paukščiai,
Vis plasnoja tolyn;
Jų daugiau neprišauksim,
Jų daugiau negražint!

Mūsų dienos, kaip žiedas:
Žydi, vysta, nukris...
Taip! Turėsime kiekvienas
Pažydėję nuvyst...

Mūsų dienos, kaip upės
Neramioji srovė,
Praeitin neša, supa
Ir mane, ir tave...

Mūsų dienos, kaip vėjas-
Jos ilgai nesitęs,
Nes pasaulio Kūrėjas
Davė viskam ribas!

M. Z-kas

BIRŽŲ KUNIGAİKŠTIJOS GIMNAZIJA

Žiloje senovėje Didžiosios Lietuvos Kunigaikštijos šiaurės rytuose esanti Biržų vietovė buvo ištiesi milžiniška giria. Ano metu mastu imant, Biržai buvo toli nutolę nuo Lietuvos sostinės Vilniaus ir gal dėl to šis kraštas vėliausiai, tik XV a., įėjo į Lietuvos istoriją.

XVI a. pradžioje Biržų vietovė atiteko Biržų-Dubingių šakos kunigaikščiams Radviloms. Jie pradėjo šią vietovę civilizuoti, kultūrinti. Iš iškirstų miškų darė dirbamus laukus, supirkinėjo aplinkines žemes ir steigė dvarus. Biržus pavertė savo rezidencija ir rūpinosi miesto augimu. Su laiku Biržai tapo svarbiu visų Radvilų žemės valdų administraciniu centru. 1547 m. Biržų vietovei buvo suteiktos kunigaikštystės teisės.

Pagyvėjus Vilniaus ryšiams su Ryga, pro Biržus ėjo tuos miestus jungiąs svarbus prekybinis kelias. Biržuose pradėjo veikti garšūs turgai ir miestas per tai paūgėjo. Biržai, kaip Didžiosios

Šiuose pam. Jansono rūmuose buvo įsteigta Biržų Miesto Mokykla, vėliau — Biržų „SAULĖS“ gimnazija, o dar vėliau — Biržų Valstybinė gimnazija

Lietuvos Kunigaikštijos šiaurinis pasienis, buvo svarbus strateginis punktas ir reikėjo stiprios tvirtovės valstybės sienų gynybai.

XVI a. antrame ketvirtyje prasidėjusi Lietuvoje reformacija pasireiškė kaip mokyklų steigėja, mokslo šviesos ir dvasinės laisvės nešėja. Reformatai skleidė ne tik savo religiją, bet ir ano meto mokslo žinias. Reformacija stengėsi mokyti liaudį skaityti ir rašyti jų šnekamąja kalba, kad jie būtų raštingi ir pajėgtų skaityti šventraščių ir jų suprasti. Reformatai pirmieji pradėjo steigti liaudžiai mokyklas ir versti valstiečius mokyti ir klausyti Dievo Žodžio.

Biržų-Dubingių šakos kunigaikščiai Radvilos buvo ištikimi reformacijos Lietuvoje skleidėjai, reformatų Bažnyčios globėjai, rėmėjai. Biržuose reformatų tikėjimą vienas iš pirmųjų pradėjo skleisti jų valdovas kng. Mikalojus Radvila Rudasis (1512-1584), nors jis Biržuose ir negyveno. 1564 m. pastatė Biržuose pirmąją reformatų bažnyčią ir prie jos įsteigė pradinę mokyklą. Bakalauras Biržuose minimas 1584 m. Pradžioje šioje mokykloje buvomo koma tik skaityti, rašyti, aritmetikos, evangelijos ir giesmių.

Kristupas I Radvila Perkūnas (1547-1603), Vilniaus vaivada, pastoviai Biržuose gyvenęs, 1589 m. pastatė Biržuose pirmąją, tvirčiausiąją, moderniškiausią visoje Lietuvoje, bastioninę pilį, o piliakalnyje - mūrinę reformatų bažnyčią. 1597 m. praplėtė pradinę mokyklą.

Iš jo 1592. V. I išleisto dokumento sužinome, kad jis buvo paskyręs metines algas: kunigui net 100 lenkiškų zlotų, mokytojui - 30 zlotų ir špitolei - 20 zlotų.

Kaip reformacijos mokslo skleidimui, taip ir Biržų miesto, tvirtovės ir gausių dvarų administravimui bei prekybai buvo reikalingas nemažas tarnautojų personalas. Iškilo būtinas reikalas turėti aukštesnę mokyklą.

Kristupas II Radvila (1585-1640), DLK lauko etmonas, išplėtą mokyklą 1616 m. pakėlė į Biržų kunigaikštijos gimnaziją, kuri iš pradžių buvo 4 klasių. Tais metais rektorių kun. Adomą Rasių (Rasiusz) atgabeno iš Karaliaučiaus į Biržus pats kng. Kristupas II Radvila. 1620 m. šią gimnaziją lankė garsusis kng. Jonušas Radvila (1612-1655), DLK vyr. etmonas, faktinasis Lietuvos valdovas.

Kristupas II Radvila apie 1621 m. parašė instrukciją savo vietininkui Saliamonui Rysinskiui apie visų bažnyčių, mokyklų ir špitolių, esančių Radvilų dvaruose, priežiūrą. Bajoras, reformatų rašytojas, kng. S. Rysinski (miręs 1625 m. Liubčėje) buvo kng. Kristupo II R. mokytojas, vėliau iki mirties jo dvariškis - archyvaras raštininkas.

Instrukcijoje nurodoma, kad prie bažnyčios esanti mokykla yra aprūpinta ir namu ir mokslu. Tai mokyklai reikalingi trys moky-

tojai, būtent: rektorius, kuriuo jau esąs Rasijus ir du kolegos, iš kurių jau vienas esąs Melchior, o kito reikia stropiai ieškoti. Reikia žiūrėti, kad mokytojai, gaudami gerą atlyginimą, nebūtų be darbo, kad užsiimtų savo darbu mokykloje ir daugintų Dievo garbę. Reikia mokykloj kunigaikščio lėšomis laikyti 8 gabius mokinius, kuriuos pavedama paskirti Rysinskiui, vistiek ar tai dvasininkų, ar kunigaikščio baudžiauninkų būtų vaikai, neliečiant tų, kuriuos jau esąs pats kunigaikštis paskyręs. Iš tokių auklėtinių šeši turi mokytis teologijos, kad iš jų išeitų tinkami Dievo Žodžio ministrai (kunigai, J. Kr.), o kiti - mokykloms pedagogai, o dalis auklėtinių vėliau gali imti pasaulines tarnybas. Tai bendrai liečia kunigaikščio dvarą, bažnyčias ir mokyklas. Špitolei išlaikyti, kurioje jau laikoma dvylika beturčių, reikia iš kunigaikščio kasos tiek pridėti, kad špitolninkams netrūktų maisto ir drabužių.

Šių abiejų Kristupų Radvilų dokumentai yra paskelbti dokumentų rinkinyje "Monumenta reformationis Polonicae et Lithuanicae", Vilnius 1911 ir 1915 m.

Kng. Kristupas II Radvila taipgi įsteigė gimnazijas Kėdainiuose ir Slucke. Iš reformatų įsteigtų aukštesnių mokyklų Biržų gimnazija iš eilės buvo trečioji. Pirmoji buvo lietuvių rašytojo, mokslininko Abraomo Kulviečio kolegija įsteigta Vilniuje 1539 m., valdžios uždaryta 1542 m., vėliau kng. M. Radvilos Juodojo atsteigta. Antroji - žymios žemaičių reformatės Sofijos Vnučkienės Šiluvos seminarija, įsteigta 1592. I. 4. Kėdainių mokykla buvo įkurta 1620 m., jos alumnatas suorganizuotas 1637 m. ir praplėstas 1642 m., o į gimnaziją pakelta 1631 m. Slucke gimnazija buvo įkurta apie 1624 m., o jos alumnatas suorganizuotas kiek anksčiau už Kėdainių. Šios mokyklos, be šiluvinės, buvo išlaikomos kng. Radvilų lėšomis. Tai buvo anų laikų bendro lavinimo teologinės seminarijos su humanitarinių mokslų priedais.

Kristupo I Perkūno sūnui Jonušui Radvilai (1579-1620) tragiškai žuvus, Biržų gimnazijos rektorius Adomas Rasijus su savo auklėtiniais parašė du straipsnius, kuriuose apgailestavo Vilniaus pilininko mirtį ir jo anksti mirusį sūnų. Iš tų raštų išryškėja, kad gimnazijoje mokslas buvo pastatytas aukštai, kad mokiniai mokėjo lotynų, graikų kalbas, mitologiją ir kad galėjo rašyti eiles įvairiomis eiliavimo formomis. Moksleiviai užsiiminėdavo epitafijų, pagnyrikų ir kt. rašymu. Biržų gimnaziją buvo baigęs Užnerio distrikto generalinis superintendentas kun. Samuelis Tamošauskas (1605-1650), lietuvių rašytojas, buvęs žymus ir įtakingas asmuo.

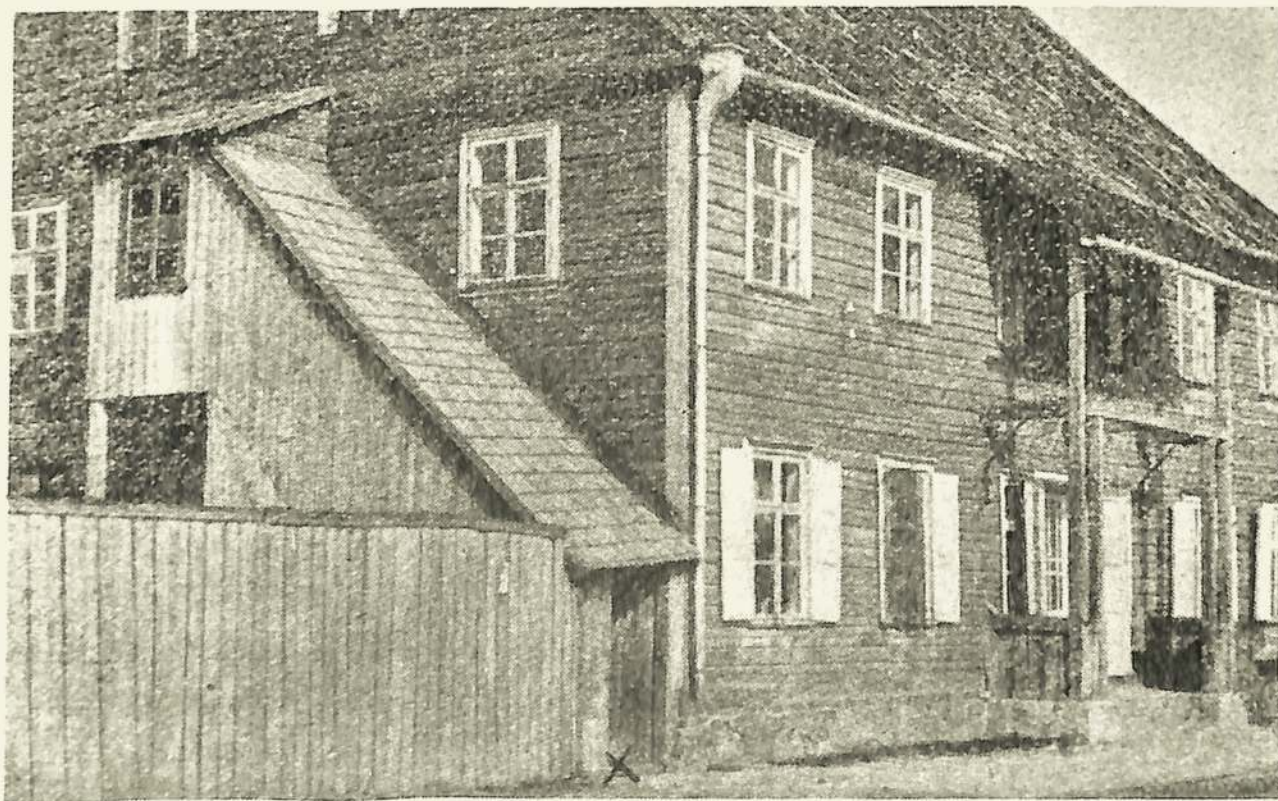
Biržų kunigaikštijos gimnazija, buvusi anais laikais viena iš geresnių vidurinių mokyklų Lietuvoje ir tapusi centrine šiaurės Lietuvos reformatų mokykla. Aukščiausio mokslo lygio ir garso buvo pasiekusi XVII a. viduryje. Joje dirbo keli mokytojai, veikė

6 klasės. Buvo dėstoma lenkų, vokiečių, lotynų, rusų kalbos, tikyba, gramatika, aritmetika, istorija, poetika ir retorika. Gimnaziją lankė ne tik Lietuvos, bet ir Kuršo bei kitų žemių feodalų moksleiviai. Biržų mokykloje buvo vartojama lietuvių kalba. Mokykloje dirbantis katechetas privalėjo mokėti lietuviškai.

Biržų gimnazijai veikti, gyvuoti sąlygos buvo sunkios, nepalankios. Amžių savartoje Biržų miestas, tvirtovė labai kentėjo nuo švedų antpuolių, nuo didikų tarpusavio karų ir vidaus religinių kovų. Čia įvyko daug kautynių, buvo išlieta nemažai lietuvių ir priešų kraujo. Biržų miestas ir tvirtovė tris kartus - 1625, 1655 ir 1704 m., - buvo sunaikinti, sugriauti.

Apie Biržus, kaip apie svarbų ir reikšmingą Lietuvos istorijai kraštą, yra parašytos trys knygos: istoriko prof. dr. Jono Yčo istorijos eskizas "Biržai", Kaunas 1931 m.; Petro Akiro Biržio "Biržų apskritis", Kaunas 1932 m.; V. Bitinaitės, E. Trečioko "Biržai", Vilnius 1971 m. Šiuose veikaluose apie Biržų gimnaziją labai mažai žinių paduota. Biržų kunigaikštijos gimnazijos gyvenimo ir veiklos praeitis istorikų dar iki šiol netyrinėta ir neparrašyta.

Karai, gaisrai, religinės riaušės ir kitokios istorinius šaltinius naikinančios aplinkybės labai dažnai archyvinius dokumentus sužaloja ar visai sunaikina. Išlikusi istorinė medžiaga net nepriklausomos Lietuvos metu nebuvo suklasifikuota ir parengta naudoji-

S. Kaco "gimnazija" vadinta "vištinyčia". Kryžiuku pažymėtas įėjimas į gimnazijos nuomotą antrąją aukštą, kur tilpo 4 klasės.

mui. Istorikas prof. Jonas Yčas savo istoriniame eskize konkrečiai nurodo, kad istorinių užrašų ir paminklų būklė esanti nenormali ir pairusi. Archyvai nesutvarkyti. Istorijos dokumentai ir Biržų archyvai išmėtyti keliose vietose. Astravo archyvas atiduotas Biržų muziejui. Reformatų archyvo dalis saugota Biržuose, buvo išvežta į Vilnių. Išlikę dokumentai, nevaldomi ir netvarkomi specialisto, yra prastame stovyje. Todėl visų faktų negalima aprašyti, nes archyvai neduoda pakankamų žinių ir savo netobula tvarka negarantuoja galėjimo visą praeitį nušviesti.

Tad rašant apie Biržų kunigaikštijos gimnaziją tenka tenkintis tomis atsitiktinėmis nuotrupomis, kurias aptinkame pabertas istorinėje literatūroje.

Per 1655 m. maskolių invaziją ir karą su Švedija, Biržai su tvirtove buvo užleisti švedams be mūšio. Lauko etmonas V. Gosievskis su Lietuvos kariuomene, 1657 m. paimdamas Biržus su visa švedų įgula, Biržų miestą ir tvirtovę sugriovė. Laike šio karo švedų kareiviams suvalgius grūdus, o javus laukuose ištrypus,

Biržų gimnazija (senoji), statyta 1931 m.

1660 m. kilo badas ir maras. Daug žmonių išmirė ir baisiai žmonės išretino. Ištuštėjo daugybė dvarų ir kaimų. Jų tarpe buvo ir reformatų Bažnyčios Sinodo dvarai, sudarę ekonominį pagrindą jai gyvuoti. Vykstant nuolatiniam kontrreformacijos puolimui, reformatų gretos į XVII a. pabaigą buvo gerokai praretintos ir reformatų veikla susilpninta.

Biržai pradėjo atsigauti, kai kng. Boguslovas Radvila (1620-1669), paskutinis Biržų-Dubingių Radvilų šakos vyriškos giminės atstovas, iš pagrindų vykdė Biržų miesto ir tvirtovės atstatymą,

kuris tęsėsi iki 1669 m. Prie kng. Boguslovo Radvilos Biržai buvo pasiekę aukščiausio žydėjimo ir pasaulinio garso. 1680 m. liepos mėn., per Biržų reformatų klebonijos gaisrą, sudegė išverstas į lietuvių kalbą Biblijos rankraštis.

Po 1655 m. karo Biržų kunigaikštijos gimnazija, kurią reikėjo iš naujo atkurti, turėto mokslo lygio atsiekti nebepajėgė. Su katalikų reakcijos įsigalėjimu, palaipsniui silpnėjo gimnazijos veikla. Biržų-Dubingių šakos kunigaikščiams Radviloms išmirus, visą reformatų mokyklų globą turėjo perimti reformatų sinodas. Nuo 1681 m. Biržų gimnazija jau buvo reformatų sinodo žinioje.

Iš 1681 m. kng. Liudvikos Karolinos valdininkui Fehrui rašyto laiško, sužinome apie algas Biržų gimnazijos mokytojams. Pav.: gimnazijos rektoriui metams buvo skirta pinigais 300 lenkiškų auksinų ir javais: 8 statinės rugių, 8 st. miežių, 5 st. avižų, 1 st. žirnių, 2 st. grikių, 2 statinaitės (faskos) sviesto, 2 kapos sūrių ir pusantros statinės druskos. 1683 m. Biržų gimnazijos rektoriumi buvo kun. Eponetas iš Čekų Brolijos.

Biržų gimnazija (naujoji), statyta 1965 m.

Kng. Liudvika Karolina Radvilaitė (1667-1695), paskutinė Biržų-Dubingių kunigaikščių Radvilų šakos atstovė, didelė reformatų globėja ir rėmėja, rūpinosi Biržų kunigaikštijos kultūriniais reikalais. Ji įsteigė fondą teologijos studentams Karaliaučiaus, Frankfurto ir Berlyno universitetuose, siuntė studentus ir į Oksfordą. Rūpinosi, kad Biržų reformatų bažnyčioje pamaldos vyktų lietuvių kalba. Savo lėšomis 1680 m. išspausdino "Pradžia pamoksla del mažų weykialu". Prieš mirtį paskyrė 5000 lenkiškų zlotų N. Testamento lietuvių kalba išleidimui.

Ingė Lukšaitė savo studijoje "Lietuvių kalba reformaciniame judėjime XVII a.", Vilnius 1970 m., nurodo, kad 1686. XI. II Biržų distrikto reformatų sinodas prašė kunigaikštės Liudvikos Karolinos Radvilaitės, kad skirtų lėšas "vaikeliams valsčiuje pamokyti", prašė ne katechetų, o bakalaurų (mokytojų). 1686 m. į Biržų gimnaziją buvo atsiųstas Karolis Gerdvila lektoriumi ir mokyklos rektoriaus pavaduotoju. XVII a. gale gimnazijoje dirbo du lektoriai, vienas iš jų dėstė lietuvių kalbą.

Laike Didžiojo Šiaurės karo (1700-1709) Biržų miestui ir tvirtovei einant iš rankų į rankas, miesto vietoje beliko kaminai su pelenais, o unikalinę tvirtovę, vienintelę tokio stiliaus visoj Lietuvoj, švedai susprogdino 1704 m. Nuo to laiko Biržai nustojo turėtos karinės reikšmės ir daugiau karuose Biržų vardo nebegarsino. Po karo 1706 m. prasidėjęs baidas, o po jo 1710-II m. sekęs didysis maras, daug gyventojų išnaikino. Ir vėl reikėjo viską iš naujo atkurti. Po šio karo Biržų miestas ilgai nepajėgė atsistatyti.

1731 m. Biržų Kunigaikštija perėjo į Nesvyžiaus-Olikos šakos katalikų kng. Radvilų rankas, kurie nei Biržų miesto, nei jos tvirtovės atstatymu bei švietimu nesirūpino. Valdant Biržų k-tiją tironui kng. Jeronimui Florijonui Radvilai, pasireiškė žiauri katalikų reakcija. Buvo net uždrausta reformatams sakyti pamokslus ir giedoti. Dvaruose buvo įvesta didesnė baudžiava, kas iššaukė valstiečių sukilimą. 1741 m. kng. Jeronimo Fl. Radvilos kariuomenė, atvykusi iš Slucko su artilerija, sugriovė reformatų ir liuteronų bažnyčias, kurias tik po 20 metų trukdymo tebuvo leista atstatyti, t. y. tik 1771 m., prieš pirmąjį Lietuvos-Lenkijos padalijimą 1772 m.

Trečias iš Nesvyžiaus-Olikos šakos Biržų k-tijos valdovas kng. Karolis Radvila - "Panie Kochanku" (1734-1790) puotaudamas ir užaudamas kone su puse Lietuvos bajorijos, Biržų k-tiją labai nugyvendino - praskolino ir palaužė jos buvusį ekonominį tvirtumą. Dėl karų, bado ir religinio persekiojimo reformatų gretos Biržų k-tijoje buvo stipriai praretintos ir jų veikla susilpninta.

Nuo XVIII a. pradžios vis labiau Biržų k-tijoje įsigalint katalikybei, susilpnėjusi Biržų reformatų mokykla buvo pavesta iškilusios Kėdainių reformatų akademinės gimnazijos priežiūrai. Ingė Lukšaitė nurodo, kad "1725. VI. 3 Papilio kunigas Balcerovičius savo laiške M. Lanievskiui-Volkui, reformatų kuratoriui, rašė, kad Biržų mokykloje dirba 2 mokytojai, iš jų Lipnickis mokąs vaikus lietuvių kalbos, nors pats mokytojas pedagoginiam darbui esąs nepasirengęs... 1743 m. Užnerio (Biržų) distrikto bažnytinė vyresnybė priminė, kad Biržų mokyklos rektorius Bitneris nemoka nei lietuviškai, nei vokiškai, todėl negali gerai mokyti lietuvių ir vo-

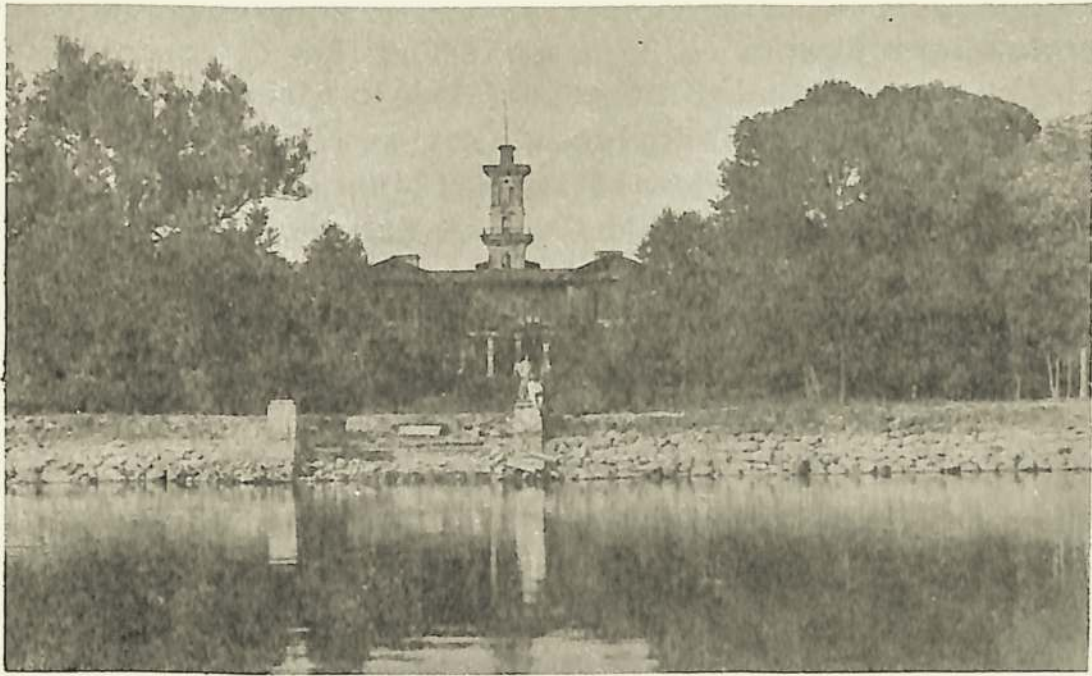
kiečių vaikų, į Bitnerio vietą buvo prašoma lietuvio Bačinskio, Kėdainių mokyklos rektoriaus pavaduotojo. Po 2-jų metų - 1745 m. - vėl primygtinai buvo prašoma skirti į mokyklą rektoriumi gerai mokantį lietuviškai Ceraskį, o antra, 1754 m. atšaukti kun. Izbickį iš Biržų mokyklos, nes jis nemokąs lietuviškai. Be to, 1756 m. Užnerio distriktas pageidavo lietuviškų knygų: "Užnerio distriktui labai reikalingos lietuviškos knygos, būtent: Biblijos, lietuviški giesmynai, katekizmai ir kitos mokyklai skirtos, o kadangi jų yra Žemaičių distrikte, todėl labai prašome, kad ir šiam distriktui jų skirtų" (t. p., psl. 45).

Dėl kontrreformacijos puolimo DLK nebegalėjo išsilaikyti reformatų spaustuvės, - jos buvo sunaikintos. DLK reformatų knygas spausdinti buvo uždrausta. XVII a. pabaigoj jos buvo spausdinamos Karaliaučiuje.

Po trečiojo 1795 m. Lietuvos-Lenkijos respublikos padalijimo, etnografinė Lietuva pateko po Rusijos jungu. 1811 m. iš paskutinio Nesvyžiaus-Olikos šakos kng. Domininko Radvilos (1786-1813), lenkų kariuomenės pulkininko, nugyventą Biržų kunigaikštiją nupirko grafas Mykolas Tiškevičius. Caro valdžia Biržų suvereninę kunigaikštiją panaikino, iš Biržų atėmė magdeburgines teises ir buvusį garsų Biržų miestą nustūmė į provincijos užkampį. XIX a. vidury Biržų miestas dar nebuvo spėjęs atsistatyti ir teturėjo krikščionių 740, žydų 1860 ir laisvų luomų 30, iš viso tik 2630 gyventojų.

BIRŽŲ pilies griuvėsių šaiurinis kampas ir vasaros teatro bei krepšinio salė.

Astravo rūmai prie Širvėnos ežero prieš restauravimą.

Rusų valdžios įsteigtoji Vilniaus švietimo apygarda visų Lietuvoje veikiančių mokyklų priežiūrą pavedė imperatoriškajam Vilniaus universitetui, kurio žinion pateko ir reformatų mokyklos. Po jėzuitų ordino 1773 m. uždarymo, įsteigtoji Edukacinė Komisija visose mokyklose, pradėdant pradine ir baigiant aukštąja mokykla Vilniuje, įvedė mokslo dalykams dėstyti lenkų kalbą, o taipgi ir visus lenkiškus mokslo vadovėlius. Oficialiai lenkų kalba Lietuvos mokyklose buvo įvesta 1816 m. Vilniaus universitetas stengėsi, kad

Restauruoti Astravo rūmai. Juose yra įrengta nemaža salė su erdvia scena vaidinimams: išorė neturi pakeitimų.

ne tik vidurinėse, bet ir liaudžiai skirtose pradinėse mokyklose būtų dėstoma lenkiškai.

Kaip lenkų tautinio judėjimo atstovai dėjo visas pastangas, kad Lietuvoje visos mokyklos būtų lenkiškos su tikslu lietuvių tautą sulenkinti, taip ir rusų caro valdžia, po 1831 m. sukilimo, galutinai perėmusi švietimą į savo rankas, siekė, kad mokyklos būtų rusiškos, o lietuvius, atskyrus nuo lenkų, surusinti ir supravoslavinti. 1832. VII. 25 rusų valdžios įsakymu buvo uždarytos visos Lietuvoje veikusios gimnazijos ir didžioji dalis pradinių mokyklų, o jų vietoje, žymiai sumažintu skaičiumi, steigiamos grynai rusiškos. Nuo 1834 m. vidurinėse mokyklose visi mokslo dalykai jau buvo dėstomi rusų kalba.¹⁰⁰

Po 1831 m. sukilimo fundacijų forma jau buvo atgyvenusi savo amžių. Pradinės mokyklos, kurios daugumoje buvo 2-jų skyrių, tapo parapijinėmis mokyklomis, kurias turėjo išlaikyti valstiečiai ir miestiečiai.

Reformatų pradinės mokyklos iš pradžių nebuvo rusų įsakymų paliestos ir jos netrukdomai veikė ir toliau. Reformatų mokyklose, kurių mokytojai būdavo geriau pasiruošę, mokslo programa buvo žymiai vienodesnė, mažiau priklausanti nuo mokytojo. Jose kalbos buvo mokomos pasirinktinai. Buvo mokoma skaityti lietuviškai, lenkiškai, rusiškai, dažnai dar vokiškai ir retais atvejais prancūziškai ir lotyniškai. Rašyti mokyta dažniausiai lenkiškai, rusiškai, vokiškai. Be to, buvo mokoma aritmetikos, geografijos, dailyraščio. Pastarieji dalykai buvo fakultatyviniai ir kaikurių mokydavosi po nedaug mokinių. Reformatų mokyklos, globojamos ir išlaikomos sinodo, turėdavo duoti kasmetines savo veiklos apyskaitas.

XIX a. Biržų reformatų mokykla veikė jau kaip pradinė ir joje tedirbo vienas mokytojas. Mokykla buvo 3-jų skyrių. Nuo 1830 ligi 1852-53 m. imtinai mokytojavo žymus reformatų veikėjas, rašytojas Kristupas Kazimieras Daukša. M. Lukšienė iš K. Daukšos vadovautos Biržų reformatų mokyklos patiekia statistinių davinių, kurie dėl kaikurių sumetimų valdžiai būdavo teikiami ne visai tikslūs. Ji nurodo, kad 1846-47 m. mokslo metais iš 35 mokinių skaityti mokėsi: lietuviškai - 8, rusiškai - 12, lenkiškai - 17; kalbų (ir rašyti) mokėsi: lietuvių - 3, rusų - 15, lenkų - 15, prancūzų - 2, vokiečių - 6. Tų trijų lietuvių kalbos besimokančių tarpe buvo paties mokytojo K. Daukšos sūnus poetas Eduardas Jokūbas Daukša. Geografijos mokėsi - 14, aritmetikos - 29, dailyraščio - 33 ("Lietuvos švietimo bruožai XIX a. pirmoje pusėje", Kaunas 1970 m., psl. 100 ir 249). 1834-35 mokslo metais mokėsi 34 mokiniai, 1846-47 m. - 35, 1848-49 m. - 36, 1850-51 m. - 60. Vieni metu mokinių skaičius siekė iki 80.

Po 1863 m. sukilimo rusų valdžia griebėsi pasibaisėtinų rep-

resijų. Visos parapijinės mokyklos buvo uždarytos. Retu tinklu buvo steigiamos grynai rusiškos liaudies mokyklos. Biržų reformatų mokykla buvo uždaryta 1869 m. Lietuvių spaudą lotyniškomis raidėmis buvo uždrausta 1864 m., kuri tebuvo atgauta tik po 40-ties kovos metų - 1904 m. Rusų valdžia teleido spausdinti lietuviškas knygas tik rusiškomis raidėmis - "graždanka". Toks įvykis buvo vienintelis visoje pasaulinėje istorijoje.

Biržų kunigaikštijos gimnazijos istorijoje daug tuščių puslapių. Gal su laiku ir pavyks istorikams tas spragas užkamšyti.

DR. DANUTĖ YČAITĖ - KREGŽDIENĖ

PROF. DR. JONAS YČAS
(1880. VIII. 21 - 1931. XII. 17)

Šiomet sueina 100 metų nuo mano tėvelio, istoriko - prof. dr. Jono Yčo gimimo. Aš noriu patiekti jums keletą atsiminimų iš jo paties rašytos knygos "Biržai", kuri buvo išspausdinta jau po jo mirties.

Jonas gimė 1880 m. rugpiučio 21 d. Šimpeliškių km., apie 5 km. į pietų rytus nuo Biržų miesto.

Tėvelio senelis, irgi Jonas Yčas, buvo baudžiauninkas, grafo Tiškevičiaus Sližių dvare. Po Aleksandro II manifesto dėl baudžiamos ar vergijos panaikinimo senelis gavo "čielą" žemę iš 33 dešimtinių Šimpeliškių kaime ir pradėjo ūkininkauti. Jis vedė Lapienytę iš Kvyriškio vienkiemio ir laimingai gyveno. Jie sulaukė vienturčio sūnaus Martyno, kurio motina mirė jam esant vos 2 su puse metų. Senelis, nenorėdamas parvesti į namus sūnui pamotės, pats vienas jį augino. Martynas lankė Biržuose mokyklą ir anksti pradėjo ūkininkauti. Jo tėvas liko "ant loskavos duonos" pas sūnų. Tėvo ir sūnaus santykiai buvo geri. Martynas Yčas vedė Zanę Dagilytę iš Mažutiškių km., poeto Stanislovo Dagilio seserį. Stanislovas Dagilis mylėjo savo švogerių Martyną ir dažnai lankydavosi Šimpeliškiuose. Dagilis buvo vienas iš pirmųjų baigusiu aukštąjį mokslą Petrapilyje - istorijos filologijos institute. Jis buvo gimnazijos mokytojas Sumuose, Ukrainoje.

Martynas Yčas, mano tėvo tėvas, mėgdavo kurti eilėraščius. Jis parašė: "Čigono gyvenimas", "Grafo Tiškevičiaus pokylis", "Parašas ant kryžiaus" ir kiti buvo kaimynų plačiai skaitomi, perduodami iš rankų į rankas. Buvo geras ir sumanus ūkininkas. Jis pastatė Šimpeliškiuose vėjo malūną, išigijo 2 namus su 2 valakais žemės Biržuose ir dar vertėsi miško prekyba. Visa šeima gyveno gerai. Kai jiems gimė pirmagimis Jonukas, jau anksti pradėjo jį ruošti į mokslus ir tikėjosi jį išleisti į "profesorius". 9 metų Jonuką veža į Mintaują (Latvijoje) pirmą gimnazijos klasę ir palieka jį Povilo Jakubėno globoj.

1890 m. Martynas Yčas patenka į kalėjimą trims mėnesiams už nelegalios lietuviškos spaudos platinimą. Išėjęs iš kalėjimo vėlai rudenį palieka viską ir išbėga į Ameriką.

Sugrižęs Kalėdų atostogoms į namus, Jonukas randa didelį pasikeitimą namuose. Jo motina ligota, neseniai po gimdymo. Tėvo namie nebėra. Tokioms sąlygoms esant, jo senelis ir motina nusprendžia Jonuko nebevežti atgal į Mintaujos gimnaziją. Dėdės Dagilio prašomas atvažiuoja iš Biržų kunigas Meškauskas ir tiesiog išsako vežti vaiką atgal į gimnaziją. Taip jis baigia keturias klases Mintaujoje.

Martyno Yčo mažamečiams vaikams, kurių buvo keturi, valsčius paskyrė globėjus, kurie pradėjo likviduoti turtą, viską parda-

vinėti. Paliko tik ūkis, kuriopagal įstatymus negalėjo parduoti. Iš to didelio sielvarto Jono motina susirgo nervais. Dėl lėšų stokos Jonas nebegalėjo grįžti į Mintaują, todėl dėdės Dagilio ir sinodo padedamas išvažiuoja į reformatų išlaikomą gimnaziją Slucke, Minsko gubernijoje. Dėl lėšų stokos ir nuotolio Jonas jau nebegalėjo parvažiuoti namo. Pasilikęs Minsko gubernijoje, jis uždarbiaudavo privačiomis pamokomis. 1898 m. Jonas baigė gimnaziją sidabro medaliu. Mano motinos pasakojimu, tėvelis būtų gavęs aukso medalį, bet jį nubaudė už tai, kad jis kartu su kitais mokiniais nenuejo į cerkvę per caro Mikalojaus vardines.

Tėvelis norėjo studijuoti teologiją ir padavė prašymą Vilniaus sinodui. Jo prašymas buvo atmestas. Kunigas senjoras Kadaras pasipriešino sakydamas: "Užtenka mums mužikų kunigų - Šepečio ir Jakubėno. Dėdė Dagilis patarė jam stoti į Petrapilio istorijos-filologijos institutą, bet su prašymu pavėluoja.

Tais laikais valstiečio vaikas, norėdamas įstoti į aukštąją mokyklą, turėjo pirmiausia pasiliuosuoti iš valstiečių luomo ir gauti savo valsčiaus atleidimą "prigovoru" vadinamą. Reikėdavo už tai užmokėti 25 rublius ir dar pastatyti magaryčias valsčiaus rinktiniam vyrams. Joną Yčą atleido iš valstiečių luomo, bet pradėti studijuoti buvo jau per vėlu. Jis praleido visus metus Šimpeliškiuose, mokydamas savo brolius: Stanislovą ir Martyną.

Štai ką rašo jo brolis Martynas "Biržai" knygos įvade:

"Ilgais žiemos vakarais renkasi pas Yčus visas sodžius ir klausosi studento Jono paskaitų ar šiaip pasakojimų. Atsimenu, kai jis atsivežė iš Biržų lietuvišką Tilžės kalendorių ir ėmė mums skaityti iš jo Maironio eilėraščius: "Jo pirmoji meilė", "Jau niekas Tavęs taip karštai nemylės, kaip Tavo apleistas poeta, Jauniekas kančių tiek nekentės, kaip jis dėl Tavęs numylėta". Toliau seka Žemaitės "Valsčiaus teismas" ir kitos apysakos. Jis pažadino neišdildomą Tėvynės meilės jausmą. Ir patį studentą Joną, užaugusį svetimam krašte, tarp svetimų žmonių, tie susirinkimai teigiamai veikė. Jis vėl atgijo savo šeimai ir savo tautai. Tietamprūs ryšiai, kuriais susirišo su savo kraštu, su savo sodžium, savo šeimyna, visą gyvenimą nenutrūko".

Kitais metais jis įstojo į Petrapilio universiteto istorijos-filologijos institutą. Jo materialiniai rūpesčiai pasibaigia. Institutas duoda jam visą išlaikymą, drabužius, knygas ir nemokamą mokslą.

Mano tėvelis rūpinosi ir brolio Martyno išmokslinimu. Jis samdo broliui mokytoją ir padeda pinigais. 1900 m. iš Amerikos atsiliepia ir tėvas, Martynas Yčas, Jono tėvas. Jis dirba aukso kasyklose, South Dakota. Po kelių metų išvažiuoja pas tėvą sūnus Stanislovas. 1913 m. Jono tėvas miršta nepamatęs daugiau nei savo šeimos, nei tėvynės, kurios labai ilgėjosi.

1903 m. Jonas Yčas baigia pirmuoju Petrapilio Institutą, todėl gali pasirinkti sau vietą, kur norėtų būti paskirtas. Prof. Seredoninas, kuriam Jonas buvo įteikęs savo diplominiį darbą, norėjo kad jis tuojau ruoštųsi profesūrai ir liktų ten pat. Jonas galvojo apie brolių Martyną, kad svarbiau yra jo išmokslinimas. Profesūra gali dar palaukti. Jis pasirenka Tomską, Sibirą. Sibiras buvo liberališkesnis kraštas, ten buvo mažiau kreipiama dėmesio į tautybę ir luomą. Tomske Jonas įsteigė privatinę pavyzdinę gimnaziją, kurią lankė žymių veikėjų vaikai. Tomske buvo gana didelė lietuvių kolonija, kurios centre buvo kun. Denikis ir Jonas Yčas.

Pirmosios revoliucijos metu jis aktyviai dalyvauja Rusijos kovoje prieš carą ir senąjį režimą. Jis įstoja į kadetų partiją ir išrenkamas į vietinį centro komitetą. Tomske įvyksta pirmas, negirdėtas inteligentų pogromas. Geležinkelio valdybos rūmuose ir teatre vykdavo Tomsko inteligentų mitingai. Jonas Yčas irgi ten dalyvavo. Šį kartą, tačiau, gimnazijos reikalais turėjo išeiti anksčiau, todėl išliko gyvas, nes Mykolo Archangelo ir juodųjų reakcionierių minios apsupti rūmai buvo padegti ir visi ten susirinkusieji sudegė. Iš Tomsko jis turėjo pasišalinti, nes žandarmerija pradėjo prie jo kibti. 1908 m. jis vedė kun. A. Neimano dukterį Oną. Jis persikelia iš Tomsko į Semipalatinską, Sibire, gimnazijos inspektoriaus pareigoms.

Vasaros metu, o kartais ir žiemą, jis važiuoja vienas, arba su šeima į Lietuvą. Kelionė ilga ir sunki, trunkanti apie 15 d. Jis važiuoja arkliais, traukiniu ir laivu. Lietuvoj jis aktyviai dalyvauja ir Vilniaus Mokslo Draugijos susirinkimuose ir Vilniaus Ev. Reformatų Sinoduose.

1916 m. Jis persikelia su šeima į Voronežą, rusų berniukų gimnazijos direktorium. Tuose pačiuose rūmuose prisiglaudusi yra ir jo brolio, Martyno Yčo vardo gimnazija su dideliu būriu lietuvių mokytojų ir mokinių. Jonas Yčas Voroneže įsitraukia į lietuvių organizacinį darbą. Jis visur dalyvauja: mokinių globos komitete, švietimo sekcijoje, meno fonde ir kitur. Jis pilnas energijos ir pasiryžimo, dirba Tautos labui.

1917 metais bolševikams paėmus valdžią Rusijoje, daugelis lietuvių Tarybos narių ir mokinių patenka į kalėjimą. Jų tarpe vicepirmininkas M. Šleževičius, vicepirmininkas Martynas Yčas, kunigas Jasenskas, J. Vokietaitis, Zigmas Žemaitis, kun. Penkauskas, Adomas Varnas, dr. E. Draugelis ir kiti. Jonas Yčas, rizikuodamas laisvės netekimu už valdiškų pinigų išsikvojimą, paima iš rusų berniukų gimnazijos 13.000 rbl. ir išperka lietuvius kalinius iš bolševikų komisarų.

1918 m. birželio 24 d. Jonas Yčas kartu su savo šeima, su mokytojais ir mokiniais ir daugeliu kitų lietuvių išvažiuoja ešalonu į

Vilnių. Vilniuje jis kviečiamas Valstybės Tarybos švietimo komisijos vedėju. Jis atstovauja taip pat Tarybą prie vokiečių okupacinės valdžios.

1918 m. jis paskiriamas pirmuoju švietimo ministru. Vėliau su maža pertrauka jis ministeriauja dar dviejuose kabinetuose. Po to jis pasitraukia iš ministerių kabineto ir išvyksta į Karaliaučių, Rytprūsius, pasiruošti profesūrai. Jis apgina disertaciją "Simonas Grunan, XVI amžiaus kronistas" ir gauna filosofijos daktaro ir laisvųjų mokslų magistro laipsnį. 1920 m. jis grįžta į Lietuvą ir paskiriamas į Panevėžį trijų gimnazijų direktorium. Tai buvo gražiausias ir maloniausias jo gyvenimo laikotarpis. Jis mėgo pedagoginį darbą, ypač su mokiniais ir mokytojais jis buvo laimingas. Jis buvo tolerantiškas ir užjausdavo visų bėdas ir visus vienodai traktuodavo.

1922 m. buvo įsteigtas Kauno Universitetas. Prezidentas paskiria jį ordinariniu profesorium socialinių mokslų katedroj skaityti Lietuvos istoriją. Iš gimnazijos direktoriaus pareigų jis neatleidžiamas, todėl jam tenka važinėti į Kauną kas savaitę paskaitų skaityti. Mums, vaikams, būdavo didelė šventė! Kai jis grįžęs iš Kauno papasakodavo savo pergyvenimus ir išpūdžius. Papasakodavo apie teatrą, apie operą ir dažnai atveždavo įdomių knygų, kurias visi kartu skaitydavome. Vaizdžiai atsimenu Meterlingo "Žydrąjį Paukštį", "Konradą Valenrodą", "Hafo pasakas" ir kitas knygas. Jo mėgiamiausias rašytojas buvo Ibsenas, kurio mums dar neskaitė.

1924 m. tėvelis keliamas į Klaipėdą, mokyklų decernento pareigoms. Tai visa šeima keliamės į Klaipėdą. Tėveliui tenka kas savaitę važinėti iš Klaipėdos į Kauną paskaitų skaityti. Po dviejų metų atsisakė decernento pareigų ir liko tik profesorium Kaune.

Jis mėgo ir į laikraščius rašinėti. Jo slapyvardė buvo Jonas Mažutis. Jo straipsniai buvo spausdinami "Vilniaus Žiniuose", "Lietuvių Tautoj", "Pasiuntinyj", "Mūsų Žodyje" ir kituose. Kaune būdamas tėvelis dažnai kalbėdavo per radio Lietuvos istorijos klausimais.

Tėvelis buvo jautrus žmogus. Jis stengėsi savo rūpesčiais kitų nevarginti. 1931 m. buvo jam patys sunkiausi ir skaudžiausi metai. Vyriausybės parėdymu, pavasario semestru pasibaigus, universitete vyko tarnautojų užimamų vietų pertvarkymas. Tėvelis, laukdamas tarnybos pranešimo - paskyrimo, net kas dieną eidavo į tolokai esantį paštą, tikėdamas gauti žinią. Deja, jo tas kankinantis laukimas nusitęsė net iki rudens, visai jau prasidedant mokslui. Tos vasaros pergyvenimas daug prisidėjo prie jo sveikatos ir širdies pablogėjimo. Daktarų patariamasis jis išvažiuoja į Prancūziją pasigydyti. Išvažiavo jis lapkričio 24 d. ir grįžo gruodžio 14 d.

nebaigęs nustatyto gydymo. Grįžo į namus, į naują butą, kuris dar nebuvo įruoštas ir sutvarkytas. Ant stalo gulėjo naujas tos dienos "Lietuvos Aido" Nr., kuriame rado mirties užuojautą savo draugo, pedagogo J. Vokietaičio šeimai. Tėvelis tai perskaitęs, susijaudino ir tuoj pats savo vardu parašė užuojautą. Bet, kaip likimas lėmė, sekančią dieną, gruodžio 17 d. 1931 m. ir jis jau buvo mirusiųjų tarpe. Sekančiame "Lietuvos Aido" Nr., tame pačiame puslapyje buvo patalpinta jo užuojauta Vokietaičio šeimai ir draugų užuojauta mūsų tėveliui mirus.

Tėvelis buvo nuoširdus ir atviras žmogus. Jis mylėjo visus žmones be partijų ir tikybų skirtumo. Jis buvo širdies žmogus. Jis gyveno širdimi ir širdimi mirė. Jis buvo ištikimas reformatas ir nuoširdus biržietis, kuris sakydavo:

"Biržai, tai antras miestas po Vilniaus".

Paskaita skaityta Čikagoje laike XXXIII sinodo tremtyje
1980 m. birželio 21 d.

LIETUVAI

(Sezoniniai fragmentai)

Pavasariai žaliais trinyčiais
Užkloja tavo nuogą žemę...
Ir mes, kaip anuomet, taip šičia
Dar tais pavasariais gyvenam...
    Palieka vasara, kaip viešnia
    Tave be džiaugsmo, gėlių puokščių,
    Rytais rasos karolius šviesius
    Kaip gailias ašaras nušluoščius.
Ruduo, numetęs šerkšno skarą,
Nuskynė paskutinį žiedą...
Tau buvo liūdna ir negera,
Kad jokio džiaugsmo nebelieka...
    Šiandien apsidengei vėl skraiste
    Iš balto sniego kaip krištolo-
    Tokią aš palikau kadaise,
    Tokią šiandien jaučiu-iš tolo...
Pusnin įklimpusios bakūžės-
Stiklinės akys apšarmoję,
Po jų blakstienas pūgos užia,
O iš vidaus jos ašaroja...

M. Z-KAS

RELIGIJA IR LIUTERONŲ BAŽNYČIA LIETUVOJE

Religija (aukštesnės, antgamtinės būtybės garbinimas) yra tiek pat sena, kiek žmonija. Senovės lietuviai, kaip ir kiti pabaltiečiai, garbino gamtą ir dieviškais reiškiniiais arba dievais laikė: perkūną, saulę, mėnulį, aušrinę, vaivorykštę, žaltį, ugnį. Jie turėjo namus ir laukus globojančias dievybes: lauksargius, žemėpačius, aitvarus, kaukus. Jie ilgiau už savo kaimynus buvo užsidarę krikščionybės įtakai. Jei krikščionybė atėjo į Rusiją ir Lenkiją jau 10 a., tai Lietuva iki XIV a. pabaigos pasiliko pagoniška. Tik 1387 m. Lenkijos ir Lietuvos karalius Jogaila prievarta vertė lietuvius krikštytis, ilgiausiai tam priešinosi žemaičiai (iki 1418 m.). "Pasirodo lietuviai - paskutiniai Europos pagonys" (J. Jurginis, Pagonybės ir krikščionybės santykiai Lietuvoje, Vilnius, 1976 m. 10 psl.).

Kadangi jiems krikščionybę nešė svetimieji, tai lietuviai tik savo išore tapdavo krikščionimis, savo viduje ir širdimis likdami pagonimis. Tik galingas XVI a. dvasinis judėjimas - reformacija pradėjo skleisti krikščionybę gimtąja kalba, stengdamosi, kad ji pasiektų ir žmonių širdis.

Lietuvos reformatorius Martynas Mažvydas, dirbęs Vilniuje naujojo mokslo šalininkų (A. Kulviečio, J. Zablockio) 1539 m. įsteigtoje vidurinėje mokykloje, buvo dėl savo įsitikinimų ir veiklos čia persekiojamas ir turėjo, kaip reformacijos "pirmasis kankinys" (protomartyr), bėgti į Karaliaučių pas kunigaikštį Albrechtą, kuris jau viešai buvo priėmęs Liuterio mokslą ir skleidė jį per savo 1544 m. Karaliaučiuje įsteigtą universitetą. (M. Mažvydas, Pirmoji lietuviška knyga, Vilnius, 1974 m., 16 psl.) Čia Mažvydas 1547 m. atspausdina I-ją lietuvišką knygą Martyno Liuterio "Katekizmą" lietuvių kalba su elementoriumi, prakalba ir giesmėmis. Savo prakalboje jis rašo, kad lietuviai nežino Dievo prisakymų, bažnyčioje nėra buvę 10 metų, turi reikalo su burtininkais ir burtais, jis ragina " lietuvius ir žemaičius "atmesti " tamsybes senąsias " (kaukus, žemėpačius, lauksargius, visas velniavas) ir mokytis savu "liežuviu" krikščionių mokslą" (ten pat, 101 ir 161 psl.).

Prasidėjo liaudies švietimas, Mažvydas savo I-ja knyga iškerta I-jį langą Lietuvos kultūros rūmams. Be jo reformacija duoda Lietuvai ir daugiau žymių mokslo vyrų. Be jau minėto Kulviečio ir Zablockio dar St. Rapalionių, A. Jomantų, B. Vilentų, J. Bretkūnų, kuris pirmas išvertė Bibliją į lietuvių kalbą 1590 m. ir kt. Jų darbą

vėliau tęsė lietuvių grožinės literatūros tėvas Kr. Donelaitis savo poema "Metų laikai", folkloristas prof. L. Rėza ir kt.

Pirmoji ev. liuteronų parapija įkurta Vilniuje 1521 m., dar ir dabar Muziejaus g-vės kieme tebestovi bažnyčia (istorinis paminklas), ant kurios bokšto tebematomas metų skaičius "1555", Kaune parapija įkurta 1558 m., o Tauragėje 1567. VI. 24 Jono krikštytojo dieną, kai Žemaitijos kaštelionas Jonas Šemeta padovanojo parapijai 2 ūbus (ūbas - apie 160 ha) žemės, Skuode - 1572 m., Biržuose - 1587 m. ir t. t.

Savo laiku reformacijos atneštas protestantizmo (Liuterio ir Kalvino) mokslas buvo beapimęs visą Lietuvą, taip kad Vilniaus universiteto prorektorius jėzuitas Kojalovičius savo knygoje "Įvairenybės apie bažnytinę padėtį Didžioje Lietuvos kunigaikštijoje" (Miscellanea rerum ad statum ecclesiasticum in magno Lithuaniae Ducatu. . . , Vilnae, 1650) rašo, "kad 1576 m. visoje Žemaitijoje belikę tik 6 katalikų kunigai, tiek daug priaugę eretikų!"

Vaizdas pasikeitė, kai 1569 m., atvykęjų Vilnių jėzuitai, pradėjo stiprią kontrreformaciją, kovodami ne tik dvasinėmis, bet ir fizinėmis jėgomis. Paveikę valdžios žmones, jie pasiekė, kad Romos katalikybė buvo restauruota. "Smurtu ir visomis kitomis priemonėmis buvo nugalėti eretikai kalvinistai ir liuteronai, nors jų tikėjimas nebuvo paskelbtas už įstatymo ribų. Kontrreformacija, vadovaujama jėzuitų, laimėjo. . . Nuo XVII a. vidurio Lietuvos kultūriniame gyvenime prasidėjo tamsiausias laikotarpis su ragany gaudymu ir jų deginimu. . ." (J. Jurginis, Pagonybės ir krikščionybės santykiai Lietuvoje, Vilnius, 1976, 119 psl.).

Taip liuteronai liko mažumoje tarp Romos katalikų, kurių tikyba to laiko konstitucijoje buvo paskelbta valstybine religija.

"Lietuviškosios enciklopedijos duomenimis, Lietuvoje (be Klaipėdos krašto) 1936 m. didžiausia liuteronų parapija, apie 8000 žmonių, buvo Tauragėje, o didžiausia reformatų parapija - Biržuose, apie 6000 tikinčiųjų. Lietuvoje (su Klaipėdos kraštu) tuo metu gyveno apie 215. 000 evangelikų, iš jų apie 15. 000 reformatų. Klaipėdos krašte liuteronų buvo iki 135. 000, t. y. 91, 7% gyventojų (A. Gaigalaitė, Klerikalizmas Lietuvoje, Vilnius, 1970 m., 247 psl.), o likusioje Lietuvoje (be Vilniaus krašto, kuris iki 1939. X. 10 priklausė Lenkijai) buvo virš 65. 000 liuteronų o iš jų 27. 000 vokiečių, 25. 000 lietuvių ir 12. 000 latvių. Bendrai Lietuvoje (su Klaipėdos kraštu, kuris 1939. III. 29 buvo vokiečių okupuotas) iš 2 mil. gyventojų buvo tuomet 200. 000 liuteronų, taigi 10%.

Lietuvoje kiekvienos tautybės (vokiečių, lietuvių, latvių) liuteronai turėjo savo atskirą sinodą, kuris siųsdavo po 2 atstovus į bendrą Bažnyčios vadovybę - Konsistoriją, kurios buveinė buvo Kaune, Trakų 5.

Klaipėdos krašto bažnyčia nuo seno priklausė Senprūsių unijai (1817), kurios vyriausioji vadovybė buvo Berlyne, ir nepasidavė Kauno Konsistorijos jurisdikcijai. Klaipėdos paskutinio generalinio superintendente (vyskupo) Obereignerio žiniomis krašte tuomet buvo 32 parapijos su 39 kunigais, likusioje gi Lietuvoje - su filijomis 55 parapijos ir 32 kunigai.

Jei karas visiems atneša daug vargų ir nuostolių, tai II-jo pasaulinio karo metu ypač nukentėjo Lietuvos ev. liuteronų Bažnyčia. Klaipėdos kraštas nuo 1939-1944 buvo vokiečių okupuotas, o į Lietuvą 1941 m. pavasarį atvažiavo vokiečių repatriacijos komisija, kuri pradėjo daryti norinčių išvažiuoti į Vokietiją vokiečių kilmės piliečių sąrašus. Išvažiavimui rašėsi ir ne vokiškos kilmės liuteronai (lietuviai ir latviai!). Tuo būdu per 1941 m. kovo - balandžio mėnesius iš Lietuvos išvyko apie 40.000 liuteronų, 26 kunigai ir ev. liut. konsistorija iš Kauno pilname sąstate su savo prezidentu dr. K. Gudaičiu priešakyje. Lietuvoje pasiliko apie 25.000 liuteronų su 6 kunigais: A. Vymeris, snj. E. Leijeris, G. Rauskinas, J. Gavėnis, J. Kalvanas ir A. Baltris. Buvo sudaryta laikina Konsistorija, į kurią įėjo senjoras Er. Leijeris (pirmininkas), kun. J. Kalvanas (pavaduotojas), G. Rauskinas, vėliau M. Preikšaitis ir A. Baltaris. Laikinoji Konsistorija vedė Bažnyčios reikalus ir vokiečių okupacijos metais (1941-1944). Vokiečiai žiūrėjo į Lietuvoje likusius liuteronus ir jų kunigus su nepasitikėjimu todėl, kad jie nebuvę repatriavę į Vokietiją. Jie nelankydavo vietos liuteronų laikomų pamaldų. Buvo duotas įsakymas surinkti iš bažnyčių karo reikalui spalvuoto metalo varpus. Žmonės buvo varomi kasti apkasų ir dirbti karo reikalams čia arba išvežami į Vokietiją. Atsitraukdami jie vertė trauktis ir gyventojus. Iš Klaipėdos krašto iševakuavo gyventojų daugumą ir visus kunigus. Karo veiksmų eigoje buvo sušprogdinta ir išgriauta daug bažnyčių.

Pasibaigus vokiečių okupacijai, Tarybinė valdžia apjungė visą Lietuvą su Klaipėdos ir Vilniaus kraštais. Tačiau liuteronų skaičius buvo smarkiai sumažėjęs. Iš Vilniaus miesto kartu su savo kun. Z. Lope buvo iškeliavusi bemaž visa parapija, bažnyčia liko tuščia ir apleista. Išvykus abiem kunigam (J. Pauperui ir J. Višeropui) iš Kauno, juos pasekė ir daugumas parapijiečių. Daugiausia parapijiečių pasiliko ten, kur pasiliko kunigai (Tauragė, Batakliai, Alkiškiai, Žeimelis, Kretinga). Klaipėdos krašte, kur nebeliko nė vieno kunigo, likusiems tikintiesiems patarnaudavo ten dar likę pasauliečiai Dievo žodžio skelbėjai ir meldėjai, vadinamieji "sakytojai". Bažnyčiai ir toliau vadovavo laikinoji Konsistorija su senjoru Eriku Leijeriu priešakyje, tvarkantis naujo socialistinio gyvenimo ir ateistinės pasaulėžiūros sąlygose, kur "Bažnyčia atskirta nuo valstybės ir mokykla - nuo bažnyčios.

Konsistorija vykdė religinių bendruomenių registraciją ir pagal išgalę aprūpino jų aptarnavimą įstatant kunigų padėjėjus - diakonus iš buvusių sakytojų (A. Baltris, Fr. Megnius). 1946 m. atžymėtas reformatoriaus M. Liuterio mirties 400 metų jubiliejus, kada skambėjo visi Lietuvoje išlikę liuteronų bažnyčių varpai. 1947 m. švenčiamas I-mosios lietuviškos spausdintos knygos, Martyno Mažvydo "Katekizmo", išleidimo 400 metų jubiliejus, kada didžiausioji Lietuvos parapija, esanti arčiausiai nuo buvusios Martyno Mažvydo parapijos Ragainės (Nemano), iškilmingu aktu pavadinta Martyno Mažvydo vardu.

Konsistorijos pirmininką E. Leijerį represavus (1949. XII. 30, ištrėmus į Sibirą), laikinoji Konsistorija iš naujo persitvarkė ir jos vadovybę perima kun. diakonas Ansas Baltris, pats kilęs iš sakytojų, jis daugelį sakytojų įstato ir pašventina kunigais-diakonais (M. Klumbį, J. Sprogi, P. Knispelį, A. Briedį).

Po A. Baltrio mirties (1954. I. 29), Konsistorijai pradeda vadovauti akademikas-juristas, jau anksčiau buvęs Konsistorijos juriskonsultu, pašventintas 1952. VIII. 9 kunigu, sulaukęs pensininko amžiaus Vilius Burkevičius. Savo darbe jis laikosi lojalumo ir lygia-teisiškumo principo: "Atiduokite tad, kas ciesoriaus - ciesoriui, o kas Dievo - Dievui" (Mat. 22, 21) ir: "Nebėra nei žydo, nei graiko, nebėra nei vergo, nei laisvojo - visi jūs esate viena Kristuje Jėzuje!" (Gal. 3, 28). Jis stengėsi apjungti visus liuteronus, kokios tautybės ar kilmės jie bebūtų, į vieną Bažnyčią. Tuo nepatenkinti kai kurie iš seno šovinistiškai nusistatę veikėjai, vadinamieji "srovininkai" ("Srovė" nacionalistinis lietuvių liuteronų laikraštis, leistas Kaune 1934 m.), nuo jo atsitraukė ir stėjo opozicijon. Nepaisant to, V. Burkevičiaus vadovaujama Konsistorija atliko didį Bažnyčios reorganizavimo darbą sunkiose pokarinėse sąlygose. Jo rūpesčiu 1955. V. 22 sušaukiamas Kretingoje I-sis visuotinis pokarinis liuteronų sinodas, kuris priėmė jo, Estijos ir Latvijos liuteronų Bažnyčių pavyzdžiu paruoštą, Lietuvos Ev. liuteronų Bažnyčios statutą ir kulto tarnautojams vadovautis nuostatus ir išrinko naują Konsistoriją ir Revizijos komisiją, nustatė gaires tolimesniam veikimui, kreipiant ypatingą dėmesį į naujų kunigų paruošimą ir trūkstamos tikibinės literatūros leidimą. Jis iš naujo rinko ir komplektavo Konsistorijos biblioteką, išleido maldų ir giesmių knygelę (1956) ir I-jį pokarinį Ev. Bažnyčios kalendorių (1956), kurio leidimas tęsiamas iki šiol. Sukvietė 1965. XII. 5 Šilutės bažnyčioje Lietuvoje I-sias ekumenines pamaldas, kuriose dalyvavo Estijos ir Latvijos ev. Liuteronų Bažnyčių arkivyskupai - dr. J. Kivitas ir dr. G. Tūras, vietos Rom. katalikų atstovas prelatas R. Kuo-dis, pravoslavų Bažnyčios atstovas protoijerėjus J. Semionovas,

reformatų Bažnyčios senjoras P. Jašinskas. Jis užmezgė santykius su Pasauline Liuteronų Sąjunga (PLS) ir pasiekė to, kad ir Lietuvos ev. liuteronų Bažnyčia, lygiai kaip anksčiau Estijos ir Latvijos liuteronų Bažnyčios, nuo 1968 metų tapo pilnateisiu PLS, kuri apjungia visame pasaulyje apie 55 milijonus liuteronų, nariu.

V. Burkevičius rūpinosi ir II-jo pokarinio visuotinio sinodo sušaukimu Tauragėje 1970. VIII. 23, kur dėl senyvo amžiaus ir nesveikatos atsisakė nuo pareigų ir siūlė į savo vietą pirmininku savo pavaduotoją kun. senjorą J. Kalvaną, o pavaduotoju - kun. J. Gavėnį, kuris vėliau nuo šių pareigų atsisakė ir jo vieton buvo priimtas sinodo išrinktas kandidatas, Kintų parapijos pirmininkas V. Brizgys. Konsistorijos sekretoriumi išrenkamas dekanas G. Rauskinas. II-sis sinodas išrinko J. Kalvaną ne tik Konsistorijos pirmininku, bet ir vyriausiuoju dvasininku - senjoru, kutio introdukcija įvyko Tauragėje 1971. VI. 20 ekumeninėse pamaldose, dalyvaujant Estijos ir Latvijos arkivyskupams A. Tomingui ir dr. J. Matuliui, Rom. Katalikų bažnyčios atstovui kun. St. Gorodeckiui, pravoslavų atstovui protoijerėjui J. Semionovui, reformatų senjorui P. Jašinskui, baptistų atstovui P. Viederiui ir kt. svečiams. Raštiški sveikinimai gauti iš PLS gen. sekretoriaus dr. A. Apelo, iš Ekumeninės Bažnyčių Tarybos tikėjimo ir sandaros direktoriaus dr. Višerio, nuo buv. Konsistorijos pirmininko emigracijoje dr. K. Gudaičio ir kt.

1975. VII. 27, švenčiant Tauragės Martyno Mažvydo bažnyčioje senjoro J. Kalvano kunigystės 35-tį, ekumeninėse pamaldose, be Estijos ir Latvijos arkivyskupų A. Tomingo ir J. Matulio, dalyvavo ir Vilniaus bei visos Lietuvos pravoslavų vyskupas Germanas ir katalikų kun. dekanas A. Sirus.

Sekant sena liuteronų tradicija ir kaimyninių liuteronų Bažnyčių (Estijos, Latvijos) pavyzdžiu, konsistorija siūlė ir Lietuvos vyriausiąjį dvasininką vadinti ne senjoru, bet vyskupu. Tas pasiūlymas buvo priimtas II-jame pokariniame sinode Tauragėje 1976. VI. 20, kur po sinodo vykstančiose pamaldose Estijos arkivyskupas A. Tomingas pašventino J. Kalvaną vyskupu. Į III-jį sinodą kviesti atvyko visi kunigai, išskyrus J. Gavėnį ir J. Armonaitį, kurie veikia už sinodo ir Konsistorijos, mesdami jai šešėlių. Kadangi Vilniuje ir Kaune šiuo metu nebėra veikiančių liuteronų parapijų, tai Konsistorijos sostinė perkelta į Tauragę.

Šiuo metu Lietuvoje priskaitoma iki 30.000 liuteronų, daugiausia respublikos vakarinėje dalyje. Apie 20.000 priklauso registruotų bendruomenių, arba yra nuo Bažnyčios nutolę. Iš viso su tikinčiųjų grupėmis šiuo metu veikia 27 bendruomenės, iš kurių 20 vartoja lietuvių ir 7 latvių kalbą, vokiškai kalbančių bendruomenių po repatriacijos nebeliko. Jas aptarnauja 11 registruotų kunigų ir

diakonų, 2 yra emiritūroje, bet ir dirbančiųjų daugumas yra jau senyvo amžiaus, ieškoma naujų darbuotojų, kurie turi galimybės pasirošti kunigybei Rygos liuteronų kunigų seminarijoje. Šiuo metu minėtus kursus lanko 2 darbuotojai.

Svarbus įvykis Lietuvos liuteronų Bažnyčios gyvenime buvo tai, kad ji galėjo į VI-jį visuotinį viso pasaulio liuteronų suvažiavimą 1977. VI. 13-26 Daressalame (Tanzanija) pasiųsti savo delegatą vyskupą J. Kalvaną, kuris ten išrinktas PL Sąjungos Vykdomojo komiteto nariu. Tai pirmas atvejis, kai į šį tarptautinį forumą išrinktas liuteronų atstovas iš Tarybų Sąjungos. Lietuvos liuteronų Bažnyčia yra įsijungusi į viso pasaulio bažnyčių judėjimą.

* * *

Žymus įvykis mūsų Bažnyčios istorijoje yra tai, kad 1978. V. 9-10 Vilniuje pirmą kartą apsilankė ir Lietuvos ev. liut. atstovų buvo priimti PLS-gos atstovai iš Ženevos: Europos sekretorius kun. dr. Hansenas (danas) ir Bažnyčių bendradarbiavimo komiteto direktorius kun. R. Letonenas (suomis). Lietuvos sostinėje juos pasitiko Lietuvos ev. liut. Bažnyčios atstovai ir trumpai supažindino su dabartiniu Bažnyčios gyvenimu.

Arėjas VITKAUSKAS

MINTIS IR BENZINAS

Žemai, ant Mičigano bulvario,
Benzinas milijonus ratų varo,
O čia, kur knygų rūmas kyla-
Valdovė yr' mintis, kuri nedyla.

Sudyla tobulos mašinos
Ir nuolat išdega benzinas,
Net gatvės veidas raukšlių gauna,
Kai milijonai ratų šauna,
Tik čia-minties gyvos šventykloj
Nedyla niekas... Ir skaitykloj
Svajonių, darbo, įtempimo
Vaisius visi be saiko ima,
Suėmę nešasi į gatvę
Ir visur papila jaunatvę...
-Šlamėjimas ir žingsniai lėti...
Užimas tik lauke girdėti...

KUN. POVILAS DILYS

Kun. Povilas DILYS pamaldų metu liet. reformatų bažnyčioje, Chicago.

Šiais metais supt. kun. P. Dilys atšventė 75 metų amžiaus ir 50 metų kunigavimo sukaktį. Ta proga Kolegija ir šeima suruošė abiejų sukakčių minėjimą. Spalio 12 d. įvyko iškilmingos pamaldos Chicagos lietuvių reformatų bažnyčioje, kuriose dalyvavo daug lietuvių visuomenės atstovų.

Pamaldas atlaikė gen. supt. kun. St. Neimanas, supt. kun. P. Dilys ir kun. E. Gerulis. Pritaikintą progai žodį tarė dalyvavę pagerbime dvasiškai: senj. kun. A. Trakis, kun. dr. K. Trimakas, kun. K. Burbulis, kun. dr. E. Fricke ir kun. J. Juozupaitis.

Pamaldas meniškai paįvairino muz. A. Kaminskas, solistės - Br. Variakojienė ir A. Buntinaitė, akomponuojant muz. V. Jurkšaičiui. Pagerbimo metu kun. St. Neimanas įteikė jubiliatui auksinį hugenotų kryžių, kuris savo laiku buvo paskirtas prof. dr. kun. P. Jakubėnui, švenčiant jam 25 metų kunigavimo sukaktį.

Supt. kun. P. Dilys savo žodyje pirma atsiprašė visų, kuriuos savo žodžiu ar veikla būtų užgavęs. Toliau išdėstė savo problemas su kuriomis grūmėsi per visą savo amžių, bet iki šiol nesurado pilnutinio atsakymo - tai laisvės, tautiškumo ir krikščionių vienybės klausimai.

Pagerbimo akademija ir vaišės įvyko Lietuvių Tautiniuose Namuose, kurią pravedė kun. E. Gerulis. Kun. St. Neimanas suglaustais faktais atpasakojo nueitą kun. P. Dilio gyvenimo kelią ir jo nuveiktus darbus, išryškinęs jo pasišventimą Lietuvos Ev. Reformatų Bažnyčiai.

Jubiliatą sveikino genr. konsulė J. Daužvardienė, pabrėždama jo įnašą krikščionybės vienybei atstatyti. Po jos, anūkų vardu, sveikino Raselė, įteikdama savo seneliui gėlių puokštę. Ekumeninio būrelio vardu sveikino kun. S. Grauslys ir įteikė dovaną. Dr. J. Dainauskas sveikino ASS. Vydūno fondo ir bibliotikinų vardu, kaip nuveikusį šiose srityse didelį darbą. SLA ir ALTO vardu sveikinimo žodį tarė E. Mikužytė. PLB Švietimo Tarybos vardu sveikino jos pirm. J. Plačas. LET ir Tėviškės par. vardu sveikino senj. kun. A. Trakis, iškeldamas jubilato nuopelnus bendroje evangelikų veikloje ir jo susirūpinimą dėl Biblijos vertimo. Tėviškės par. Moterų Draugijos vardu sveikino dr. Trakienė, įteikdama dovaną. Dr. L. Kriaučeliūnas sveikino savo vardu, kaip artimas šeimos draugas. Alma Schuetz sveikino savo vardu ir įteikė savo gamybos gražią dovaną. Lietuvių Krikščionių demokratų vardu sveikino dr. P. Jakubka, kviesdamas visus krikščionis apsijungti bendrai kovai už savo idealus. Kun. E. Gerulis pranešė neseniai gautą dr. K. Bobelio sveikinimą VLIKO vardu.

Užbaigus svečiams savo sveikinimo žodžius Kolegijos prez. M. Tamulėnas jautriame žodyje apibūdino supt. kun. P. Dilio didelius nuopelnus Lietuvos Ev. Reformatų Bažnyčiai, kuriai jam teko atstovauti Pasaulio Protestantų Sąjungos suvažiavimuose ir kalbėti apie mūsų Bažnyčios padėtį, prašant moralinės ir materialinės paramos sunkioje kovoje už jos išlikimą. Kun. P. Dilio nuopelnai yra dideli jam pasiaukojančiai dirbant lietuvių visuomeninio ir kultūrinio gyvenimo baruose. Ta pačia proga sveikino kun. P. Dilį ir kurt. Haliną Dilienę sulaukusius savo vedybinio gyvenimo 40 metų sukaktį. Kolegija, įvertindama supt. kun. P. Dilio didelius nuopelnus, paruošė jubiliatui meniškai atliktą dail. inž. arch. H. Pavilonio adresą-albumą, kuriame pasirašė visi šio pagerbimo dalyviai ir piniginę dovaną nuo visų reformatų.

Pabaigai kurt. P. Bružas, kaip naujai išrinktas "Mūsų Sparn" redaktorius, sveikino buvusį to paties žurnalo redaktorių ir uolų bendradarbį, kviesdamas ir toliau prisidėti savo plunksna, kad užpildžius didžiulę spragą, kurią paliko J. Kregždės mirtis.

Dėl užsitęsios programos, nebuvo perskaityti gauti gausūs sveikinimai raštu. Jubilatas savo padėkos žodyje, būdamas giliai sujaudintas ir nerasdamas tinkamų žodžių savo jausmams išreikšti, trumpai ir nuoširdžiai padėkojo visiems, kas prisidėjo prie šio minėjimo paruošimo ir svečiams už atsilankymą.

(Iš k. į d.) Kun. E. Gerulis, D. Bobelienė, kun. P. Dilys, R. Klybienė.

Prie vakarienės ir vaišių, kurios buvo pajvairintos išpildymais, daugumoje, iš komp. Vl. Jakubėno kūrinių, solistės Al. Buntinaitė ir Br. Variakojienė atliko savo partijas, akomponuojant muz. V. Jurkšaičiui. Birbyne muz. Kasiulis išpildė vieną ariją.

Minėjimas, užsitęsęs virš keturių valandų, buvo užbaigtas malda.

V. K.

DAIL. HERMANAS PAVILONIS

1980 m. lapkričio 9 d. liet. ev. reformatų bažnyčios salėje buvo pagerbtas kurt. dail. inž. Hermanas Pavilonis jo 75-to gimtadienio proga. Šis pagerbimas sutapo su liet. ev. reformatų parapijos įsteigimo čia Chicagoje 30 metų sukaktimi. Šios parapijos įkūrimas yra grynai jo nuopelnas. Jis daugiausia įdėjo pastangų ir rūpesčio. Šį darbą jis pradėjo 1949

metais, kada į Chicagą atvyko pirmieji II Pas. karo pabėgėliai: kurt. J. Kutra, dr. A. Šabanienė, kurt. P. Variakojis, dr. J. Vaitaitis ir kiti. Jis kreipėsi į vietinius protestantų kunigus, vadovaujančius bažnytinių organizacijų asmenis ir visur ruošė dirvą lietuvių reformatų parapijos įkūrimui. Šis darbas buvo baigtas 1950 m., kada į Chicagą atvyko kun. St. Neimanas.

Dail. inž. HERMANAS PAVILONIS
Iškonys, 1905.IV.11

Pirmos lietuviškos pamaldos Chicagoje buvo atlaikytos pietinėje miesto dalyje - Salem Evangelical and Reformed Church, 6824 S. Emerald Ave. Šiai bažnyčia buvo mokamas mažas nuomos mokes- tis už pasinaudojimą bažnyčios patalpomis. Daugeliui nuomininko gyvenimas pradėjo įkyrėti. Tada inž. H. Pavilonis surado miesto šiaurėje mažą bažnytėlę, ją užpirko ir pasiūlė Kolegijai. Šią bažnytėlę, su mažu buteliu prie jos, Kolegija sutiko perimti. Taip, 1956 metais, prieš pat Kalėdų šventes, Chicagos liet. reformatų parapija persikėlė jau į nuosavas patalpas.

Parapijos gyvenimas įgavo vi-

Hermanas, Amelija ir Anthony
Paviloniai

sai kitą dvasią, -visi pasijuto savistoviais gyventojais. Po kurio laiko keitėsi apylinkėje gyventojų sąstatas ir teko susirūpinti bažnyčios likimu. Jis surado pirkėjus ir tą bažnytėlę pardavė. Su jo pagalba buvo surasta pietinėje miesto dalyje kita ir už prieinamą kainą nupirkta.

Kurt. inž. H. Pavilonis per visą savo buvimo laiką ar tai Chicagoje, ar Wheatone, ar Fox Lake ir, galu gale net Californijoje, nuo reformatų reikalų nesišalino. Jis visą laiką domėjosi ir nuoširdžiai rūpinosi, kuo tik galėdamas padėjo.

Parapija, minėdama jo 75-įjį gimtadienį, linki jam visokiariopos Dievo palaimos ir sveikatos. Linki, kad jis dar švęstų daugelį gimtadienių!

Redakcija

****(((0)))****

KURT. PETRAS BRUŽAS

Helen ir Petras Bružai minint jo 75-tą gimtadienį 1980.IX.21, Chic.

Sulaukus kurt. Petruui Bružui 75 metų amžiaus, Kolegijos ir parapijos valdybos pastangomis buvo sudarytas minėjimo komitetas, kuriam vadovavo kurt. H. Dilienė.

Rugsėjo 21, 1980 m. pamaldų metu kun. P. Dilys paminėjo kurt. P. Bružo amžiaus sukaktį, jo nuopelnus ir pasiaukojimą mūsų Bažnyčiai. Po pamaldų visi dalyviai ir svečiai susirinko salėje prie Moterų Draugijos paruoštų vaišių, kurių metu buvo atlikta minėjimo programa.

Pradžioje kun. St. Neimanas papasakojo jubilato nueitą gyvenimo kelią: nuo Klausučių kaimo iki Chicagos didmiesčio ir jo išsimokslinimą, eitas pareigas.

Kolegijos prez. M. Tamulėnas sveikino kurt. P. Bružą kaip ilgametį Kolegijos narį, pradėjusį savo kadenciją čia nuo Pirmojo Sinodo tremtyje ir tebeeinantį šiuo metu. Ant jubilato pečių dar guli bažnyčios administravimas, "Mūsų Sparnų" ir Devenių Kultūrinio Fondo reikalų tvarkymas. Nors buvo du kartus pakirstas sunkios ligos, bet nuo savo išsipareigojimų nepasitraukė. Priedui, mirus kurt. J. Kregždei, perėmė itin sunkias žurnalo redaktoriaus pareigas. Užbaigdamas savo žodį prez. M. Tamulėnas nuoširdžiai padėkojo visų reformatų vardu kurt. P. Bružui už jo nuveiktus dar-

bus, linkėdamas sveikatos ir ištvermės toliau dirbant sunkų ir atsakingą darbą. Ta proga įteikė jubiliatui nuo visų reformatų piniginę dovaną.

Kurt. H. Dilienė, kalbėdama parapijos valdybos ir Moterų Draugijos vardu, sveikino kurt. P. Bružą ir jo žmoną kurt. H. Bružienę sulaukus brandaus amžiaus, atlikusių didelį įnašą mūsų reformatų gyvenime.

Pagrindinę minėjime kalbą pasakė kurt. V. Karosas. Jis vaizdžiai išryškino jubilato dvasinį charakterį. Dar būnant Vokietijoje kurt. P. Bružas nepasidavė apgaulingai iliuzijai - jau sekančiais metais sugrįžti į išlaisvintą tėvynę, bet ruošėsi ilgam ir pastoviam įsikūrimui išeivijoje.

Turėdamas tokią įsitikinimą čia JAV, drauge su kurt. H. Paviloniu, užperka bažnyčią Chicagos šiaurėje. Vėliau, dėl nepatogios vietovės ir susidariusių nepalankių sąlygų, suranda ir nuperka kitą bažnyčią pietinėje Chicagos dalyje. Abiejose bažnyčiose teko jubiliatui daug įdėti darbo ir triūso, nes pirktos buvo apleistame stovyje.

Jam priklauso didelis nuopelnas sudarant mūsų Bažnyčios vadovybėje Fondus ir bendrai sukuriant stiprią finansinę atramą visai reformatų veiklai, kurios dėka buvo galima išvystyti našią religinę, kultūrinę, labdaros ir mūsų atstovavimą Pasauliniuose Protestantų Bažnyčių suvažiavimuose, ginant visos Lietuvos Ev. Reformatų Bažnyčios reikalus.

Be didelių darbų reformatų Bažnyčiai, jubiliatas pašventė daug jėgų Chicagos SLA organizacijai, įkūrė Biržėnų klubą, kuriam ilgai vadovavo, protarpiais dar studijavo statybos inžineriją ir daug pridėjo darbo prie savo įsigytų namų remonto.

Reikia stebėtis iš kur jubiliatas sėmė tiek jėgų šiems užmojams atlikti? Dvasines jėgas jis paveldėjo iš savo tėvų gilaus tikėjimo ir surado stiprią atramą savo gyvenimo draugės Elenos asmenyje, kuri su nemažesniu pasiaukojimu neša bendrą veiklos našumą. Šių aplinkybių dėka subrendo kurt. P. Bružo tvirta asmenybė, kuri tapo visų mūsų pasididžiavimu ir pavyzdžiu jaunesniajai kartai.

Po šios kalbos jubilatą dar trumpu žodžiu sveikino K. Mačiukas SLA 6 aps. vardu, kurt. J. Indriūnas - Biržėnų klubo vardu, J. Jakubonis savo vardu, prisimindamas savo bendradarbiavimą "Mūsų Sparnuose" ir V. Uznys - paminėjo savo pagalbą jubiliatui tvarkant elektros dalykus bažnyčioje.

Baigiantis vaišėms buvo pakeltos šampano taurės ir sugiedota "Ilgiausių metų" jubiliatui. Padėkos žodyje kurt. P. Bružas dėkojo už pareikštą jam nuoširdumą, bet jis nesijaučiąs tiek nusipelnęs savo Bažnyčiai, reformatams ir bendrai visiems lietuviams.

V. K.

JOKŪBAS KREGŽDĖ — ENERGIJOS ŽMOGUS

Velionis Jok. Kregždė priklausė energingų asmenų šeimai. Atsimenu, jo vyresnį brolių Petrą 1920 m. Biržuose ugningai kalbantį nuo balkono į gatvėje susirinkusią minią. Ir kiti jų broliai (Kostas ir Jurgis) pasižymėjo energinga visuomenine veikla.

Jokūbą ir Jurgį Kregždes, Biržų gimnazijos mokinius, pažinojau jau 1920 m. žiemą. Tada aš buvau dar tik pirmos klasės mokinukas, gyvenau pas mokinius laikančią senutę Pikienę, kur gyveno ir ketvirtokas Herm. Pavilionis (gambiai vartojęs vandeninius dažus, pagaliau ir man padovanojęs jų liekanų dėžę, matydamas, kad ir aš mėgstu jais terliotis). Ten gyveno trečiokas mano brolis ir Petras Lapienė (miręs, rodos, 1944 m.) nuostabios atminties ir labai greitai skaitantis vaikiną. Kartą pro tą mūsų gyvenamą namelių gatvę labai skubiai ir energingai gestikuliuodami praėjo du aukštoki vyrukai. Aš, juos matydamas, paklausiau, kas jie tokie? Man bendrabutiečiai atsakė: "Tai Lyglaukių Kregždės". Nuo tada aš juos pradėjau pažinti. Vėliau teko būti viename mažame mokinių susirinkime. Atsimenu, Jok. Kregždė ką tai trumpai, bet aiškiai ir griežtai akcentuodamas pasakė, kas man įkrito į atmintį ir nuo tada pradėjau jį pažinti.

Šiame krašte, jam radaguojant "Mūsų Sparnus", dažnokai gaudavau nuo jo laiškus. Jis visada tvarkingai man grąžindavo "Mūsų Sparnuose" panaudotas mano darbų nuotraukas.

Paskutiniu metu pradėjo nusiskusti savo sveikata. Pavyzdžiui, 1978. VII. 12 d. rašė: "Mes, pensininkai, vieton poilsio, esame darbais perkrauti... Pradeda reikštis sklerozė, atmintis šlubuoti, energijos stoka ir visokie negalavimai". 1978. XII. 8 d. rašė: "Senatvėje visokie šriubeliai pradeda atsišriubuoti ir nebepasiduoda atstatomi". Paskutiniame laiške, be datos (atrodo iš 1979 rudens) rašė: "Mane kankina dešinės ausies chroniškas negalavimas. Nors operacija buvo padaryta, vienok nesusitvarko ir turi įtakos į galvos svaigimą. Be to, pasireiškia ir visokie kiti negalavimai"... Taip tie visi negalavimai ir nuvarė į kapus šį darbštų ir energingą vyrą, kuris mūsų evangelikų bendruomenei buvo labai reikalingas.

%/%

ELENA KRAFTAITĖ-ŠLEKIENĖ

Elena Kraftaitė-Šlekienė gimė 1893 m. Didžpanemunės dvare, Panevėžio pavieta. Jos tėvai - stambūs ūkininkai, apvokietėję latviai, kokių anais laikais nemažokai būta. Vienas šeimos sūnus jau-tėsi latviu, kitas - vokiečiu, o Elena visą laiką dirbo lietuviškose mokyklose.

Nuo jaunystės dienų E. Kraftaitė gyveno pas kaimynus dvarininkus, baronus Tarnowskius, bendraudama su jų dukterimi, savo bendraamže. Su ja kartu išvažiavo mokytis į Rygą, į vokiečių mergaičių gimnaziją. Ten išmoko ne vien vokiečių kalbą, bet taipgi ir prancūzų. 1910 m. baigusi gimnaziją sugrįžo į tėvų ūkį ir padėjo šeimininkauti. Iškilus I Pasauliniam karui, 1915 m. pasitraukė į Rusijos gilumą. Ten, toli užnugaryje, dirbo sekretore - mašininke įvairiose įstaigose. Pergyvenusi revoliucijas ir pilietinį karą, grįžo Lietuvon tik 1922 m. Nuo 1923 metų pradėjo mokytojauti Biržų gimnazijoje. Dėstė vokiečių kalbą ir mergaitėms fizinį lavinimą.

Tais laikais nebuvo kvalifikuotų fizinio lavinimo mokytojų. Ele-

*Mokytojai Elena ir Vilius ŠLEKIAI
Biržai, 1928 m.*

na Kraftaitė-Šlekienė lankė tris vasaras Palangoje suorganizuotus fizinio lavinimo kursus, kurių vadovu buvo fizinio lavinimo entuziastas Karolis Dineika. Sėkmingai baigusi kursus, ji tapo cenzuota kūno kultūros lavinimo mokytoja.

Pas E. Kraftaitę-Šlekienę pasireiškė gabumai plastiškiems judesiams, plastiškiems šokiams, o vėliau ir liaudies šokiams. Ji 1934-38 m. dalyvavo taurės varžybose su "Kubilu", kuri šoko vienos mergaitės. Jos Panevėžyje apygardinėse varžybose laimėjo pirmąją vietą.

E. Šlekienė, Biržų gimnazijos kūno kultūros mokytoja, sukūrė lietuvių liaudies tautinį šokių tariamą baletą "Sadutę", gražiausią mergaičių šokių. "Sadutė" buvo sukurta 1938-39 mokslo metų varžyboms. Viena senutė ūkininkė norėjo pašokti senovišką šokių, bet neprisiminė nė vieno judesio, nė dainos žodžių. Bet ji prisiminė dainos melodiją ir priedainį - "Saduta-tuta". Iš to priedainio ir duotas šokiui "Sadutės" vardas. Ta dainos melodija buvo gyvu žodžiu padainuota gimnazijos muzikos mokytojui Linkevičiui, kuris užrašęs suharmonizavo šokiui muziką. Pagal tą muziką mokytoja Šlekienė sukūrė stilizuodama šokių. Ji panaudojo įvairius nusilenkimus, ratelius, pynimą, audimą, prasilenkimus, žvaigždutes ir t. t. Idėją tam šokiui davė - pavasario pasveikinimą, džiaugsmo, gamtos atbudimo. Ši šokių turėjo šokti mergaitės tautiniais drabužiais ir su gėlėmis rankose. 1938 m. varžybose "Sadutė" laimėjo pirmą vietą.

1939 m. vasarą Biržų gimnazijos mokinės buvo pakviestos į Kauną Kūno Kultūros rūmų, kad su "Sadutės" šokiu pasveikintų visus suvažiavusius ir tuo atidarytų tarptautines krepšinio varžybas. Dabartinė "Sadutė" yra nuo pirmojo stilizavimo nutolusi, perkrauta antraeiliais epizodais, bet vis tiek visur ta pati mokytoja. Linkevičiaus harmonizuota muzika ir tie patys pagrindiniai mokytoja E. Šlekienės sukurti judesiai.

E. Šlekienė visą gyvenimą buvo pasišventusi kūno kultūros darbui, ypač daug dirbdama liaudies šokių srityje ne vien gimnazijoje, bet ir vadovaudama visuomeniniams šokių rateliams. Ji dirbo gimnazijoje beveik iki 70 metų amžiaus, o šokių rateliams vadovavo būdama net 80 metų amžiaus.

Mokytoja E. Šlekienė, ilgametė Biržų gimnazijos vokiečių kalbos ir fizinio auklėjimo mokytoja, buvo ne tik gera savo dalykų dėstytoja, bet ir labai veikli mokinių laisvalaikio organizatorė ir savarankiškam veikimui mokinius pratinanti pedagogė, didelė meniškų parengimų ir poezijos mėgėja. Jos rūpesčiu ir pastangomis Biržų moksleiviai suruošdavo ne tik savitarpio pramogas, bet ir Biržų visuomenei kultūringas šventes.

Per II Pasaulinį karą sudegus gyvenamam namui, garbinga senutė, mūsų tautinių šokių puoselėtoja ir kūrėja, pensininkė mokyt. E. Šlekienė savo likusias gyvenimo dienas leidžia išsikūrusi "savam tvarte" Biržuose. J. Kr.

VILIUS ŠLEKYS

Vilius Šlekys gimė 1896 m. Biržuose, miesto ūkininko šeimoje. Mokėsi Biržų miesto pradinėje ir keturklasėje mokyklose kartu su poetu Julium Janoniu, kuris mėgdavo su draugais susirinkti Šlekio sode. 1912 m. baigęs keturklasę, Vilius išvažiavo į Petrapilį tęsti mokslus Štiglico meno mokykloje. Pas Vilių anksti pasireiškė meniniai gabumai. Baigti meno mokyklą sutrukdė I Pasaulinis karas. Nuo 1915 m. vasaros liko vokiečių okupuotoje Lietuvoje ir, kaip laisvas menininkas, piešė naturmortus, peizažus.

Įsisteigus Biržų gimnazijai, Vilius Šlekys nuo 1919 m. dėstė visose klasėse paišybą. Gimnazijoje mokytojavo iki 1928 m. Po 1926. XII. 17 perversmo, pasireiškus katalikiškai reakcijai, 1928 m. Biržų gimnazijoje buvo prarastas didysis kadrų valymas. Atleisti net 9 mokytojai, kurie neįtikėjo katalikiškai reakcijai. Buvo atleisti, neva' kaip antraeilininkai, net tokie šulai, kaip prof. dr. kun. Povilas Jakubėnas, docentas veter. dr. Petras Nastopka. Mokytojas V. Šlekys nepatiko katalikų reakcijai, nes jis priklausė laisvamanių etinės draugijos Biržų skyriui.

Jau nuo 1927 m. buvo paskirtas Biržų gimnazijoje antras paišybos mokytojas ir V. Šlekiui pamokų skaičius buvo sumažintas. Jam buvo pasiūlyta kelios fizinės geografijos pamokos I klasėje. Jam aiškinant pagal programą apie žemės gelmių temperatūrą, kapeliono inspiruota ateitininkė L. Rišdytė paklausė mokytojo, kad tur būt žemės gelmėse esanti pekla, kur Dievas siunčia už bausmę nusidėjėlius. "Jokios ten peklos nėra" - atsakė mokytojas V. Šlekys. To užteko kapelionui parašyti skundą į Švietimo ministeriją ir V. Šlekys buvo atleistas iš darbo už bedievybės platinimą. Šių smūgių skaudžiai pergyveno, nors ir buvo ganėtinai pasiturintis ir ekonomiškai pajėgus.

Prasidėjęs nesutarimui su žmona, jis išsikėlė gyventi į Dirvonakių kaimą, kur jam priklausė valako didumo ūkis, palikdamas žmonai namus ir ūkį Biržuose. Formaliai nebuvo išsiskykęs, bet kiekvienas atskirai gyveno. Po šių skaudžių pergyvenimų V. Šlekys netrukus tapo invalidu. Sunkiai valdė kojas ir vos pajėgė paeiti su lazda.

Po II Pasaulinio karo, po įvykdytos kolektyvizacijos, V. Šlekys nebegavo jokių pajamų iš turėto ūkio. Gyveno tik iš menkos pašalpos, kurią siuntė jam sūnus inžinierius. Per gaisrą sudegė jo sodybos gyvenamas namas. Jam teko prisiglausti pas svetimus, kad ir gerus žmones.

Vilius Šlekys mirė 1955 m., vienišas ir visų užmirštas.

L. N.

TRUMPI GYVENIMO APRAŠYMAI

VYSKUPAS JONAS KALVANAS

Gimė 1914 m. balandžio 24 d. Ruobežu, kaime, Biržų apskrityje. Baigęs Biržų gimnaziją, studijuoja teologiją 1933-1936 Kauno Vytauto Didžiojo universitete Evangelikų Teologijos fakultete ir 1937-1939 Rygos universitete Teologijos fakultete, kurį baigia teologijos licenciato laipsniu.

1940 m. liepos 28 d. Tauragėje ordinuojamas kunigu, kur gyvena ir tarnauja be pertraukos iki šios dienos. Nuo 1941 m. renkamas į Konsistoriją ir eina joje vicepirmininko, sekretoriaus, dabar jau pirmininko pareigas. 1970 m. rugpiučio 23 d. Sinode išrenkamas Senjoru, o 1976 m. birželio 20 d. Sinode išrenkamas ir pašventina-

mas pirmuoju Lietuvos Evangelikų Liuteronų Bažnyčios vyskupu. 1977 m. vasarą šeštajame viso Pasaulio liuteronų sąjungos suvažiavime Daressalame (Tanzanijoje-Afrikoje) išrenkamas Pasaulinės Liuteronų Sąjungos (LWF) Tarybos nariu-Exekutyvkomitee des Lutherischen Weltbundes. Vedęs, turi 6 vaikus: 5 dukras ir vieną sūnų.

A. G.

SENJORAS ANSAS TRAKIS

Gimė 1912 m. birželio 2 d. Kuršeliuose, Trušelių vls., Klaipėdos aps. Lankė ir baigė Vytauto Didžiojo gimnaziją Klaipėdoje 1934 m. Teologijos studijas pradėjo 1936 m. Kaune Vytauto Didžiojo universitete. Kartu čia studijavo ir humanitarinius mokslus. Baigęs studijas, išvyko į Bazelio bei Ciuricho universitetus, kur gilino ir baigė teologijos ir filosofijos mokslus. 1940 metais grįžo į tėviškę ir tais pat metais liepos 28 d. Tauragėje buvo ordinuotas kunigu. Pastoracinių darbų pradėjo Šilalėje ir kitose Tauragės apskr. liuteronų parapijose.

Po II-jo Pas. karo kun. Ansas Trakis sugrįžta į lietuvių stovyk-

las Wundsiedelyje, Bamberge, Schweinfurte, Schwaebisch-Gemunde ir dirba pastoracinį darbą. Drauge su kitais organizuoja lietuvių evangelikų liuteronų Sinodą ir lietuvių evangelikų - liuteronų Bažnyčią išeivijoje. Pokario metais, atlikęs visą eilę svarbių ir reikšmingų darbų Vakarų Vokietijoje ir kituose Europos kraštuose, kunigas A. Trakis 1951 metais pasiekia Chicagą, čia pastoviai įsikuria ir įsteigia lietuvių evangelikų liuteronų Tėviškės parapiją. Nuo 1951 m. jis yra be pertraukos tos parapijos klebonas ir kunigas. Tėviškės parapija turi apie 600 narių. Dirba ne tik bažnytinių darbų, bet ir visuomeninių. Priklauso Balfui ir išrenkamas direktorium, dabar eina vicepirmininko pareigas. Didelį dėmesį ir savo darbą skiria Lietuvių Bendruomenei. Pakartotinai išrenkamas Tarybos nariu. Savo našią duoklę atiduoda Mažosios Lietuvos draugijai. Yra Lietuvių Evangelikų Tarybos narys ir skautų dvasios vadovas.

A. G.

KUNIGAS FRICAS SKĖRYS

Gimė 1919 m. liepos 2 d. Kalėnų kaime, Lauksargių vls., Pagėgių aps., Klaipėdos krašte vidutinio ūkininko šeimoje. 1926-32 m.

jis lankė Kalėnuose pradžios mokyklą, 1932-37 m. Pagėgių Done-
laičio gimnaziją, 1937-40 m. Tauragės valstybinę mokytojų semi-
nariją, kurią baigė 1940 m. birželio 17 d., įsigydamas atestatą su-
teikiančią pradžios mokyklos mokytojo teises. Mokytojavo iki 1941 m.
Žemaičių Naumiestyje. Repatrijavęs į Vokietiją, mokytojavo įvai-
riose repatrijantų stovyklose. Jam pavyko grįžti į Klaipėdos kraš-
tą. Ten gyvendamas, gavo mokytojo vietą Tilžės apskrityje. Kadan-
gi gyvendamas Klaipėdos krašte daugiau linko į lietuvius, naciai jį
1943 m. ištrėmė į vidurio Tueringiją. Karui pasibaigus, iki 1951 m.
F. Skėrys dirbo įvairiose įmonėse tarnautoju, o 1951-53 m. sporto
vadovu didelėje įmonėje. 1953 m. pabėgo iš Vokiečių Demokrati-
nės Respublikos į Vokietijos Federalinę Respubliką - į laisvę. Ap-
sigyvenęs Manneime, iki 1955 m. jis dirbo tarnautoju įmonėje.
1955 m. balandžio 18 d. pradėjo mokytojo pareigas Vasario 16
gimnazijoje, dėstydamas vokiečių k. ir matematiką žemesnėse kla-
sėse ir evangelikų tikybą visose klasėse.

1974 m. birželio 9 d. Bremene buvo ordinuotas evangelikų dia-
konu ir nuo to laiko religiškai aptarnauja visos pietų Vokietijos
lietuvius evangelikus. Nuo 1974-75 mokslo metų pradžios F. Skėrys
Vasario 16 gimnazijoje dėsto tik evangelikų tikybą visose klasėse.
1977 m. sausio 1 d. jis buvo pakeltas į pilnateisius evangelikų ku-
nigus.

Šalia savo profesinių pareigų, F. Skėrys plačiai pasireiškia kaip
visuomenės veikėjas. Prieš antrąjį pasaulinį karą Lietuvoje jis
priklausė Lietuvos Skautų ir Šaulių Sąjungai. Tremtyje labai akty-
viai dirba Vokietijos Lietuvių Bendruomenėje. P. V.

ELENA CUMFTAITĖ-NASTOPKIENĖ

Elena Cumftaitė-Nastopkienė gimė Nem. Radviliškyje 1876. II.
13, reformatų kunigo Martyno Cumfto šeimoje septintuoju prieš-
paskutiniu vaiku. Ji augo gausioje aštuonių vaikų šeimoje. Tėvas
buvo vokietis, save kildinęs iš saksų kolonistų, kurie XVIII a. pra-
džioje Lenkijos karaliaus ir Lietuvos Didžiojo Kunigaikščio Au-
gusto II Stipriojo buvo pakviesti per Šiaurės karą sugriautiems
Biržams atstatyti ir apgyvendinti.

Elenos tėvas buvo gimęs 1832 m. ir šeimos tradicijoje dar
buvo gyvas atminimas apie jo protėvius, senelio senelių, atvykusius
iš Saksonijos. Tai būta šimtą su viršum metų, penkios kartos pro-
tėvių, kurių vardus jis žinojo ir šeimos tradicija sakė šį bei tą ir
apie juos.

Elenos motina Emilija Mondrelovskaitė kalbėjo namuose len-
kiškai ir laikė save Lietuvos lenke, t. y., "gente lituanus, natio-

Elena CUMFTAITE-NASTOPKIENE

Nem. Radviliškis, 1876.II.3 - Biržai, 1949.V.9

ne polonus". Mondrelovskiai buvo šlėktos iš Gardino pavieto - iš istorinės Lietuvos. Emilijos tėvai ir artimiausi protėviai buvo reformatų kunigai, susigiminiavę su kitom kunigų šeimom taip, kad jie kildino save iš Dievo Žodžio skelbėjų Lietuvoje dar iš paties Kalvino laikų, t. y., nuo abiejų didžiųjų Mikalojų, Juodojo ir Rudojo, Radvilų.

Cumftų šeimoje vyravo vokiškos ir lenkiškos tradicijos. Vaikai nuo pat kūdikystės mokėjo abi tas kalbas, o taipgi ir lietuvių, kurią girdėjo iš patarnaujančio personalo virtuvėje ir ūkiškam kieme. Elena lietuviškai išmoko iš savo mielosios auklės, vėliau dirbusios virtuvėje ir savo amžių baigusios Cumftų klebonijoje jau šio XX a. pradžioje. Man teko ją vaikystėje pažinti. Jos vardo neprišimenu, nes ją visi su pagarba vadino Tauriene. Iš jos Elenutė išmoko ne tik lietuvių kalbos, bet ir susipažino su lietuvių liaudies kūryba - pasakomis, dainomis, mišlėmis.

Elenos vaikystės metais Nem. Radviliškyje buvo pastatyta mūrinė, pseudo gotinio stiliaus, bažnyčia ir didelė mūrinė klebonija su keturiais dideliais kambariais salkoje. Visos tos statybos buvo vykdomos ne vien parapijos ir Sinodo lėšomis, bet ir sunemaža

užsienio brolių parama. Parapija buvo negausi, o priesmėlio žemės nelabai derlingos. Cumftams nelengva buvo auginti ir išauklėti savo gausią šeimą, visiems 8 vaikams duoti įmanomą tais laikais mokslą.

Pastačius talpią kleboniją Cumftos įsteigė joje reformatų mergaitėms auklėjimo pensionatą. Jame buvo duodamas pasiturinčių šeimų dukroms, daugiausia smulkių dvarininkų kilmės, dalinai net iš Vilniaus krašto ir Latvijos, taip vadinamas "namų auklėjimas". Buvo mokoma šeimininkavimo, mandagaus elgesio, vadinamos "politikos" (mokėjimo įvairiomis progomis elgtis, kalbėti ir susirašinėti), muzikos ir šiek tiek šokių. Taip pat buvo mokoma bendro lavinimo dalykų, maždaug 4-rių gimnazijos klasių apimties. Norinčius paruošdavo egzaminams į gimnazijos V-tą klasę. Tame pensionate mokė pats kun. M. Cumftas, jo žmona ir vyresniosios dukterys. Pensionate mokėsi apie 15 auklėtinių ir tai buvo didelė parama šeimos biudžetui subalansuoti ir šelpti besimokančius savo vaikus.

Elena, 1889 m. baigusi šį pensionatą, tais pačiais metais išlaikė egzaminus į Mintaujos mergaičių gimnazijos V-ją klasę, kurioje mokslo dalykai buvo dėstomi vokiečių kalba. Rusų kalba ir literatūra buvo dėstomi kaip atskiri dalykai. Elenai teko rusų kalbą ir literatūrą mokytis pas lietuvių kalbos tėvą Joną Jablonskį.

Mintaujos mergaičių gimnazijoje ypatingas dėmesys buvo skiriamas svetimoms kalboms. Baigusios gimnaziją laisvai kalbėjo prancūziškai, vokiškai, rusiškai. Nors ir nebuvo dėstoma senųjų kalbų, bet klasikinės senovės istorijai ir literatūrai buvo atkreiptas rimtas dėmesys. Vokiečių literatūra buvo plačiai dėstoma ir Goethe s ar Schiller'io kūriniai daugelis gimnazijos absolvenčių cituodavo mintinai ištisius puslapius ar net daugiau.

Elena, 1892 m. baigusi gimnaziją, išlaikė prie valstybinės komisijos egzaminus namų mokytojos vardui, kuris suteikdavo teisę dėstyti mokslo dalykus iki 4 gimnazijos klasės, ir pradėjo mokytojauti Cumftų pensionate. 1894 m. susižiedavo su Petru Nastopka, kuris po 2-jų metų turėjo baigti veterinarijos institutą Dorpate. 1896 m. mirė tėvas, 1897 m. - motina. Dėl gedulo teko vestuves atidėti, kurios įvyko 1898. XI. 18.

Elena 1896 m. pas brolių daktarą Joną Cumftą, jo nuosavoje akių klinikoje, stažavo ir išlaikė egzaminus medicinos sesers kvalifikacijai. Ji padėjo broliui jo klinikoje ir su juo važinėjo po Lietuvą, kur jis skirtomis dienomis priimdavo ligonius, juos operuodavo.

Ištekėjusi gyveno Konkove, Baltrusijoje, Omske ir nuo 1909 m. Kijeve. Per tą laiką, nuo 1898 m. iki 1917 m., ji pedagoginio darbo nebedirbo, augino 9 vaikus. Iš jų 4 mirė vaikystėje, o 5 užaugo ir buvo išmokslinti.

1917 m. pradėjo dėstyti vokiečių kalbą Kijevo gimnazijoje iki 1921 m. Tais metais grįžo su šeima į Lietuvą ir mokytojavo Biržų gimnazijoje iki 1934 metų. 1929 m. Švietimo ministerijoje Kaune iš egzaminų Komisijos įsigijo vidurinės mokyklos vokiečių kalbos mokytojos teises. Iš viso, įskaitant Cumftų pensionatą, pedagoginį darbą dirbo 22 metus.

1934 m. išėjo į pensiją ir gyveno Rinkuškių kaimo vienkiemio ūkyje prie Biržų miesto. Mirė 1949. V. 9. Išauginti ir išmokslinti vaikai reiškia mylimai motinai gilią padėką už gyvybę ir auklėjimą.

L. N.

ATSISVEIKINIMAS SU J. KREGŽDE

Per atsisveikinimą 1980 m. rugpiūčio 12 d. Petkaus laidojimo koplyčioje prie 71 gatvės Chicagoje, dalyvaujant gausiam dalyvių skaičiui, be reformatų kunigų-St. Neimano ir P. Dilio, žodį tarė šie organizacijų atstovai: Kolegijos prezidentas kurt. M. Tamulėnas, jr. visų reformatų vardu; kun. A. Trakis, Lietuvių Evangelikų Tarybos, parapijos ir savo vardu; Balis Dundulis, Varpininkų S-gos ir "Žalgirio" korporacijos vardu; dr. Juozas Briedis, Biržėnų klubo vardu; St. Paulauskas, Valstiečių Liaudininkų S-gos vardu; inž. H. Pavilonis, Liet. Protestantų S-gos bei savo vardu ir įteikė S-gos 100 dol. auką našlei; kurt. V. Karosas, "Mūsų Sparnų" bendradarbių ir savo vardu; kun. Eugenius Gerulis, žurnalo "M. Sp." kolektyvo ir savo, kaip to žurnalo steigėjo, vardu.

Čia talpiname kai kuriuos gautus atsisveikinimo tekstus.

Atsisveikinimas su redaktorium inž. JOKŪBU KREGŽDE 1980.VIII.12 Petkaus laid. koplyčioje, Chicago

Foto M. Nagio

DIDŽIAI GERBIAMI ŠIO LIUDESIO DALYVIAI

Kai praeito sekmadienio (VIII. 10. 80) popietėje paskambino kun. Neimanas, pranešdamas skaudžią žinią, kad mūsų mielas Jokūbas užgeso, vienai akimirkai krūtinę užgulė skausmas ir nerimas. Nors visi žinojome, kad Jokūbas Kregždė vedė sunkią kovą su mirtimi ir mažai turėjome vilties kad ją laimės, bet jo netekimas sukrėtė mus visus.

Jo asmenyje netekome darbo didžiūno, nes dirbo už kelis. Jis buvo veiklus Kolegijos narys, labai rūpestingas "Mūsų Sparnų" žurnalo redaktorius, Devenių Kultūrinio Fondo veik visų išleistų knygų paruošėjas spaudai ir savo dviejų knygų autorius. Jo būta ir veikta kiekviename veikimo bare.

Kodėl mes reformatai taip skaudžiai pergyvename Jokūbo Kregždės mirtį? Todėl, kad buvome ir esame įsitikinę, kad be mūsų pastangų, kaip ir visos lietuviškos išeivijos, kovojanti tauta už savo išlikimą ir laisvę netektų savo svarbiausios atramos, be kurios seniai būtų suvirškinta totalitarizmo.

Didėjant amžiaus naštai ir retėjant mūsų veikėjams, mus apima nerimas, kaip ilgai ištversime kovos pozicijose? Su šiomis mintimis ir nerimu atėjome atsisveikinti su vienu žymiųjų lietuvių reformatų veikėjų išeivijoje.

Iš kur Kregždė sėmė jėgas ir stiprybę savo užmojams pasiekti? Tapęs veik prieš 20 metų vyriausiu "Mūsų Sparnų" žurnalo redaktorium, jis suprato, kad negalime gyventi vienatsiminiais iš nepriklausomybės laikų, sentimentais ar nostalgija.

Ėmė gilintis į Lietuvos reformacijos dvasinį ir kultūrinį palikimą, kur surado neapbrėptus turtus, užgožtus amžių bėgyje, bet būtinus dabarčiai ir lietuvių tautos išlikimui. Šitoji mintis tapo idėjine versme jo redaguojamame žurnale ir jo parašytiems veikalams.

Su nuostaba turime žiūrėti į pirminius Jokūbo Kregždės žingsnius ta kryptimi, nes pradžioje abejone ir nepasitikėjimu buvo sutiktas net savųjų reformatų tarpe. Kai priartėjo pirmieji Donelaičio metai, skirti poeto 250 metų gimimo sukakčiai atžymėti, o ypač šiais metais minint jo 200 metų mirties sukaktį, išryškėjo, kad Donelaičio genijus tegalėjo subręsti Reformacijos poveikyje, kas atidarė vartus į Lietuvos reformacijos epochos pažinimą ne vien tėvynėje, bet ir išeivijoje. Savo užimtu nusistatymu Kregždė iškėlė ne tik "Mūsų Sparnus" į tinkamą idėjinį aukštumą, bet ir savo asmenybę, palikdamas pėdsakus Lietuvos istorijoje.

Tuomi toli gražu neišsisemia Kregždės idėjiniai nuopelnai. Jo vyresnis brolis Petras buvo išrinktas atstovu į Steigiamąjį Seimą iš liaudininkų sąrašo. Po jo kitas brolis Kostas buvo išrinktas į I

ir II-ji Lietuvos seimą taip pat iš liaudininkų sąrašo. Būdamas dar gimnazistu Biržų gimnazijoje ir vėliau studentu Kauno u-te, Jokūbas tolygiai aktyviai dalyvavo liaudininkų ir ypatingai varpininkų sąjūdžiuose.

Jis matė ir skaudžiai pergyveno Lietuvos demokratijos žlugimą, neparodžiusios didesnio pasipriešinimo smurtui. Ruošdamas medžiagą savo paskutiniam veikalui "Reformacija Lietuvoje", išėjusio iš spaudos prieš pat jo mirtį, jis išžiūrėjo istorinę lygiagreotę tarp šių dviejų sąjūdžių iškilimo ir žlugimo, kurie fatališkai lėmė lietuvių tautos istoriją.

Jo giliu įsitikinimu Lietuvos reformacijos ir Lietuvos demokratijos žlugimas, įvyko dėl nesugebėjimo ar netesėjimo laiku įskiepyti tvirtą moralę ir dvasinę kultūrą tautoje. Be kurių, vien nukopijavimas demokratinų konstitucijų, parlamentarinės sistemos ar demokratinų sąjūdžių ideologijų, negali užtikrinti bet kurioje tautoje demokratijos laimėjimo ir tuo pačiu žmogaus ir tautos laisvių užtikrinimo. Ta mintimi jis skatino rašyti straipsnius į "Mūsų Sparnus", tuo praturtinant ir praplečiant lietuvių pažiūrą į istoriją.

Dar vieną momentą tenka priminti kalbant apie Kregždės palikimą ateičiai. Jis nesvyravo savo tikėjime į lietuvių tautos ateitį, nežiūrint gaubiančių horizontus tamsių debesų. Bet ir šiame savo tikėjime jis išsiskyrė nuo išėivijos daugumos.

Jo giliu įsitikinimu lietuvių tautos laisvės kova gali būti laimėta vien po demokratijos vėliava, siekiant tapti vakarietiška demokratine tauta ir įsijungiant į demokratinų tautų šeimą, kas pagaliau atitinka kung. Radvilos Juodojo nustatytai istorinei kryptčiai.

Baigiant šią trumpą Jokūbo Kregždės asmenybės apžvalgą, kuri vėliau bus praplėsta platesniame aprašyme, turime sustoti prie jo šeimos apystovų, be kurių, mums taip brangus ir mielas Jokūbas, nebūtų iškilęs į viešumą. Jo laimei jis surado sau mylimą ir artimą gyvenimo draugę dr. Viktoriją Korsakaitę, su kuria sulaukė dukters Jonės, sukūrusios taip pat lietuvišką šeimą.

Žmonos Viktorijos rūpestingumas ir meilė, ypatingai Kregždei išėjus į pensiją, kuomet jam susidarė galimumai ištisai pasišvęsti vien idėjiniam ir visuomeniniam darbui, buvo tikra palaima jo gyvenime. Už tai, šią skaudžią valandą reikšdami užuojautą, taip pat privalome pareikšti žmonai Viktorijai ir jos visai šeimai savo dėkingumą, pagarbą ir meilę už pasiaukojimą dideliam Jokūbo Kregždės darbui.

Paskutinę savaitę Jokūbo jėgos aiškiai geso, bet paskutinėje gyvenimo valandėlėje jis staiga atgavo pilną savo sąmonę ir pareiškė savo susirūpinimą dėl "Mūsų Sparnų" likimo, prašė joki būdu nenutraukti jų leidimo. Po šio pasakymo užmigo amžinai, pa-

likdamas mums savo testamentinį įpareigojimą.

Tais žodžiais ir mintimis tegu bus man leista atsisveikinti su Jokūbu Kregžde, mano geriausiu draugu, vienminčiu ir bendru kovotoju už lietuvių tautos laisvę ir ateitį.

Vikt. Karosas

(Žodis pasakytas prie velionio karsto)

* * *

Negailestingoji mirtis vaikšto tarp mūsų nusinešdama su savim vis naujų, mums brangių, asmenų. Kas toji auka iš mūsų artimųjų bus rytoj, neįmanoma nei numatyti, nei nujausti.

Žmogaus gyvenimas, kaip jis bebūtų matuojamas, yra trumpas. Trumpas, lyg tas sapnas saldžiame poilsio miege, kur pabudus sunku jį net ir pakartoti. Nepakeičiamas gamtos dėsnis - viskas kas iš žemės yra kilęs, žemėn vėl anksčiau ar vėliau turi grįžti - yra taikomas visiems, nė vienas to negali išvengti. Tai yra žiauri realybė, ir čia, kaip sakiau, gamta nedaro išimčių.

Jeigu žmogus, atlikęs ilgą ir labai dažnai sunkią žemėje kelionę, ir sulaukęs gilios senatvės mirties būna pakirstas, sakome, kad tai yra normalu, nors tuo savo artimiesiems palieka didelį skausmą ir didelę spragą, kurios vėliau jau niekas negali užpildyti. Jokūbas savo žemės kelionę dar turėjo užtęsti ilgiau, nes liko jo dar nebaigti kai kurie didžiuliai užsibrėžimai.

Šiandieną toji negailestingoji mirtis pasigrobė iš mūsų tarpo Jokūbą Kregždę, kuris, rodos, dar taip neseniai reiškėsi tiek savo šeimoje, tiek lietuvių visuomenėje.

A. a. Jokūbas gimė ir augo Lyglaukių vienkiemy, kuris daugieliui buvo žinomas tiek savo pavyzdingumu, tiek savo vaišingumu. Ne kartą ir man su žmona teko ten praleisti malonias ir vaišingas valandas ir būti globoje tos vaišingos Lyglaukių ūkininko šeimos.

Man neteko susitikti su Jokūbu jaunystėje. Su juo susipažinau Biržiečių Klubo narių susirinkimuose. Susipažinęs su juo, pajutau jo draugiškumą bei asmeninę šilumą, apie ką dalinai čia liudija ir šios gausios gėlės.

Biržėnų klubas neteko vieno iš šulų, kurs labai aktyviai reiškėsi nuo pat įsisteigimo laiko. Taigi mes, biržiečiai, ypatingai jausime tą didelę spragą jo netekę. Šiandieną, šios skaudžios realybės akivaizdoje, Biržiečių Klubo nariai reiškia nuoširdžiausią užuojautą jo mylimai žmonai dr. Viktorijai, jo dukrelei Jonei su šeima ir visiems jo artimiesiems ir linki jiems nepalūžti šio tragiško įvykio akivaizdoje.

O tau, mielas Jokūbai, linkime ramaus amžino poilsio toli nuo numylėtos tėvynės. Kartu užtikriname, kad tavęs per amžius neužmirš ir tavęs ilgėsis Tavo mielos tėviškės - Lyglaukių sodybos laukai.

(Atsisveikinimo žodis, pasakytas dr. Juozo Briedžio Biržiečių Klubo vardu rugpiučio 12 d. 1980 m.).

* * *

Mieli velionio giminės ir artimieji, brangūs jo bičiuliai!

Dievas, leisdamas mus į šį pasaulį, apdovanoja mus įvairiais talentais ir skiria mums vienokias ar kitokias pareigas. Mes gi, privalome tuos savo talentus vystyti, tobulinti, jais naudotis ir atlikti mums pavestas pareigas kuo geriausiai, nes kaip kūnas turi įvairius sąnarius, jie visi atlieka savo svarbias funkcijas, taip ir Kristaus vynuogyne yra daug ir įvairių darbų, pareigų ir pašaukimų tarnauti Dievui ir artimui.

Mūsų gerbiamas ir mylimas velionis Jokūbas buvo gausiai apdovanotas talentais; iš jų ryškiausias buvo - tarnyba spaudai. Jis buvo vyriausias redaktorius religinės ir tautinės minties žurnalo "Mūsų Sparnai".

Apšarvavęs kalviniška valia ir geležine disciplina, jis šias sunkias ir atsakingas pareigas stropiai ėjo daugelį metų, palikdamas mums visiems neužmirštamą pavyzdį darbštumo, pareigingumo, punctualumo, ištvermės ir pasišventimo. Šį milžinišką darbą dirbdamas, jis neėmė jokio atlyginimo, nesiekė asmenišką garbės ar puikybės, bet buvo kuklus ir santūrus. Jis neapdengė savo talento egoistiškais patogumais, bet altruistiniai kėlė spaudos žibintą aukštyn, kad šviesa šviestų visiems!

Per eilę metų jis atliko didžiulį religinį ir tautinį darbą, gi Šventraštis sako, jog visi jų darbai lydi visus, kurie žengia amžinybėn. Ap. Povilas rašo, kad teismo dienoje kiekvienas turėsime stoti prieš Kristaus teismo sostą, čia bus atskleisti visi mūsų darbai ir, ugnimi tiriant, pasirodys jų tikroji vertė; kiekvienas atsiims savo užmokestį, nes Viešpats atlygins kiekvienam pagal jo darbus.

Kaip mes vaismedį pažįstame iš jo vaisių, taip ir velionį Jokūbą pažįstame iš jo darbų. Jo darbai liudija, kad jis buvo ne vien žodžio klausytojas, bet ir vykdytojas. O apie tokius asmenis Šv. Rašte Kristaus brolis Jokūbas taip rašo: "Būkite žodžio vykdytojais, ne vieni tik klausytojai, nes veiklus vykdytojas bus palaimintas".

Mielas Jokūbai, tu buvai veiklusis vykdytojas, todėl mes guo-

džiamės ir kartu džiaugiamės, kad Tu esi dabar tarp palaimintųjų!
Viešpats su Tavimi! Teveda Jis tave pas Tėvą danguje.

(Kun. E. Gerulio atsisveikinimo žodis).

* * *

Velionio J. Kregždės karstas nuleidžiamas su artimųjų rožėmis. Prie karsto stovi žmona, duktė ir anūkai. 1980.VIII.13

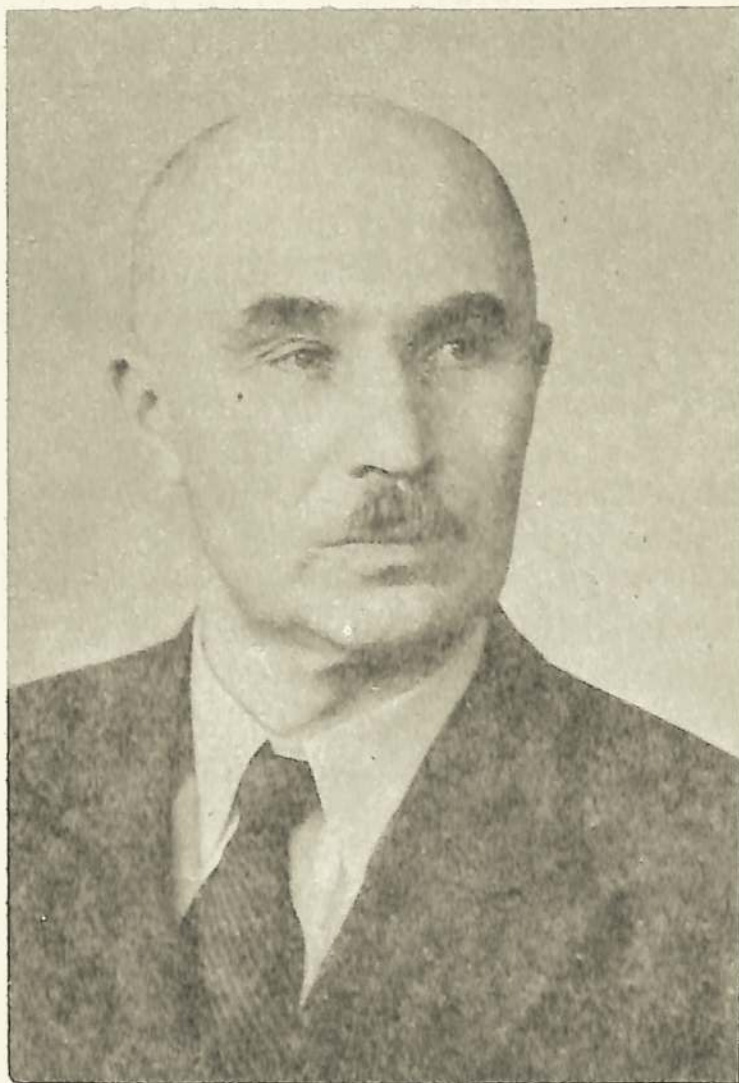
Karste ilsisi Ev. Ref. Bažnyčios kuratorius, Kolegijos narys, "Mūsų Sparnų" redaktorius inž. Jokūbas Kregždė. Jis yra paskutinis gražiųjų Lyglaukių sūnus iškeliavęs amžinybėn. Ne trumpas jo gyvenimo kelias, bet sunkus ir apvainikuotas kilniais darbais. Jo redaguoti "Mūsų Sparnai" religiniai tautinio turinio žurnalas iškiilo į aukštos vertės leidinį. Čia jis įdėjo daug darbo, pasišventimo ir meilės. Parašė du didelius veikalus - "Lietuvos Reformatų raštija" 1978 m. ir "Reformacija Lietuvoje" šiais metais, kuris išėjo jam pradėjus sirgti. Du dideli veikalai, pagrįsti autoritetingų asmenų raštais, kokių net laisvoje Lietuvoje nebuvo išleista. Šis istorinis darbas apsakys kartų kartoms - šimtmečiais reformatų sunkų kelią Lietuvoje. Tuo jis pastatė sau amžiną paminklą. Liūdi-me netekę darbštaus ir pasišventusio vyro. Lenkiame galvas prieš tave, Jokūbai, ir dėkojame už atliktą darbą, kuris yra naudingas mūsų Bažnyčiai ir tautai. Atrodo, galėjai dar gyventi, nes buvai numatęs dar daug darbų ir turėjai jiems planus. Aukščiausiojo valia, kuri yra mūsų gyvenimo alfa ir omega, t. y. pradžia ir pabaiga, leidžia žmogų į gyvenimą ir iš jo atsiima.

Tebūna Tau lengva Amerikos svetingoji žemelė! Kolegijos ir savo šeimos vardu reiškiu nuoširdžią užuojautą Tavo mielai gyvenimo palydovei Viktorijai, dukrai Jonei, jos vyrui Valentinui, anūkams ir visiems artimiesiems.

(Atsisveikinimo žodis Kolegijos prezidento kurt. M. Tamulėno).

IŠKELIAVUSIEJI AMŽINYBĖN

MOTIEJUS TAMULĖNAS, SNJ.

1980 m. rugsėjo mėn. 24 d. West Palm Beach, Floridoje, širdies smūgio ištiktas mirė kuratorius, matininkas Motiejus Tamulėnas. Nuliūdime paliko žmoną Karoliną, du sūnėnus Motiejų, Wisconsin ir Kostą Švedijoje. Jis buvo gimęs 1891 m. gruodžio mėn. 22 d. Gajūnų km., Biržų vls. ir aps. Tėvai turėjo nedidelį ūkį. Iš trijų sūnų Motiejus buvo jauniausias. Jam esant 7 metų mirė tė-

vas. Šeimos našta atiteko našlei motinai. Motiejus pasirodė turįs nemažus gabumus. Tad motina, padedama savo vyresnio sūnaus Mykolo, dėjo pastangas, kad suteiktų jam mokslo. Per gana nelengvus ekonominius trūkumus, Motiejui pavyko baigti Biržų miesto keturklasę mokyklą. Baigęs šią mokyklą jau buvo gerokai susipažinęs su to meto lietuviška spauda ir išitraukęs į vietos lietuvišką veiklą. Nenorėdamas dirbti svetimiesiems ir kad galėtų būti naudingas savo tėvynei Lietuvai, pasirenka matininko profesiją. Vyresniojo brolio Mykolo remiamas išvyksta į Petrapilį, kur mokosi Pirmame Petrapilio Technikume ir prieš I-įjį Pasaulinį karą baigia keturių kursų Žemės Matavimo skyrių. Prasidėjus pasauliniam karui, pašaukiamas į kariuomenę. Patenka į Samsonovo armiją, kuri giliai išiveržia į Prūsiją. Mūšį tarp Mozūrų ežerų pralaimėjus, didelė Samsonovo armijos dalis pateko į vokiečių belaisvę. Tame skaičiuje pateko ir jaunas karys Tamulėnas. Belaisvėje buvo nelengvas gyvenimas, tačiau jis dvasioje nepalūžo, vilties nenustojo. Vasaros metu gavo leidimą išvykti iš belaisvių stovyklos darbams pas vokiečius ūkininkus. Grynas oras ir tinkamas maistas sustiprino jo sveikatą. Vokiečiams karą pralaimėjus, 1918 m. rudenį jis grįžo iš belaisvės į savo tėviškę ir tuojau įsijungė Biržuose į Nepriklausomos Lietuvos atstatymo darbą. Jis kartu su agr. Petru Kregžde organizuoja Žemės Ūkio m-jos Įgaliotinio įstaigą, perimnėja įvairų turtą iš besitraukiančių vokiečių. Nepriklausomybės kovoms pasibaigus, Biržų aps. nemažai dvarų liko be savininkų. Vieni iš jų pasiliko Lenkijoje, o kiti pasitraukė su bermontininkais. Tamulėnui teko sunkus darbas perimnėti tokių dvarų turtą ir išnuomoti žemes, kad nedirvonuotų. 1920 m. buvo išleistas kariškams žeme aprūpinti įstatymas. Nuo tada jis pereina Žemės Tvarkymo D-~~to~~ žinion. Jį paskiria matininku į Biržų apskritį ir pradeda dirbti savo specialybėje. Pradžioje parceliuoja paliktų dvarų žemes, vėliau skirsto kaimus į vienkiemius. Jis žemės tvarkymo darbus atlieka su meile ir dideliu atsidėjimu. Žemės Tvarkymo D-tas Tamulėną įvertina ir greit jį pakelia I-mos eilės matininku.

1925 m. jam buvo pavesta išporceliuoti grafui Tiškevičiui priklaususį dvarą ir kartu sudaryti bei įvykdyti Biržų miestui praplėsti skirtos žemės projektą. Miesto praplėtimo darbas buvo nelengvas. Reikėjo suprojektuoti gatvių tinklą ir numatyti tinkamas vietas pagal savo paskirtį įvairioms įstaigoms, mokykloms, sporto aikštėms ir t. t. Visą tą darbą jis atliko gerai.

Beskirstydamas kaimus, jis susipažįsta su Dirvonakių kaimo mokyklos mokytoja Karolina Liauškaite. Vienas antrą pamilsta ir 1925 m. sausio pradžioje sukuria šeimą. Prof. kun. P. Jakubėnas sumaino jų žiedus ir palaimina gyvenimui.

1926 m. pavasariį Žemės Tvarkymo D-tas jį paskiria Kėdainių aps. matininku-revizorium. Tų pačių metų rudenį jis grįžtaį Biržus jau kaip Apskrities Žemės Tvarkytojas. Tas pareigas eina iki 1944 m. vidurvasario.

1944 m. vasarą, karo frontui artėjant, Tamulėnas su žmona palieka mielus Biržus ir pasitraukia į Palangą. Čia, susidarius biržiečių grupei norinčių patekti į Švediją, tariasi su žvejais. Vieną gražų, ramų vakarą du žvejų laivai pasileidžia sunkion ir pavojingon kelionėn. Pirmas laivas buvo perkrautas, tai dalis keleivių turėjo persėsti į antrąjį. Į jį pateko jo žmona Karolina ir sūnėnas Motiejus. Šis laivas pasimetė ir kiek paklaidžiojęs grįžo į krantą. Gi pirmasis laivas po didelių vargų patėko Švedijon. Taip buvo perskirti vyras su žmona. Dėka jo sūnėno, Karolina patenka į alkaną ir griauenamą Vokietiją. Jie abu išvažinėja visą kraštą, bet ramesnės vietos apsigyventi neranda. Po didelių pastangų, per Daniją, Karolina pasiekia Švediją. Vėl buvo sujungta, viens kito išsilgusi, šeima.

1947 m. laimingai abu atvyksta į USA. Apsigyvena Racine, Wisc., o nuo 1964 m. persikelia į Floridą. Čia džiaugiasi saulėtu klimatu ir gaivinasį Atlanto bangose.

Kaip reformatas, M. Tamulėnas, aktyviai dalyvavo Lietuvos Ev. Reformatų Bažnyčios veikloje. Kelis kartus Sinoduose buvo renkamas direktorium. Eilę metų išbuvo revizijos komisijoj. 1941-43 m. Lietuvoje ir 1961-64 m. JAV - Sinodas išrinko Kolegijos prezidentu.

Išėivijoje nemažai rašė "Mūsų Sparnuose", "Naujienose ir "Sandaroje".

Tai tik keletas trumpų bruožų iš turiningo Tamulėno gyvenimo. Per žemės ūkio tvarkymą ir kooperaciją jis geriausias savo jėgas pašventė tėvynės labui ir krašto gerovei.

Jo palaikai ilsisi ne Biržų kapinėse, bet demokratinėje Amerikoje, Chicagoje.

Sūnėnas Motiejus

SKAITYTOJŲ ŽODIS

Didžiai gerb. Jokūbui Kregždei
Mūsų Sparnų Redaktoriui

Mielas Redaktoriau!

Dėkoju Jums už paskutinį Mūsų Sparnų numerį. Jame daug aktualių straipsnių. Tikiuos, kad ir sekančiuose numeriuose talpinsite straipsnius-studijas apie mūsų tautos dainių Donelaitį.

Taipgi buvau maloniai nustebintas, kad pridėjote ir "Reformacija Lietuvoje" egzempliorių. Pridedu penkių dolerių sumoje čekį padengti išlaidas. Tai bus puikus papildymas Mikalojaus Radvilos monografijoje. Išskyrus LE straipsnį apie Lietuvos protestantizmą ir ankstyvesnes dr. Jono Šliūpo studijas, beveik nieko neturime lietuvių istoriografijoje apie protestantizmą. Jūsų veikalas užpildo spragą.

Tačiau, kaip istorikas negaliu sutikti su V. Karoso užmetinėjimai prieš istorikus, kad jie nedrįsta rašyti apie reformaciją ir reformatus. Tiesa, dauguma mūsų išeivių istorikų yra ateitininkai ir jų pasaulėžiūra juntama tiek Lietuvių Enciklopedijoje, tiek Lituanistikos Institute. Tačiau turime ir "pasaulietiškių istorikų", deja, daugelis yra liberalinių (faktinai socialistinių) pažiūrų ir lieka abejingais religinės istorijos temoms. Bet ne tame problema. Istorikui išeivijoje yra sunkiau prieiti prie šaltinių apie protestantizmą. Katalikai ta prasme laimingesni. Man žymiai lengviau surinkti medžiagą apie, sakykim, Vilniaus vyskupą Masalski, negu apie protestantą Volaną. Be to, rodos, kad tik lenkai istorikai praeity domėjosi lietuviškuoju protestantizmu. Bet čia tik skaitytojo pastabos.

Linkiu Jūsų "naujagimiui" pasisekimo ir teisingo įvertinimo!

Spaudžiu dešinę
Algirdas Budreckis

Didž. Gerb. Mūsų Sparnų Redakcija ir Administracija

Nuoširdžiai dėkoju už man prisiųstą Jokūbo Kregždės knygą "Reform. Lietuvoje". Tai labai įdomiai, gražiai ir, svarbiausia, istoriniais daviniais paremta knyga. Skaitai ir džiaugiesi. Linkėčiau, kad kuo didesnis lietuvių skaičius ją pažintų. Bet vis dėlto, norėčiau atkreipti Jūsų ir p. Autoriaus dėmesį į leidinio 11 puslapį, kur pasakyta: "Lietuvos valstybė buvo sudaryta likviduojant atskirų, savarankiškų kunigaikščių valdas ir pradėjus užvaldyti gretimas slavų žemes".

Tai netiesa. Ir štai kodėl: proistorės laikais tie visi dabartinės Rusijos plotai buvo ilgą laiką vandens apsemti. Buvo laikas, kai dabartinės Volgos aukštupys ir dabartinės Ukrainos sritis gerokai prieš Kristaus gimimą, nuo ledynmečio laikų, tebetelkšojo vandenyje ir dumble (Prof. dr. G. Steinmann, "Die Eiszeit und der Vorgeschichtliche Mensch"; prof. dr. Edgar Daequé, "Geographie der Vorwelt - Paleogeographie"). Dabartinės, okupuotos Lietuvos mokslininkai ir taipgi Lenkijos šį klausimą tyrinėjo ir nustatė, kad

tūkstančius metų prieš Kristų į rytų pietus nuo Vilniaus tebetelkšojo dideli vandens plotai - ledynmečio marios (Vacl. Prūsas, "Atgal į gilią praeitį pažvelgus" - Naujienos, 1974 m. gegužės 6-7 d.).

Kai dabartinės Rusijos plotuose jau buvo galima gyventi žmonėms, tai juose pirmieji atsirado lietuviai - jų giminės. Maskvos plotuose gyveno lietuvių giminės galindai, o Pietų Ukrainos - skitai. Ir tai galima lengvai įrodyti pasinaudojant Biblijos chronologija bei ją aiškinančiais raštais, žydų-graikų istorikais, kalbotyra, vietovardžiais ir archeologiniais radiniais. Pavyzdžiui, dabartinės raudonosios Rusijos mokslininkai surado Ukrainos srityse didžiulius skitų kapinynus ir gyvenvietes ("Mokslas ir Gyvenimas"). Tuose plotuose slavų rasės žmonės tepradėjo reikštis 6-me amžiuje Kr. gimus, o rusų valstybė tesusikūrė 1462 m. Jono III laikais. Prieš tai tuos plotus valdė Lietuvos kunigaikščiai. Kitaip ir būti negalėjo, kadangi juose gyveno daugumoje lietuvių giminės.

Todėl tvirtinti, kad "Lietuvos valstybė sudaryta... pradėjus užvaldyti gretimas slavų žemes", yra tik praeities klastojimas. Tiesa, leidinio 20 psl. kalbama dalinai priešingai, lyg ir neaiškiai atitaisant anksčiau pacit. sakinį.

Šia proga taipgi kreipiu dėmesį ir į Lietuvos žemių bei lietuviams priklausomų plotų sumenkinimą, atspausdinant viršelyje gražų inž. H. Pavilionio vaizdą. Viršelyje Lietuvos žemėlapis neteisingas. Juo tik patvirtinama diktatoriaus Stalino pypke atžymėtas Lietuvos sienas. Jei Stalinas pypke būtų nuvedęs sieną nuo Kybartų einančiu plentu į Zarasus, tai ir tuomet, darant prielaidą, gerbiamasis inžinierius ir tą sieną žemėlapyje nubrėžtų. Antra, Karaliaučius ir kitos pajūrio sritys turi būti visada įjungtos į Lietuvos plotų žemėlapi, ir jos turi būti vadinamos ne Prūsija, bet Mažoji Lietuva. Pavadinimas "Prūsija" yra vokiečių sugalvotas ir prikergtas, kad lengviau primetus jiems vokiškumą.

Mes, lietuviai, kažkodėl vis dar negalime atsikratyti baudžiavinės dvasios ir todėl mėgstame lankstyti kitiems ir, lyg pataikaudami, priimame už tiesą svetimųjų primestas melagystes, tuo patys save skriausdami. Jeigu tuose svetimųjų okupuotuose plotuose lietuvių atšakos yra sulenkintos, surusintos ar suvokietintos, tai dar nereiškia, kad mes turime bijoti žemėlapiuose parodyti, kad tai mūsų protėvių žemės.

Nors ši tema yra labai plati, turinti daug medžiagos, bet vis dėlto panorau ją iškelti, pajudinti, kad kas nors tuo klausimu parašytų išsamų veikalą. Šiomis pastabomis nemanau suniekinti leidinio "Ref. Lietuvoje", kuris iš tikro yra labai ir labai vertingas, puikus ir plačiai skaitytinas, nagrinėtinas mūsų šeštadieninėse mokyklose.

Reiškiu nuoširdžią pagarbą "Mūsų Sparnų" Redaktoriams ir leidinio gerb. Autoriui.

Vacys Prūsas

* * *

Gerbiamas Pone,

su 1980 m. birželio "Mūsų Sparnų" numeriu gavau ir Jūsų parašytą knygą "Reformacija Lietuvoje". Kadangi knygos skaitymas reikalauja ypatingo susikaupimo ir laiko, tuo tarpu ji dar guli ant mano rašomojo stalo tik pavartyta. Perskaitysiu pirma proga. Tuo tarpu skubu už ją atsilyginti - siunčiu 5 dol. banknotą.

Jūsų redaguojamą žurnalą "Mūsų Sparnai" ištiesai (nuo A iki Z) skaitau daugelį metų. Iš mano recenzijų arba apžvalgėlių spaudoj žinote, kad jų mėgstu ir Jūsų darbą didžiai vertinu. Atleiskite, kad ne visus numerius apžvelgiu, dažniausia praleisdamas vasarinius. Tai ne todėl, kad jų turinys būtų menkesnis, o todėl, kad vasarą mūsų spauda blogiau funkcionuoja, atostogų metu stokoja darbininkų, stengiasi verstis tik su būtiniausiais raštais.

Nors Jūsų asmeniškai nepažindamas, linkiu Jums ir "Mūsų Sparnų" redakciniam kolektyvui geriausios kloties. Žinau, kad žurnalo skaitytojai Jūsų darbu džiaugiasi. Neabejoju, kad jų labai teigiamai įvertins ir istorija.

Su pagarba ir geriausiais linkėjimais

Jūsų

Alfonsas Nakas

MENININKAS DAYGS, NAJUOSE RŪBUOSE

Kaip meteoras įkrito į Karybų jūros pakraščius, tarp alkanų žuvėdrų ir plačiakaklių pelikanų iš šiaurės atkeliavusi pas mane nauja Jokūbo Dagio knyga, pasipuošusi nauju rūbu, tai "Meilė tarp priešų" dramatinis kūrinys. Visai nelauktas ir visus mus nustebinęs dramatinis veikalas. Iš Jokūbo Dagio grožinės literatūros pasirodymų galėjome tikėtis gal naujų poezijos knygų ar meno išdrožinių, tačiau nesitikėjome dramatinės kūrybos.

Nepaprastai džiugu, kad Aukščiausias yra apdovanojęs su kaupe Jokūbą Dagį literatūriniais ir meniniais gabumais, iš kurių atskirų grupių talentingi pasirodymai užima atskiras stiprias pozicijas, kaip meno, taip literatūros baruose.

Menininko talentas noksta ir bręsta metų metais ir tik praėjus ilgam laikotarpiui, jo darbo vaisiai išvysta dienos šviesą ir pasirodo viešumoje prabildami į mus netikėtai, priversdami mus kla-

joti drauge po jo išsvajotą pasaulį. Dagio eilėraščiai mus sušvelnina ir perkelia į romantiką, atitolindami mus nuo pilkos gyvenimo realybės. Medžio kūriniams grožimės, nes negyvas medis prabilsta į mus gyva išraiška, gi dramatinis kūrinys perkelia mus į anuos laimingus laikus, išplėstus iš mūsų tėvynės.

Jei meilė būtų tarp priešų, kaip yra išsireiškęs autorius, tai pasaulis sužybėtų skaisčiomis spalvomis, visi mes būtume tokie geri ir tobulumas užvaldytų blogį ir žiaurumą.

Visuose Dagio kūriniuose pastebime, kad rašytojas gyvena dar savo tėvynėje patirta meile, skulptūroje įžiūrime charakteringus mūsų moterų kuklius rūbus, kurie prabilsta į mus švelnios motinos palaimintu žodžiu.

Tik jokiū būdu negalėtume sutikti su tuo, kaip rašytojas sako: "Ši knyga yra paskutinioji mano žodžio kūrybos knyga", savo minčių labirinte jis niekuomet nesuras kūrybai galo, nes mintys vis vieną po kitos naują mintį ir vėl kurs naujus kūrinius, medžio išdirbinius ar dramatinis veikalus. Menininkas gimsta su menu ir miršta palikdamas neužbaigtus sukurti meno kūrinius...

Tad linkime rašytojui Jokūbui Dagiui neužversti šia knyga paskutinių puslapių, bet prabilti į mus nauja, nenumatyta, stebinančia knyga.

Aleksandra VAISIŪNIENĖ

Caracas, Venezuela 1980 m. spalio 24 d.

* * *

Nuoširdžiai dėkoju už prisiųstą Jokūbo Kregždės knygą "Reformacija Lietuvoje". Kiek teko pavartyti, tai itin turininga ir labai įdomi knyga; su malonumu paskaitysiu turėdama laisvalaikį. Devenų Kultūrinio Fondo išleistų knygų skaičius gražiai didėja.

N. M.

Yonkers, N. Y.

ATSIŪSTA PAMINĖTI

Jokūbas Kregždė, prieš pat savo mirtį, sulaukė iš spaudos pasirodžiusios savo knygos "Reformacija Lietuvoje", kuri buvo išleista Devenų Kultūrinio Fondo. Viršelį knygai paruošė dailininkas inž. arch. Hermanas Pavilonis. Knyga atspausta M. Morkūno spaustuvėje. Veikalas apima 272 psl., gausiai iliustruotas. Suskirstytas į 39 skyrius.

Veikalas parašytas dalykiškai, sklandžia ir lengvai skaitoma kalba. Istorinių faktų ir įvykių šviesoje duodamas gana ryškus

vaizdas - ką reiškė Lietuvos reformacija lietuvių tautai istoriniu, nacionaliniu, kultūriniu ir dvasiniu požiūriu.

Veikalas pradedamas nuo senovės lietuvių religijos aptarimo, suteikusios lietuvių tautai pradinius dvasinio gyvenimo pagrindus, kurie ėmė kitėti priėmus krikščionybę. Tolimesnę lietuvių tautos dvasinę ir kultūrinę raidą smarkiai paveikė atėjusi Renesanso epocha su humanistinėmis idėjomis, su kuriomis atėjo ir Reformacija.

Bendrai imant lietuvių tautos dvasinis, kultūrinis ir tautinis sąmonėjimas vyko per vidujines kovas, kurios ir nulėmė Lietuvos istoriją. Paprastai apie tas kovas oficialioje Lietuvos istorijoje ir bendrai literatūroje arba visai nutylima, arba pasisakoma prabėgomis ir neigiamai.

Autorius kaip tik istorijos bėgyje atidengia vykstančias dvasines ir idėjines kovas, kurios nenugrimzdo užmirštin. Tai įrodo didelis susidomėjimas Kr. Donelaičio poetiniu ir dvasiniu palikimu, kas vėl išplaukė dabartyje į paviršių. Su Reformacija Lietuva buvo įžengusi į Naujųjų amžių istoriją.

Šiuo atveju Jokūbo Kregždės paskutinis veikalas "Reformacija Lietuvoje" laikytinas reikšmingu įnašu ne vien į lietuvių tautos pilnesnį praeities pažinimą, bet ir jos dabarties supratimą, nes Naujųjų amžių istorija nenutrūko su Lietuvos okupacija ir komunistinio siautėjimu jos platuose.

Ta prasme šis Jokūbo Kregždės veikalas rekomenduotinas kiekvienam lietuviui, norint pažinti savo tautos praeitį bei suprasti dabartį, nes autorius visai kitoje šviesoje atidengia Lietuvos istorijos raidą.

Knygą galima užsisakyti, prisiunčiant paštu 5.65 dol. sekančiu adresu: Jonas Palšis, 5718 S. Richmond Str. Chicago, IL. 60629.

V. K.

UŽUOJAUTOS REDAKCIJAI

UŽUOJAUTOS PAREIŠKIMAI REDAKCIJAI

Mielam biržiečiui "Sparnai" redakcinės komisijos nariui p.
Petruui Bružui,

Jūsų laišką, rašytą 20. VIII. 80 m., gavau 27. VIII. 80. Nuoširdus ačiū. Laiško turinys, kaip mane taip ir mano vyrą stipriai nuliūdino, nes abu esame biržiečiai.

Jokūbas Kregždė, "Sparnų" redaktorius, mus biržiečius išėivius buvo sujungęs į vieną brolišką šeimą. "Sparnais" džiaugėmės, gy-

venome jaunų dienų prisiminimais ir kartu su Radvilų pilies gyventojais paskęsdavome praeities istorijoje.

Mane džiugina žinia, kad "Sparnų" redakcija turėjo tokius sugebančius redakcinės komisijos bendradarbius, kurie galės ir toliau tęsti, taip mielą mums biržiečiams, atplasnų žurnalą.

Aš ir mano vyras reiškiame "Sparnų" redakcijai kuo širdingiausią užuojautą, netekus taip brangaus Redaktoriaus.

Jus gerbią biržiečiai-Julius ir Aleksandra

Vaisiūnai

Venezuela, Caracas

1980. VIII. 27

Gerbiamieji,

Didelį skausmą man sukėlė žinia apie a. a. J. Kregždės mirtį. Visa Jūsų parapija nustojo tauraus lietuvio, biržiečiai-nuoširdaus draugo, mylimo žmogaus. Labai nuoširdžiai užjaučiu Jus visus ir kartu pergyvenu tą sunkų smūgį.

Kregždžių šeima buvo man artima. Jo brolis Kostas iš Lyglaukių buvo mano lietuvių kalbos mokytojas (turiu pripažinti, kad labai geras mokytojas, nes per 3 mėnesius išmokė mane lietuvių kalbos. Tai buvo 1921 metų pavasarį).

Ponia Viktorija Kregždienė yra mano motinos krikšto dukters duktė. Aš ją atsimenu, kai Ji buvo dar maža, labai graži ir mandagi mergytė.

Visiems biržiečiams ir parapijiečiams prašau perduoti mano labai gilią ir nuoširdžią užuojautą.

Su pagarba Marija Šenferienė

Toronto, 1980. VIII. 27

Didžiai Gerbiamoji Redakcija,

Nors vėluodamas, siunčiu Jums padėką už mielą sveikinimą mano 85 gimtadieniui ir reiškiu nuoširdžią užuojautą Jums ir velio - nio J. Kregždės šeimai dėl netikėtos mirties.

Nuoširdžiai Jūsų P. Gudelis

W. Germany, 1980. IX. 8

REMKIME EVANGELIŠKAJĄ
SPAUDĄ.

NAUJI LEIDINIAI

1980 m. spalio pradžioje pasirodė naujas dail. Dagio veikalas "Meilė tarp priešų", 12 vaizdų drama, 156 psl., didelio formato knyga, gausiai iliustruota autoriaus skulptūrų nuotraukomis ir jo paties sukurtais dramos veikėjų atvaizdais. Spausdino Litho Art. Drama parašyta eiliuotos kalbos forma. Skaitosi lengvai. Savo žodyje skaitytojui dail. Darys pasisako, kad tai esanti jo paskutinė žodžio kūrybos knyga.

Gerbiama "Mūsų Sparnai"
Redakcija,

Perskaičiau atydžiai knygą "Reformacija Lietuvoje", parašytą J. Kregždės. Tai rimta ir gerai argumentuota knyga-istorinė, o savo turiniu nepasenstanti. Už šį didelį darbą, mirusiam knygos autoriui Jokūbui Kregždei ir jo artimiesiems reiškiu pagarbą!

Jus gerbiąs
A. Kenstavičius

Canada, 1980. X. 1 d.

Algirdas Budreckas "Prie Tėvynės Aukuro", poezija-eilėraščiai, 48 psl., telpa 42 eilėraščiai. Tituliniame lape yra autoriaus nuotrauka. Viršelis dail. Miko Šileikio. Knyga daro malonų įspūdį. Eilėraščiai, daugumoje, skirti šauliams. Visuose eilėraščiuose stiprus patriotinis motyvas. Autoriaus leidinys. Kaina nepažymėta.

Mūsų Sparnų Administracijai,
Ačiū už reguliariai gaunamą žurnalą, kuriame tiek daug medžiagos įdomios evangelikams ir biržiečiams. Atsimindamas įdedu 10 dol. auką.

Jūsų V. T.

* * *

Gerbiamieji,
Siunčiu auką už "Mūsų Sparnai" 1979 gruodžio mėnesio numerį. Daug sėkmės, nepavargti Jūsų sunkiame kelyje surenkant žinias, pranešimus ir nuotraukas. Daug pažįstamų veidų atnaujina prisiminimus tų praėjusių laikų Biržų padangėje. Linkiu Jums visiems laimingų Naujų Metų.

V. Nastopka

PADĖKA

Reiškiu širdingą padėką gener. superintendentui kun. S. Neimanui, superintendentui kun. P. Diliui, Kolegijos prezidentui kurt. M. Tamulėnui, parapijos valdybos pirmininkei poniai kurt. H. Dilienei, kurt. P. Bružui ir visiems kitiems, man suruošto pagerbimo dalyviams. Už pareikštus man linkėjimus ir gražius žodžius, apibūdinant kai kuriuos mano nuopelnus parapijos ir Tremties Bažnyčios gyvenime, kurių aš iš tikrųjų nėsu nusipelnęs.

Mano didelis Ačiū visiems!

Hermanas Pavilonis

1980. XI. 16

Whittier, Calif.

40 METŲ JUBILIEJUS

Senjoras kun. A. Trakis ir vyskupas J. Kalvanas Augsburgėje 1980 m. birželio 25 d. Šv. Ulricho bažnyčios koplyčioje gavo pakartotiną palaiminimą iš jų abiejų prieš 40 metų Tauragėje ordinatoriaus garbės senjoro Adomo Gelžiniaus. 1940 m. liepos 28 d. jie abu buvo ordinuoti Tauragės ev. liuteronų Martyno Mažvydo vardo bažnyčioje. Juos anuo laiku ordinavo tolaikinis Konsistorijos viceprezidentas senjoras Adomas Gelžinčius, asistuojant kun. klebonui A. Vymeriui ir propstui P. Titelbachui.

Confessio Augustana šventės proga į Augsburgą buvo atsikvies-tas senj. A. Gelžinčius šiam iškilmingam judviejų momentui. Šio palaiminimo liudininkais buvo kun. J. Urdzė ir kun. Fr. Skėrys.

CHICAGO.

1980 m. gegužės 4 d. Jonas Indriūnas atšventė savo 70-įjį gimtadienį. Jis savo darbštumu ir kruopštumu atkreipė dėmesį ne vien Biržėnų klube, reformatų parapijoje, bet ir platesnėje lietuvių visuomenėje. "Mūsų Sparnų" redakcija, sveikindama jį tos sukakties proga, linki jam sveikatos ir šviesių ateities metų.

TIKRA DRAUGYSTĖ

Sužinojęs, kad jo jaunystės ir mokslo draugas Jokūbas Kregždė po sunkios ligos atsiskyrė iš gyvųjų tarpo, dailininkas inž. H. Pavilonis, metęs visus reikalus, sūnaus lakūno Anthony lydimas, sėdo į lėktuvą ir iš tolimos Californijos atvyko į Petkaus laidojimo koplyčią tarti atsisveikinimo žodį. Buvo tai labai jaudinantis momentas stebint iš šalies, kaip gili draugystė lydi žmogų per visą gyvenimą ir nugali net ir didelio nuotolio kliūtis. Tas įvyko vienos dienos bėgyje: rytą sužinojo, o po pietų jau buvo Chicagoje, suspėjęs į atsisveikinimo iškilmę. Tą padarė nebe jaunuolis, bet 75 m. amžiaus vyras.

P. B.

DANIJA. Biržietis Jonas Kaufmanas, turėjęs krautuvę Biržuose, Tilto gatvėje, mirė 1979 m. spalio mėn. Danijoje, sulaukęs 84 metų. Velionis buvo ilgametis "Mūsų Sparnų" skaitytojas ir dosnus rėmėjas. Liko žmona Mėta, kuriai "Mūsų Sparnai" reiškia nuoširdžią užuojautą ir linki geros sveikatos.

Redakcija

V. VOKIETIJA. 1980 m. išeivių ev. liuteronų kunigų ir Bažnyčios darbuotojų suvažiavimas įvyko rugsėjo 15-19 d. d. "Auf dem Heskopf" prie Goslaro Braunschweigo evangelikų bažnyčios laisvalaikio ir posėdžių name, Harzo miške, Šiaurės Vokietijoje. Praeitais metais toks suvažiavimas įvyko Pietų Vokietijoje, o kitais metais numatytas Bavarijoj. Suvažiavimas atidarytas šūkiu: "Dievas nori, kad visi žmonės būtų išganyti ir pasiektų tiesos pažinimą" (I Tim. 2, 4).

Suvažiavime dalyvavo 47 asmenys: 27 latviai, 9 lietuviai, 7 estai ir 4 vengrai. Dėl padarytos sunkios operacijos senj. A. Kelelis dalyvauti negalėjo. Lietuvių grupei atstovavo garbės senj. A. Gelžinius.

Vyr. Bažnyčios tarėjas iš Hannover dr. G. Klapper pranešė apie mažumų Bažnyčių suvažiavimą Taline (Estijoje), kuris įvyko 1980 m. rugsėjo 6-13 d. d. šūkiu "Evangelijos skelbimas šiandien". Suvažiavo 32 valstybių atstovai, viso virš 100 asmenų. Iš lietuvių ten dalyvavo vysk. J. Kalvanas, kun. Ernstas Roga, kun. Jonas Okas ir diakonas Artūras Moras. Tai pirmas toks įvykis Sov. Sąjungoj, kad išleido Bažnyčios atstovus iš Vakarų pasaulio. Tą suvažiavimą suorganizavo PLS-gos genr. sekr. dr. Hansen iš Genevos.

Iš Talino mašina į Tauragę atvyko (pakeliui sustodami ir atlaikydami trumpas pamaldas Šiauliuose, Skaudvilėje ir Batakiuose) trys svečiai: Europos sekr. dr. P. Hansen, vysk. V. Kied-

ron iš CSSR ir vyr. Bažnyčios tarėjas dr. H. Zeddes iš R. Berlyno. Visi PLS-gos veikėjai. Tas įvyko rugsėjo 13 d. Rugsėjo 14 d. Tauragės Martyno Mažvydo liuteronų bažnyčioje buvo atlaikytos iškilmingos pamaldos sukomunija. Pilnutėlėje bažnyčioje įžangi-nį pamokslą tekstu "Ir pragaro vartai Bažnyčios nenugalės" (Mat. 16-18) pasakė dr. Hansen. Pamokslus pasakė ir kiti du svečiai. Visi priėmė komuniją. Tose pamaldose buvo pakrikštytas vysk. J. Kalvano 7-tasis anūkas - Jono sūnus vardu Jonas, Dovydas.

"GĖDOS SIENA". Rašo ekskursijos dalyvis: "Vieną popietę keliavome su autobusu Harzo miškais ir apylinke. Pervažiavę Goslaro, Bad Harzburg ir Braunlage miestus, pasiekėme gėdos sieną, kuri skiria DDR nuo BRD. Vidury Vokietijos nuo Lübecko iki Hof a. d. Saale išvesta 1393 km ilgio siena. Ji skiria ne tik dvi Vokietijas, bet ir didžiausius susidariusius blokus po II Pasaul. karo - Rytų ir Vakarų. Vadinama DDR užsibarikadavo 3.20 m aukščio geležine tvora, spygliuota viela, 100 m pločio mirties zona, kuri kasdien akėjama. Ją saugo automatiškai šaudymo prietaisai, stebėjimo bokštai ir t. t. Tai didžiausias KZ pasaulyje. Netgi zuikiui sunku per tą sieną perbėgti į Federalinę Vokietiją. Šiurpas perima žmogų stebint tą gėdos sieną, ir tai dar dvidešimto amžiaus pabaigoje. Nesmagu klausytis DDR politikierių vadinančių tą sieną "taikos siena!".

Fr. Sk.

CHICAGO. 1980 m. lapkričio 8 d. (šeštadienį) 10 val. ryto liet. ev. reformatų bažnyčioje buvo įnešta buv. Kolegijos prezidento kurt. Motiejaus Tamulėno, snj. palaikų urna ir padėta prieš altorių ant paruošto staliuko. Tiek altorius, tiek sakykla dekoruoti juodais uždanalais. Gedulo nuotaika jutosi visų dalyvių veiduose. Kun. S. Neimanas ir kun. P. Dilys atlaikė gedulingas pamaldas. Vargonais grojo p. Daina Mieliulytė.

Po pamaldų, vadovaujant Petkaus laidojimo koplyčios limuzinui, virtinė mašinų išlydėjo palaikus į L. Tautinės kapines. Čia po trumpų pamaldų ir atsisveikinimo kalbų kapinių koplyčioje, urna buvo patalpinta atitinkamoje nišoje. Jaudinančią atsisveikinimo pareiškimą pasakė velionio sūnėnas inž. Kostas Tamulėnas, specialiai su poniu atvykę iš Švedijos, kur jis eina atsakingas pareigas. Visi dalyviai buvo pakviesti pietums Chicagoje.

* * *

Tą pačią dieną (1980. XI. 8), tik vieną valandą vėliau, buvo laidojami irgi Liet. Tautinėse kapinėse dr. Aldonos Šliūpaitės palaikai, atgabenti iš Santa Monicos. Atsisveikinimo apeigos įvyko kapinių koplyčioje. Atsisveikinimo apeigas pradėjo kun. P. Dilys. Jis plačiai ir išsamiai papasakojo dr. A. Šliūpaitės ilgo gyvenimo nuetaį kelią ir atliktus kilnius, pilnus pasiaukojimo darbus tiek tėvynėje Lietuvoje, tiek čia JAV. Atsisveikinimo žodį tarė jos brolis inž. Vytautas Šliūpas, atskridęs iš Saudi Arabijos, jos sesers sū-

nus prof. Martynas Yčas, p. Aлена Devenienė, pas kurią dr. Aldona ilgesnį laiką gyveno ir kuria ji rūpinosi bei globojo, E. Mikužiūtė atsisveikino, kaip su SLA ilgamete nare.

Po apeigų koplyčioje, urna su palaikais brolio inž. V. Šliūpo, asistuojant giminėms ir dalyviams, tvarkingoje eisenoje buvo nunešta prie paruoštos kapinės vietos, sustojus atsisveikinimui prieš tėvo dr. Jono Šliūpo paminklo. Jos poilsio vieta yra arti tėvo ir motinos poilsio vietos. Čia po trumpų laidojimo apeigų, kurias atliko kun. P. Dilys ir brolio inž. V. Šliūpo žodžių, sugiedojus Lietuvos himną, palaikų urna buvo uždengta žemėmis. Visi dalyviai buvo pakviesti pietums Chicagon.

p. b.

* * *

CHICAGO. 1980 m. rugsėjo 21 d. buvo atlaikytos pamaldos. Po pamaldų, parapijos salėje, įvyko kuratoriaus Petro Bružo pagerbimas jo 75 metų amžiaus sukakties proga. Moterų Draugija paruošė puikų skanių valgių stalą su šampanu.

P. Bružo nueitą gyvenimo kelią ir atliktą darbą nušvietė kun. St. Neimanas, V. Karosas ir kiti. Sudainuota jam ilgiausių metų ir palinkėta sveikatos.

P. Bružas savo žodyje nuoširdžiai padėkojo Moterų D-jai už vaišių paruošimą; Kolegijai, parapijos Valdybai ir visiems jį sveikinusiems už suteiktą dėmesį.

CHICAGO. Dail. inž. Hermano Pavilonio darbų paroda buvo surengta 1980 m. spalio mėn. Whittier meno galerijoje. Parodoje buvo išstatyta grafika ir tapyba. Dail. inž. Hermanas Pavilonis yra Lietuvos Dailininkų Sąjungos narys.

m. š.

CHICAGO. 1980. XI. 9 d. liet. reformatų bažnyčioje buvo atlaikytos Reformacijos dienos pamaldos. Šventei pritaikytą pamokslą pasakė kun. P. Dilys. Po pamaldų minėjimas buvo tęsiamas parapijos salėje prie Moterų D-jos paruoštų vaisių stalo. Šiame minėjime dalyvavo ir svečiai atvykę iš M. Tamulėno, sjr. ir dr. A. Šliūpaitės laidotuves. Čia buvo atšventinta Chicagos parapijos 30 metų gyvavimo sukaktis ir gražiai paminėtas parapijos įsteigėjo kurt. inž. Hermano Pavilonio 75-tas gimtadienis. Parapijos 30 m. sukaktį plačiai nupasakojo genr. suprnt. kun. St. Neimanas, o kurt. H. Pavilonio šakotą veiklą, parapijos steigimą ir jo nueitą gyvenimo kelią, papasakojo kurt. P. Bružas.

Po šių paminėjimų buvo paprašyti papasakoti savo išpūdžius ir dalyvavę iš toli atvykę svečiai, kurių tarpe buvo: prof. M. Yčas iš Syracuse, inž. Vyt. Šliūpas iš Saudi Arabijos, inž. K. Tamulėnas su žmona iš Švedijos, kurt. A. Devenienė, kurt. H. Y. Petkienė iš Californijos, kurt. Evelyn Y. Taggart iš Santa Fe. Labai įdomius savo išpūdžius iš buvojimo okup. Lietuvoje papasakojo prof. M. Yčas, o apie lietuvių gyvenimą tolimoje Saudi Arabijoje ir bendrai apie

gyvenimo būdą, sąlygas ir papročius-inž. Vyt. Šliūpas.

Į paklausimus abu svečiai mielai atsakinėjo ir, kur reikėjo, davė išsamius paaiškinimus.

Bendrai paėmus, ši šventė paliko labai gražų ir malonų išpūdį. Dalyviai nelabai noriai skirstėsi. Šventė baigta kun. St. Neimano malda.

p. b.

* * *

LOS ANGELES. Liet. Protestantų S-ga gyvuoja jau 10 metų. Jos valdybą šiuo metu sudaro: J. Kutra-pirm., P. Pamataitis-vicepirm. H. Y. Petkienė-sekr., E. Balceris-iždin. ir M. Glažė-narys.

S-gos garbės narys, buv. JAV atstovas Lietuvai, dr. kun. J. C. Norrem 1980. V. atšventė 78 metų sukaktį ir šiuo laiku sirguliuoja. Su sveikinimu S-ga įteikė jam 200 dol. piniginę dovaną.

Teis. J. Kutra kalbėjo per L. A. radiją Vasario 16 proga apie VLIK-o prigimtį ir jo tikslus. Paminėjo buv. Užs. Reik. min. dr. D. Zaurių.

Šv. Kazimiero parap. salėje buvo pagerbtas kartografas plk. J. Andrius jo 80 m. sukakties proga ir pristatytas DKF-do išleistas jo Lietuvos žemėlapis. Kalbėjo A. Devenienė, J. Kutra ir A. Glažė.

Suprnt. kun. P. Dilio 75-to gimtadienio proga S-ga pasiuntė sveikinimą ir 25 dol. dovanėlę, o dail. inž. H. Pavilonis pagamino gražų adresą-albumą.

1980. XII. 13 d. suruošė tradicinię Kalėdų eglutę, kuria daugiausia rūpinosi kurt. H. Y. Petkienė. Tą pačią dieną buvo atlaikytos pamaldos. Jas atlaikė pirmą kartą atvykęs kun. E. Gerulis.

J. Ktr.

Ko liūdi, Lietuve?

DAGYS

Mergaitės svajonės

DAGYS

(Iš k. į d.) J. Kregždė, J. Šernienė, K. Klybas, kun. St. Neimanas

(Iš k. į d.) L. Plačaitė-Booths, Mr. Booths, O. Budėjienė, J. Palšis

NUO 1980 M. BIRŽELIO 1 D. IKI 1980 M. GRUODŽIO 1 D.
GAUTOS "MŪSŲ SPARNAMS" AUKOS

M. Bernstein, Vokietija, -50 dol., H. Pavilionis, Whittier, -40 dol., kun. P. Dilys ir Ponia, Chicago, -30 dol. V. Karosas, Cicero, -25 dol., Klybas R., N. York, dr. A. M. Devenis, Long Beach, X, CT, L. Knopfmilleris, Florida, P. Lampsatienė iš Chicago, J. Juzaitis -visi po 20 dol. M. Tamulėnas, Florida, V. Anysienė, Toronto, V. Šernas, N. J., St. R. Kaslas, Willow Springs, M. Šenferas, Kanada, D. Kregždienė, Cincinnati, -visi po 15 dol.

Po 10 dol. :

J. Kutra, H. Petkus ir V. Weckstrom -visi iš Calif., M. Tamulėnas, Racine, J. Kaufmanas, Danija, G. Borchert, K. Plepys ir H. Pamataitis -visi iš Hot Springs, J. Dagys ir M. Bredienė -abu iš Rockford, K. Vaitaitis iš CT, A. Svalbonas, Rich-ton Hills, M. A. Burbulis, Forth Smith, E. A. Elke, New York, M. Sėdaitis, Darien, A. Uznieņė ir A. Kuras -abu iš Chicagos, Dorothy Evans, Rockford.

Po 5 dol. :

J. Pauperas, jr., B. Narbutas -abu iš CA, M. Karaša, V. Nastopka -abu iš Baltimore, V. Mieželis, Phoenix, Rev. P. Palches, Cape Code, E. Lu-koschaitis, Fr. Šlenteris -Vokietija, A. Jankūnas, A. Kappa, J. Preikšaitis, E. Smilgis, P. Jaunius ir A. S. Kenstavičius -visi iš Kanados, J. Ši-mas, Argentina, A. Hermanas, Pa-los Heights, L. Grinius, VA, T. Mig-linas, J. Navasaitis -abu iš FL, A. Michura, NY, V. Prūsas, Berwyn, O. Dagys, St. Louis, Rev. T. Žiūrai-

tis, O. P. Washington, P. Trečiokas, CT, E. Blynas, St. Monica, O. Dub-ra, Rockford, K. Tamulėnas, Švedi-ja, E. Cibitys, E. Jasiūnas, V. Že-maitis, E. ir M. Hermanas, O. Ti-lindis, J. Indriūnas, R. Pipynė, kun. E. Gerulis, J. Variakojis, V. Varia-kojis, kun. S. Neimanas, E. D. Bro-oks, J. Vaitaitis, E. Pušneraitienė, St. Neimanas, jr., G. Josuweith, M. Plačienė, Jagutis -visi iš Chicago.

Po 6 dol. :

M. Laurinavičienė, Chicago, P. Kė-želis, Australia (6.30 dol.).

Po 4 dol. :

Z. Dalibogas, Homewood, A. Bunti-nas ir M. Paulauskienė -Chicago.

Po 3 dol. :

M. Nordenas, M. Nauburas, A. Pau-peras, J. Skvirblys -Chicago, A. J. Pilmonas -Hic. Hills.

Po 2 dol. :

J. Kasakaitis, Kanada, A. Jankaus-kienė, L. Buntinas, Galinaitis, Lek-šas, Kaminskienė, A. Švageris, Ida B., E. Šleiter -visi iš Chicago.

Po 1 dol. :

J. Kukeckis, K. Mačiukas ir P. Sru-gys -visi iš Chicago.

Svetima Valiuta:

P. Gudelis ir kun. J. Urdzė po 50 DM -V. Vokietija, O. Beresnevičie-nė, Kanada -30 dol. (kanadiški), kun. Fr. Skėrys, V. Vok. -12 Svarų, J. Pipynė, Anglija -4 Svarai.

MARY KUTRA, Cheltenham, Pa, prisimindama savo vyro Paul mir-ties trijų metų sukaktį, aukoja Mū-sų Sparnams 10 dol.

Vietoje gėlių, pagerbdami redaktoriaus J. Kregždės atminimą, aukojo "Mūsų Sparnams":
Inž. Gytis ir Edita Šernai-100 dol.
Dr. Julius ir Violeta kelertai-50 dol.
Stefa ir Petras Jauniai-40 dol.
Dr. Danutė ir Jok. Kregždės, Erika ir Petras Šernai, Irena ir James Meiklejohn ir kun. Neimano šeima-visi po 30 dol.
Erika ir Ed. Brooks-25 dol.
Sprindžių šeima, p. Repšienė, Ida ir Motiejus Tamulėnai-visi po 20 dol.
V. Anysienė-15 dol.
Eug. Smilgys, Mara ir Tadas Jurciai, Ona ir Stasys Budėjai, Stasė ir Algirdas Didžiuliai, J. ir A. Anysai, M. Plačienė, Olga Tilindis ir Elena Sniegaitis-visi po 10 dol.

Žurnalas taria visiems nuoširdų Ačiū!

Aukotojas, jei nerastų savo pavardės aukų sąrašė, prašomas susisiekti su administracija:

"Mūsų Sparnai"

5718 So. Richmond St.

Chicago, IL 60629

Šį adresą prašome naudoti visais žurnalą liečiančiais reikalais.

MIELI SKAITYTOJAI,

Mūsų sąlygose netekimas vieno darbo rankų reiškia jau didelį nuostolį. Tenka beveik viską iš naujo perorganizuoti, iš naujo komplektuoti, nes kiekvienas turi savo tvarką, savo metodą.

Man visai netikėtai tenka toliau tęsti redagavimo ir žurnalo paruošimo spaudai darbą. Su šiuo numeriu lyg ir pradėdame naują barą, naują ne savo dvasia, bet naują bandymą išsilaikyti su turimomis jėgomis. Turiu pasidžiaugti, kad tie mieli bendradarbiai į kuriuos kreipiausi, mielai sutiko ir toliau bendradarbiauti. Nuoširdus ačiū Jiems. Darysime viską, kad "Mūsų Sparnai" ir toliau palaikytų savo turėtą vertę ir su Jūsų parama, su Jūsų talka, bandytų net tobulėti. Netolima ateitis tars vienokį ar kitokį žodį. Kviečiame visus mielus bendradarbius ir mielus skaitytojus ir toliau palaikyti mūsų žurnalą! Ačiū Jums visiems.

P. Bružas

Redakcijos vardu

REDAKCIJOS PRANEŠIMAS

Pranešame visiems mieliems bendradarbiams, kad straipsniai kalėdiniam žurnalo numeriui, gauti po lapkričio 1 d. nebepatenka į jį, nes visa medžiaga yra paruošiama jau spaustuvei. Straipsniai vasariniam žurnalo numeriui turi pasiekti redakciją iki gegužės 15.

Redakcija

KNYGOS

gaunamos "Mūsų Sparnų" administracijoje:

1. Kun. V. Kurnatauskas "Evangelikų tikybos knyga lietuviams tremtyje" su prof. dr. kun. P. Jakubėno ir senjoro kun. A. Kelerio pratarne. Išleista Schleswig-Holstein, 149 psl. Kaina 3 dol.

2. Kun. lic. Jonas Pauperas "Dievo Žodžio tarnyboje" su Marijos Pauperienės žodžiu skaitytojui ir prof. Vl. Jakubėno straipsniu. Išleista Chicagoje 1973 m., 240 psl. Kaina 3 dol.

3. Dr. Martynas Anysas "Senprūsių laisvės kovos". Išleido Mažosios Lietuvos Lietuvių Draugija, Chicago 1968 m. Istorinė knyga, iliustruota, su santrauka anglų kalba ir dviem senovės žemėlapiais, 329 psl. Kaina 7 dol.

4. Jurgis Jašinskas "Julius Janonis, poetas ir revoliucionierius". Monografija su poeto ir šeimos nuotraukomis ir su autoriaus epilogu. Išleido "Naujienos", Chicago 1975 m., 265 psl. Kaina 8 dol.

5. Brunonas Bušackis "Radvila Juodasis", biografija. Devenių Kultūrinio Fondo leidinys Nr. 1, iliustruotas, istorinis veikalas, 263 psl. Kaina 5 dol.

6. Kostas Burbulys "Gyvoji Evangelija". Krikščioniškos minties 6" x 9" knyga, 348 psl. Išleido "Rūta", Hamilton, Kanada 1977 m. Kaina 5 dol.

7. Viktoras Karosas "Lietuvos ryšys su Amerika". Istorinė apybraiža. Devenių Kultūrinio Fondo leidinys Nr. 2, Chicago, 1977 m. Iliustruota, skirta JAV 200 m. nepriklausomybės paminėjimui. Gale yra plati santrauka anglų kalba, 176 psl. Kaina 3 dol.

8 & 9. "Dagys dejuoja ir dainuoja" ir "Dagys klajoja ir galvoja", abi knygos stambaus formato, I-ji 152 psl. ir II-ji 164 psl. Pirmoji išleista 1977 m., II-ji 1979 m., Torontas, Kanada. Knygos iliustruotos autoriaus nuotraukomis ir skulptūrų reprodukcijomis. Autoriaus leidinys. Siuntinėjamos veltui, prisiuntus pašto išlaidoms padengti.

10. Jokūbas Kregždė "Lietuvos Reformatų Raštija". Istorinė apžvalga. Devenių Kultūrinio Fondo leidinys Nr. 4, Chicago, 1978 m. Gausiai iliustruota rašytojų nuotraukomis ir tituliniais knygų lapais, 271 psl. Kaina 5 dol.

11. Jokūbas Kregždė "Reformacija Lietuvoje". Istorinė apybraiža. Devenių Kultūrinio Fondo leidinys Nr. 5, Chicago, 1980 m. Knyga gausiai iliustruota, 272 psl. Kaina 5 dol.

Užsakant knygas prašome prisiųsti knygos vertės money orderį šiuo adresu:

"Mūsų Sparnai"

5718 So. Richmond St.

Chicago, IL, 60629

Medžio raižinys — Paulinos VAITAITIENĖS